

Kunnskapsgrunnlag for planlegging

(inkludert oversikt over befolkningens
helsetilstand)

25. oktober 2020

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Kunnskap for en ny kommune	4
1.2	Kilder og statistikk til kunnskapsgrunnlaget	4
1.3	Covid 19-pandemien	5
2	Befolkningsutvikling og -sammensetning	6
2.1	Historisk befolkningsutvikling	6
2.2	Befolkningsprognoser (forventet utvikling)	8
2.2.1	Befolkningsutvikling etter alder	9
2.2.2	Befolkningsutvikling på områdenivå	10
2.3	Migrasjon	13
2.3.1	Flyktninger	15
3	Levekår	16
3.1	Utdanning og arbeidsliv	16
3.2	Inntekt	19
3.3	Bolig	21
3.4	Oppsummering av levekår i Lillestrøm kommune	23
4	Oppvekst	25
4.1	Barnehage	25
4.1.1	Barn med særskilte behov	26
4.2	Grunnskole	26
4.2.1	Elevtallsutvikling	27
4.2.2	Mestring	27
4.2.3	Mobbing og trivsel i Lillestrøm-skolene	29
4.3	Helstasjon og skolehelsetjenesten	30
4.4	Barneverntjenesten	32
5	Sosiale nettverk, kulturliv og samfunnsdeltakelse	33
5.1	Organisasjonsliv og valgdeltakelse	33
5.1.1	Organisasjonsliv	33
5.1.2	Valgdeltakelse	34
5.2	Kulturtilbud	35
5.3	Møteplasser for kultur og aktivitet	36
5.3.1	Barn og unge i lokalmiljøet	38
5.4	Bibliotekbruk	38
5.5	Frivillig arbeid	39
5.6	Sosiale relasjoner	40
6	Næring, sysselsetting og innovasjon	41
6.1	Covid 19-pandemien og konsekvenser for næring og sysselsetting	41
6.2	Næringslivet i Lillestrøm	41
6.3	Pendling	43
6.3.1	Pendling og kompetansearbeidsplasser	44
6.4	Landbruket	44
6.4.1	Jordbruksforetak	45
6.4.2	Skogbruk	45
6.5	Rammer for innovasjon i Lillestrøm	45

7	Natur og arealforvaltning	47
7.1	Landbruket i Lillestrøm	48
7.1.1	Jordbruk	48
7.1.2	Skogbruk.....	49
7.1.3	Nedbygging av landbruksjord	49
7.2	Naturverdier i Lillestrøm kommune	50
7.2.1	Verneområder	50
7.2.2	Naturtyper	50
7.2.3	Kartleggingsstatus over naturverdier i Lillestrøm kommune	53
7.3	Tettsteder:	53
7.4	Boliger.....	54
8	Klima.....	55
8.1	Klimagassutslipp i Lillestrømsamfunnet	55
8.2	Klimagassutslipp egen virksomhet	56
9	Miljørettet helsevern	57
9.1	Støy	57
9.2	Radon.....	57
9.3	Drikkevann	58
9.4	Luftkvalitet	58
9.5	Inneklima i skoler og barnehager	59
10	Helse.....	60
10.1	Helserelatert atferd	60
10.1.1	Fysisk aktivitet	60
10.1.2	Ernæring og kosthold	61
10.1.3	Tobakk og rus	63
10.2	Skader og ulykker	65
10.2.1	Skader registrert i spesialisthelsetjenesten.....	65
10.2.2	Trafikkulykker	65
10.2.3	Fall og hoftebrudd blant eldre.....	66
10.2.4	Vold og mishandling	66
10.3	Helsetilstand.....	68
10.3.1	Forventet levealder.....	69
10.3.2	Psykiske symptomer og lidelser.....	69
10.3.3	Fødselsvekt hos barn i Lillestrøm.....	71
10.3.4	Hjerte- og karsykdommer	71
10.3.5	Overvekt.....	71
10.3.6	KOLS	72
10.3.7	Type 2 – diabetes	74
10.3.8	Muskel- og skjelettplager	74
10.3.9	Demens	75
10.3.10	Kreft.....	75
10.3.11	Vaksinasjon.....	77
10.3.12	Bruk av legemidler	78
10.3.13	Lege- og fysioterapitjenester.....	79
	Kilder og referanser, kapittel 10	80
	Andre kilder og referanser	82
	Figurer, tabeller og illustrasjoner.....	83

1 Innledning

I dette kunnskapsgrunnlaget presenterer vi statistikk og data om Lillestrøm kommune. Formålet har vært å samle kunnskap som er nyttig og relevant for både innbyggere, administrasjon og politikere.

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) pålegger kommunen å ha oversikt over befolkningens helsetilstand, og de positive og negative faktorer som påvirker denne. Blant annet vektlegges det at oversikten skal ligge som grunnlag for kommunenes planlegging og styring, herunder planstrategi. Forskrift om oversikt over folkehelsen (2012) §3 gir ytterligere føringer. Lillestrøm kommunes oversikt over befolkningens helsetilstand inngår i kunnskapsgrunnlaget.

Kunnskapsgrunnlaget skal danne grunnlag for de prioriteringer som skal gjøres fremover og sikre at kommunens arbeid er kunnskapsbasert. Det skal først og fremst ligge til grunn for kommunens planstrategi, men vil også være relevant for andre planer og strategier.

Samtidig er det viktig å huske at statistikk må brukes varsomt. Det sies at det finnes tre former for løgn: vanlig løgn, hvit løgn og statistikk. I dette ligger det at vi har et ansvar for å bruke statistikken med forstand. Vi må ikke lese for mye inn i tallene. Vi må huske at statistikk beskriver mer enn den forklarer. Sammenhenger kan være tilfeldige og årsaker kan være andre enn de vi tror.

1.1 Kunnskap for en ny kommune

Kunnskapsgrunnlaget er resultat av et tverrsektorielt samarbeid og ansvaret har vært fordelt på ansatte innenfor de ulike tjenesteområdene. Dette har vært viktig for å sikre at kunnskapen som innhentes er relevant og riktig, og vil forhåpentlig bidra til at kunnskapsgrunnlaget brukes oftere og av flere.

Innenfor de ulike fagområdene er det ulike tradisjoner for arbeid med statistikk og analyser, og det er ulike behov. Det innebærer at det noen deler av kunnskapsgrunnlaget har mye tabeller og lite tekst, mens andre deler har få tabeller og mer beskrivende tekst.

Det har ikke vært tilgjengelig statistikk for Lillestrøm kommune på alle områder, så noen steder presenteres data for de gamle kommunene. Denne statistikken er ikke korrigert for grensejusteringen mot Nes kommune.

1.2 Kilder og statistikk til kunnskapsgrunnlaget

I arbeidet med kommunesammenslåing og utarbeiding av kommuneplanens samfunnsdel ble det utarbeidet et statistisk grunnlag for kommuneplanens samfunnsdel. I tillegg ble det utarbeidet en levekårsundersøkelse for Lillestrøm kommune. Mye av teksten og statistikken i kunnskapsgrunnlaget er hentet fra disse dokumentene. Det ble gjennomført Ungdataundersøkelser i 2018 for Fet, og i 2019 for Sørums og Skedsmo. I tillegg er det hentet statistikk fra SSB, Folkehelseinstituttet (FHI) og andre.

I en så stor og variert kommune som Lillestrøm er det interessant å kunne sammenligne ulike deler av kommunen. I dette kunnskapsgrunnlaget operer vi med ulike geografiske inndelinger av kommunen. I noen sammenhenger refererer vi til Sørums, Fet og Skedsmo. Da forholder vi oss til de gamle kommunegrensene. I statistikk og prognoser som gjelder befolkningsutvikling opererer vi med plansoner (se kart s. 11). Disse plansonene ble utarbeidet i forkant av kommunesammenslåingen og er sammenfallende med de skolekretsene som gjaldt da. I forbindelse med levekårsundersøkelsen ble det utarbeidet 42 levekårssoner.

Det er også viktig å løfte blikket og se vår kommune i forhold til andre. Noen ganger er det interessant å se oss i forhold til kommuner vi «ligner på», andre ganger er det interessant å

sammenligne oss med nabokommuner. Der det er mulig og hensiktsmessig sammenligner vi oss med andre kommuner, samt gjennomsnittet i hele landet og Viken.

1.3 Covid 19-pandemien

Covid 19-pandemien har gjort at mye har endret seg siden vi startet arbeidet med dette kunnskapsgrunnlaget. Flere av endringene er trolig forbigående, mens noen kan bli mer varige. Noen konsekvenser ser vi allerede; andre vil først bli synlig senere og er vanskelig å forutsi.

I dette kunnskapsgrunnlaget har vi lagt inn kunnskap om konsekvenser av pandemien der de er kjent for oss og der det er relevant.

2 Befolkningsutvikling og -sammensetning

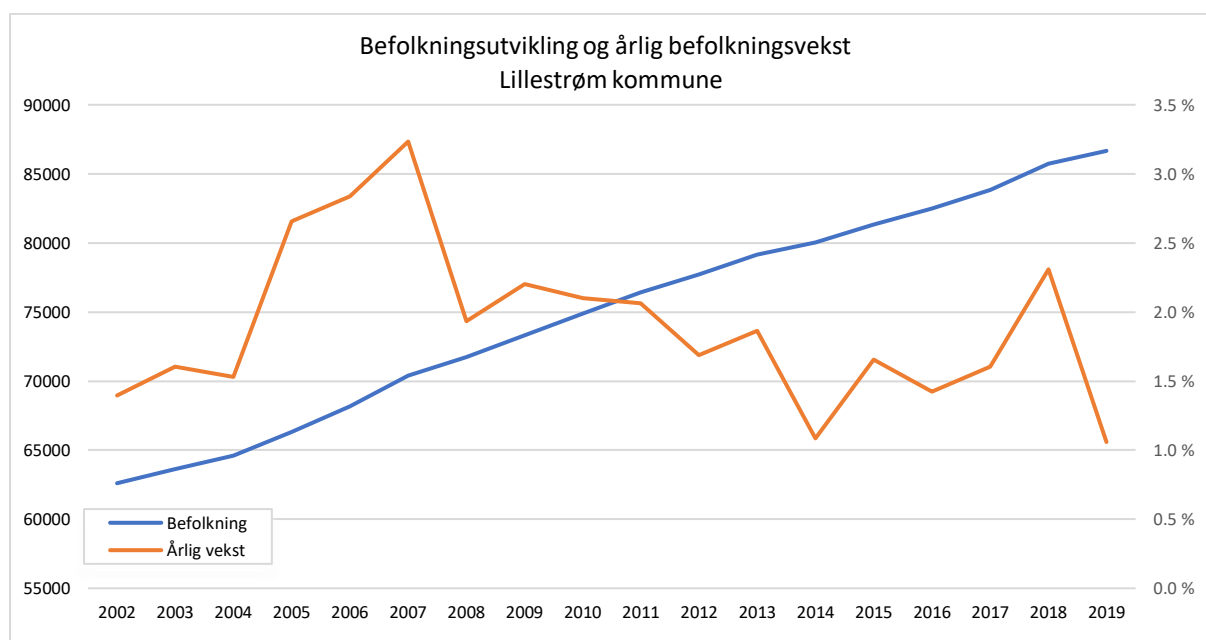
Det å vite hvordan befolkningen utvikler seg og hvordan den er sammensatt vil hjelpe oss til å utvikle, dimensjonere og lokalisere tjenester rett.

Befolkningsendringer består av fødselsoverskudd/-underskudd, inn- og utvandring og innenlands flytting. Befolkningsvekst vil i stor grad henge sammen med hvor det er attraktivt å bo og man finner arbeid. Kommunen kan skape attraktivitet gjennom arealplanlegging gode tjenester og å legge til rette for nærings- og arbeidsplassutvikling.

Det er sannsynlig at Covid 19-pandemien får konsekvenser for befolkningsutviklingen i kommunen og regionen. Endringer i folks økonomi, arbeidsledighet, utfordringer i næringslivslivet og helseplager vil få konsekvenser. Vi har ingen data per i dag for å kunne forutse disse endringene, men det er viktig at vi følger med på dette.

2.1 Historisk befolkningsutvikling

Diagrammet under viser samlet utvikling for kommunene Fet, Skedsmo og Sørumsund som i dag er Lillestrøm kommune.¹

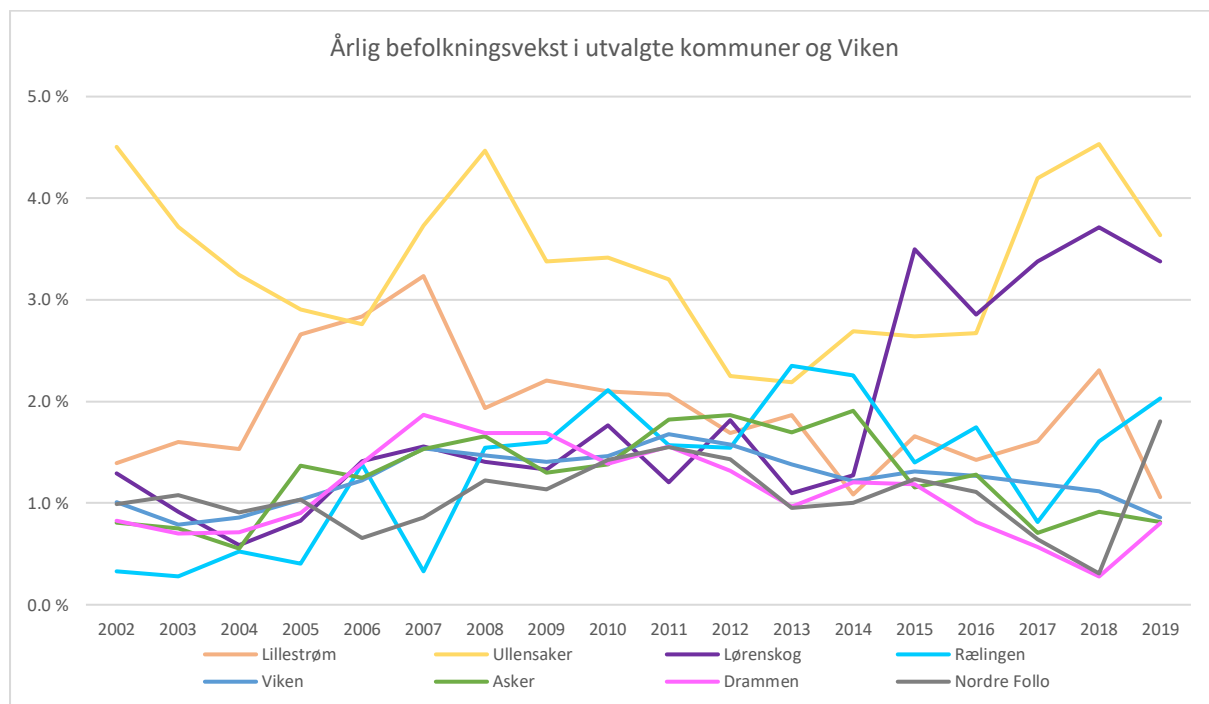
Figur 1: Befolkningsutvikling og -vekst, kilde: Lillestrøm kommunen (KOMPAS)

Ved utgangen av 2002 var det 62 608 innbyggere i de tre kommunene, ved utgangen av 2019, 86 665. Det var en tydelig økende årlig vekst fra årtusenskiftet til 2007, deretter avtakende vekst til 2014 og så på nytt en stigende årlig vekst. Gjennomsnittlig årlig vekst var på ca. 2 % per år.

Det var forventet en nedgang i befolkningsveksten i 2019 ifølge tidligere prognoser (1,8% Kompas og 1,5% SSB); den faktiske veksten ble 1,1%. Dette kan skyldes at større byggeprosjekter i Lillestrøm by, kvartal 6, 10 og Lillestrøm øst, ikke ble innflyttingsklare i 2019.

¹). Merk at 1.1.2020 ble Rånåsfoss-området og del av Hellesjø med en befolkning på 682 overført til Nes kommune.

Diagrammet og tabellen under viser en sammenligning av folketall og befolkningsvekst i Lillestrøm med en rekke andre kommuner.

	Befolkning 31.12.2019	Snitt årlig vekst 2005-2019
Ullensaker	39625	3,2%
Lørenskog	41460	2,0%
Lillestrøm	85983	2,0%
Rælingen	18530	1,5%
Asker	94441	1,4%
ASSS uten Oslo	1178229	1,3%
Viken	1237834	1,3%
Drammen	101386	1,2%
Kostragruppe 13	2445008	1,1%
Nordre Follo	59288	1,1%
Hele landet	5367580	1,0%

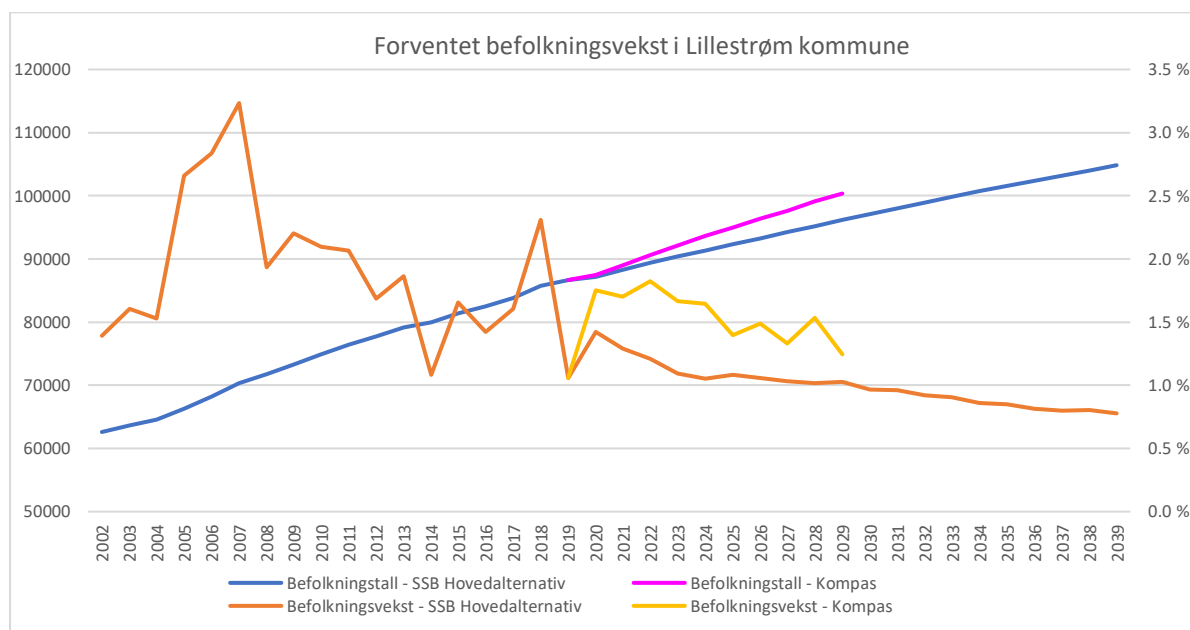
Figur/tabell 2: Befolkningsutvikling sammenlignet med andre kommuner og Viken, kilde: Lillestrøm kommune (KOMPAS) og SSB

Flere av de nærliggende kommunene har hatt svært høy vekst de siste 15 årene, så Lillestrøm kommunene er lokalisert i et område med betydelig vekst de seineste årene.

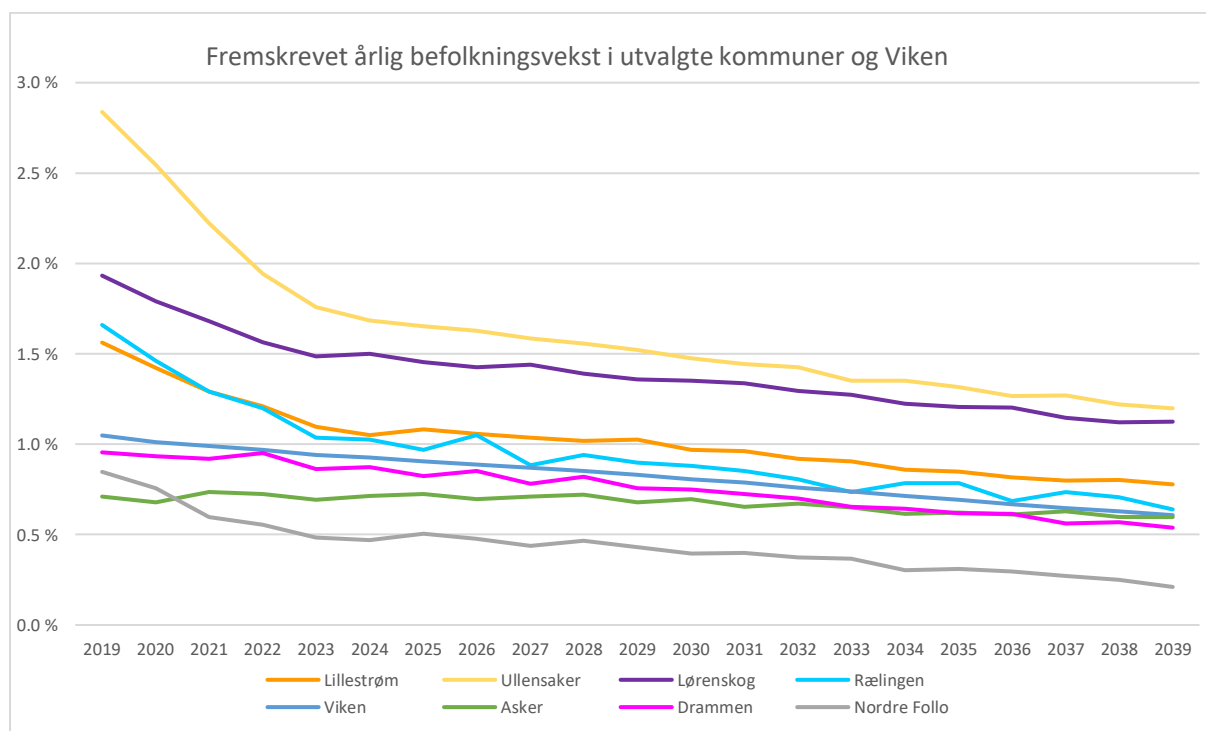
I den samme perioden har Norge hatt en årlig vekst på 1 % i snitt.

2.2 Befolkningsprognoser (forventet utvikling)

Både fylkeskommunen og SSB har utarbeidet befolkningsprognoser. Lillestrøm kommune har valgt å utarbeide egne prognoser for å få med noen flere faktorer i beregningene, og har blant annet innarbeidet forventet boligvekst ut fra gjeldende kommuneplaner og regional plan for areal og transport. Figuren under viser historisk og forventet befolkningsvekst (ved utgangen av året) i Lillestrøm kommune.

Figur 3: Forventet befolkningsvekst i Lillestrøm kommune, kilde: Lillestrøm kommune (KOMPAS) og SSB

Figur 4: Fremskrevet årlig befolkningsvekst, kilde: SSB og Lillestrøm kommune

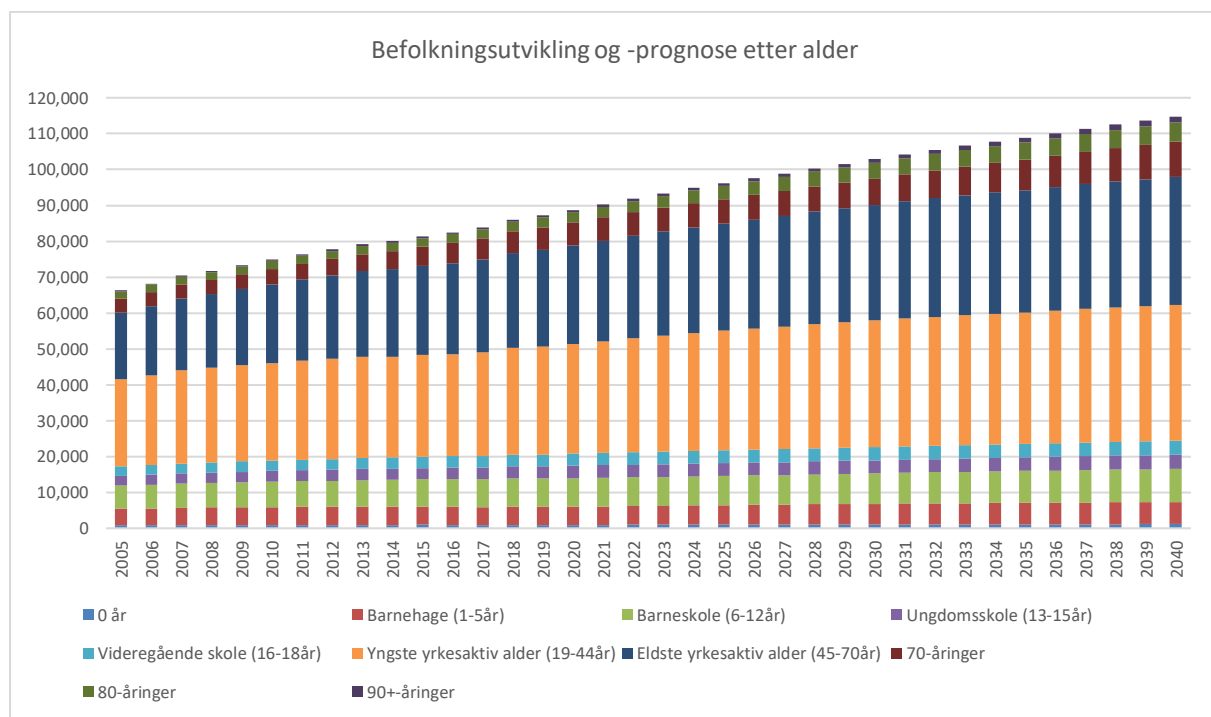
Tabellen under viser gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst for sammenligningskommuner de to nærmeste 10 årsperioder og folketallet i slutten av hver periode

	Snitt årlig vekst 2021-2030	Befolkning 2030	Snitt årlig vekst 2031-2040	Befolkning 2040
Ullensaker	1,8 %	46 470	1,3 %	53 040
Lørenskog	1,5 %	46 745	1,2 %	52 814
Lillestrøm	1,1 %	96 874	0,9 %	105 592
Rælingen	1,1 %	20 583	0,8 %	22 204
Viken	0,9 %	2 112 198	0,7 %	2 265 941
Drammen	0,9 %	111 344	0,6 %	118 642
Kostragruppe 13	0,8 %	2 326 396	0,7 %	2 485 551
Asker	0,7 %	100 991	0,6 %	107 579
Hele landet	0,7 %	5 735 439	0,5 %	6 056 244
ASSS uten Oslo	0,6 %	1 213 230	0,6 %	1 281 662
Nordre Follo	0,5 %	62 309	0,3 %	64 317

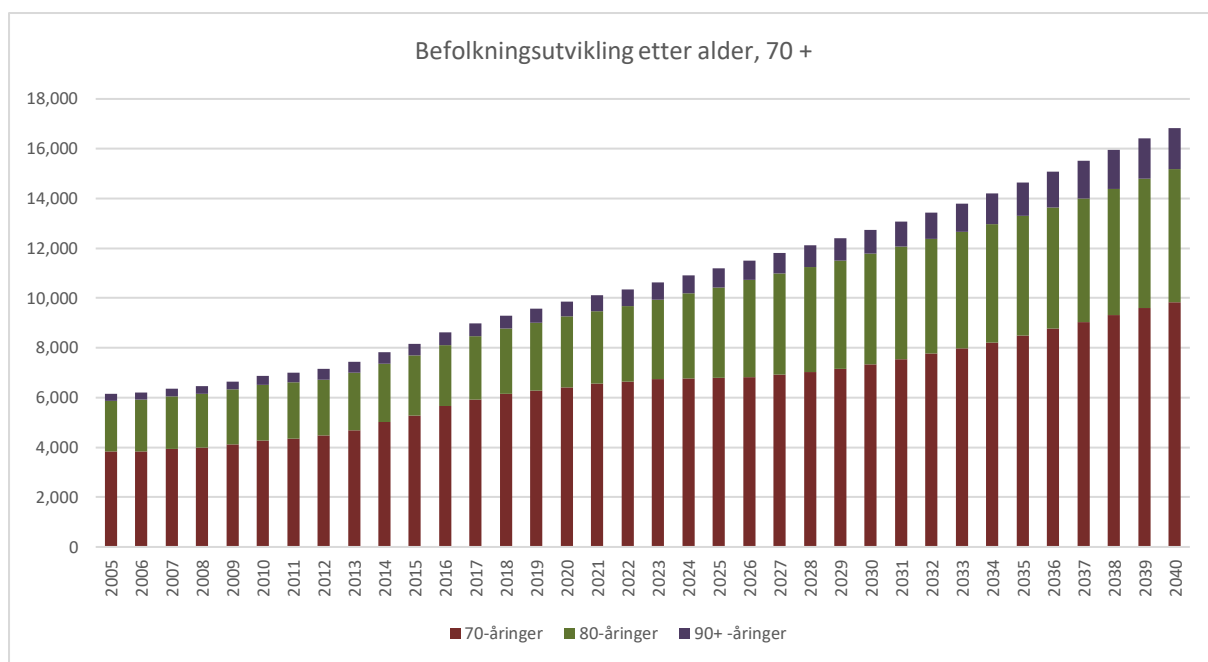
Tabell 5: Årlig befolkningsvekst sammenligningskommuner, kilde: SSB og Lillestrøm kommune

2.2.1 Befolkningsutvikling etter alder

Figuren under viser befolkningsutvikling og forventet befolkningsutvikling etter alder for hele kommunen.

Figur 6: Befolkningsutvikling etter alder, kilde: SSB og Lillestrøm kommune

Figur 7: Befolkningsutvikling etter alder 70 +, kilde: SSB og Lillestrøm kommune

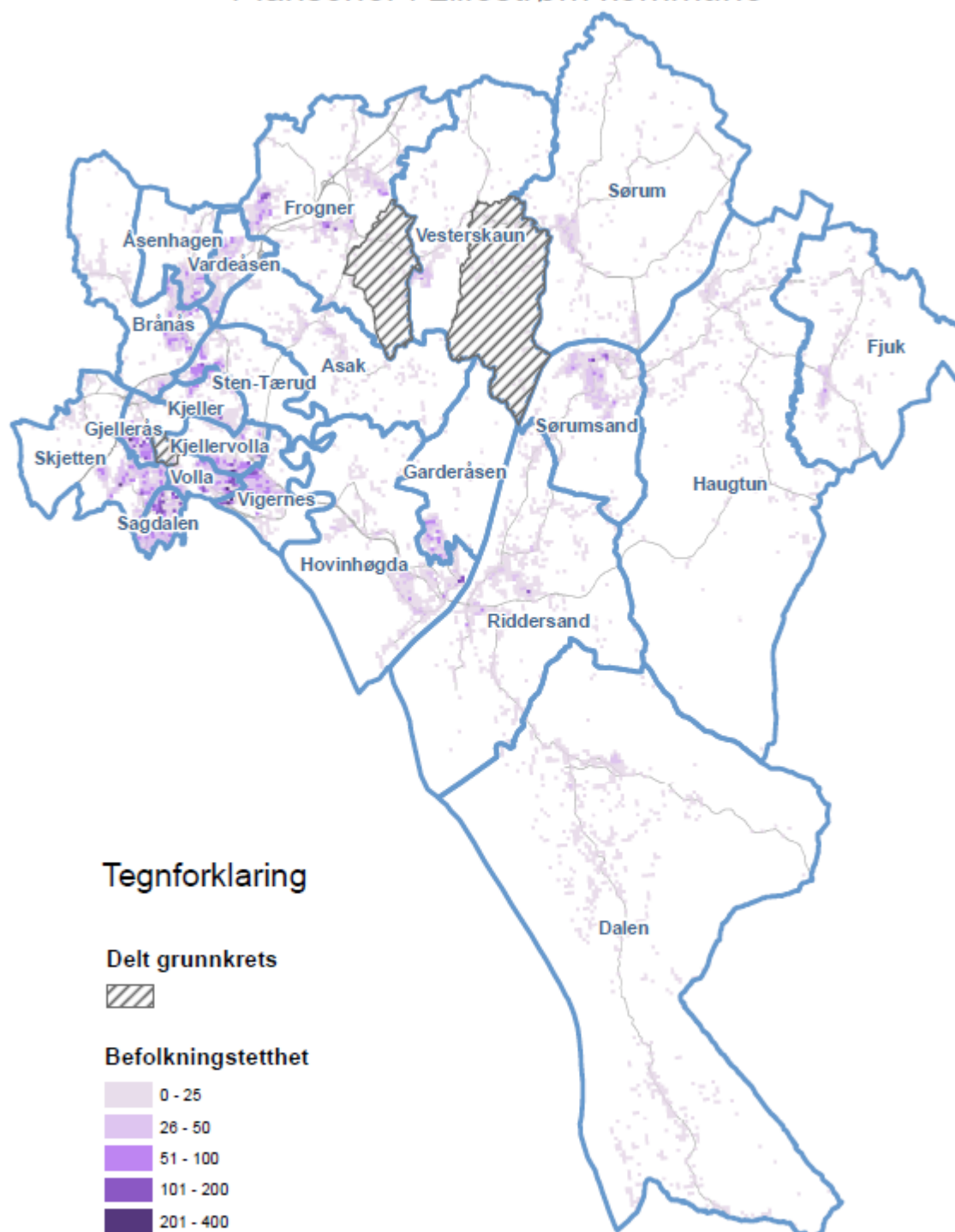
Vi ser at det vil bli en relativt større økning av antall eldre. Det er verdt å merke seg at prognosene for de eldste aldersgruppene er blant de sikreste fordi få eldre flytter og utviklingen i levealder er relativt sikker.

Bak disse tallene ligger også at mange av de eldste bor i eneboliger og etter hvert vil gruppen bestå av mange aleneboere.

2.2.2 Befolkningsutvikling på områdenivå

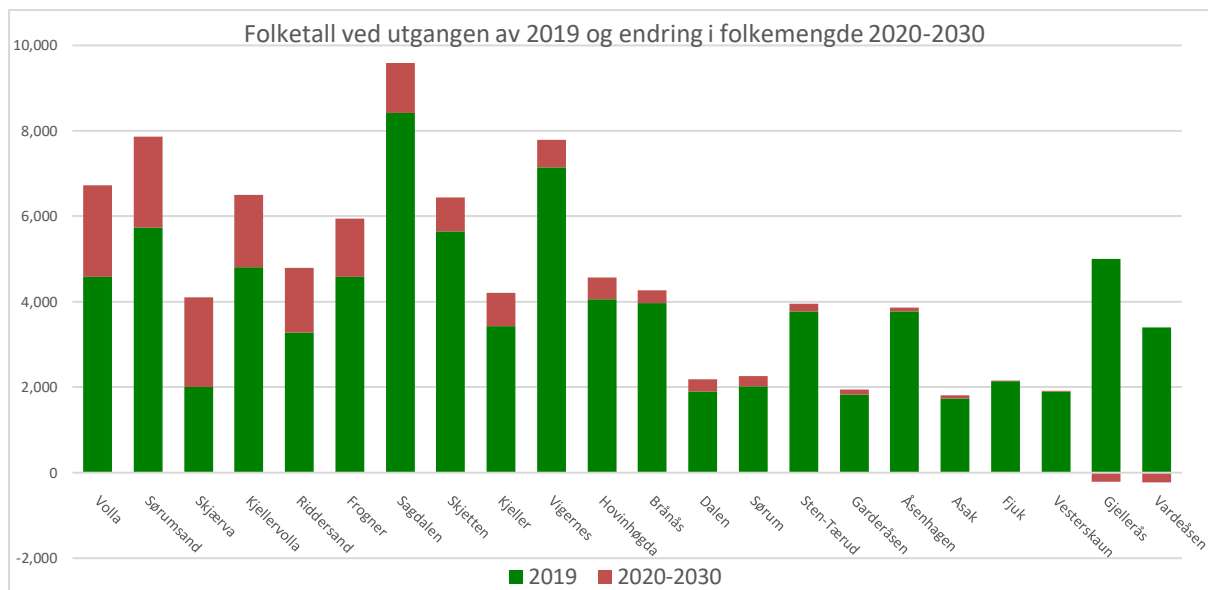
På grunnlag av lokalisering av kommende boligbygging, nåværende aldersstruktur og forventet aldersstruktur på flytterne, kan sammensetningen av befolkningsutviklingen estimeres på lavere geografisk nivå enn på hele kommuner ved hjelp av Kompas-modellen. For Lillestrøm er de 23 plansonene valgt som geografisk nivå for prognosearbeidet.

Plansoner i Lillestrøm kommune

Kilde: Prognosen opprettet av Asplan Viak, august 2019

Illustrasjon 8: Plansoner med befolkningstetthet, kilde: Asplan Viak og Lillestrøm kommune

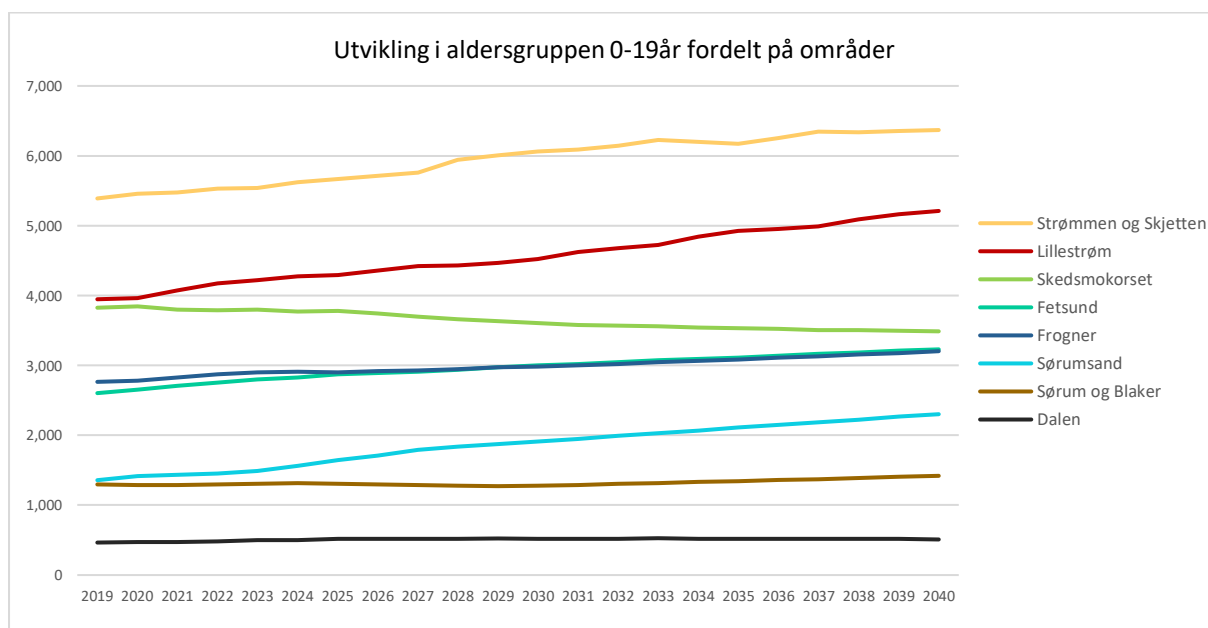

Figur 9: Befolkningsvekst i plansoner, kilde Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Diagrammet over viser fordeling av befolkningsvekst på plansoner i prognoseperioden. De grønne søylene representerer folketallet i hver av sonene i 2019, de rosa søylene er folketallsveksten fram til 2040. der hvor de rosa andelene er betydelige, vil veksten bli relativt høy.

Størst vekst vil en få i Lillestrømområdet, på Sørumsand og i Frogner. Haugtun, Gjelleråsen og Asak kan få en nedgang i folketallet.

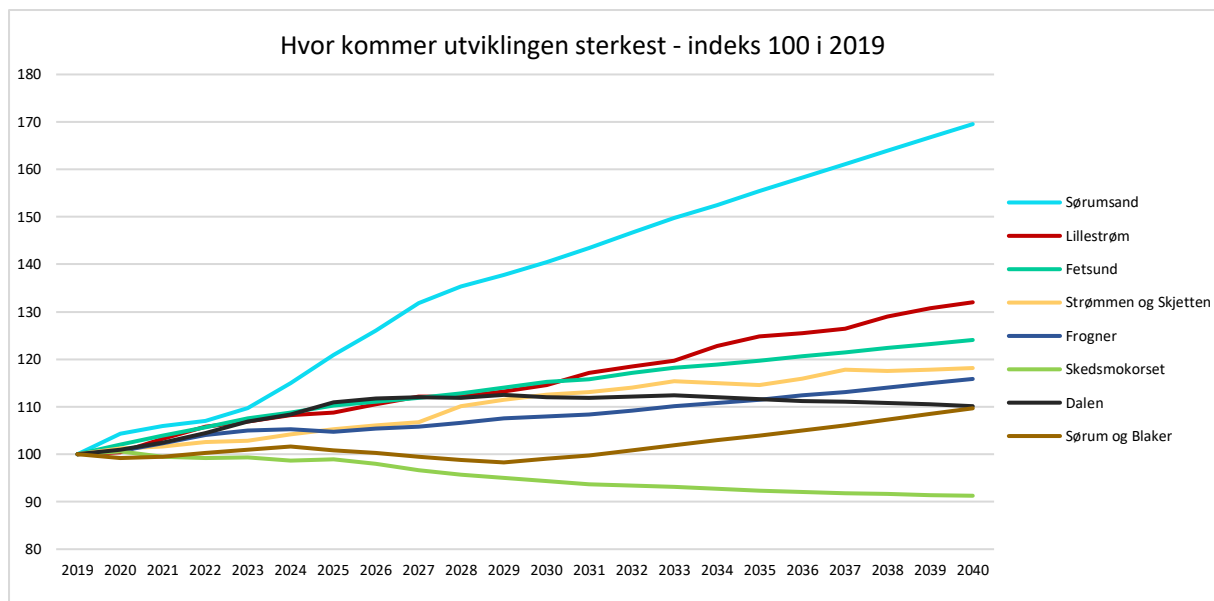
Figuren her viser befolkningsutviklingen i aldersgruppen 0-19 fordelt på områder.

Figur 10: Befolkningsutvikling 0-19 år fordelt på områder, kilde: Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Figuren illustrerer at det kan forventes stor vekst i Lillestrømområdet blant barn og unge, mens det blir en nedgang i Skedsmokorset og Dalen.

Figuren under viser at sett opp mot den totale veksten i innbyggertall vil den relative veksten av barn og unge bli svært høy i Sørumsand.

Figur 11: Relativ befolkningsutvikling 0-19 år fordelt på områder, kilde: Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Tabellen under viser forventet netto innflytting til de ulike sonene fordelt på alder. Det er verdt å merke seg at den netto tilflyttingen består av barnefamilier.

Aldersgrupper	Skedsmo- korset	Dalen	Sørums og Blaker	Frogner	Fetsund	Strømmen og Skjetten	Lillestrøm	Sørumsand	Totalsum
0 - 9 år	2,8 %	2,2 %	2,6 %	1,9 %	3,0 %	2,4 %	2,7 %	4,0 %	2,7 %
10 - 19 år	0,2 %	0,2 %	0,4 %	-0,6 %	0,6 %	1,2 %	2,4 %	0,7 %	0,9 %
20 - 29 år	-0,8 %	1,9 %	1,0 %	1,0 %	1,8 %	1,6 %	3,7 %	2,1 %	1,8 %
30 - 39 år	2,7 %	2,9 %	2,5 %	2,3 %	3,4 %	2,4 %	2,2 %	3,9 %	2,6 %
40 - 49 år	1,1 %	2,0 %	0,5 %	0,5 %	1,6 %	1,3 %	1,7 %	1,5 %	1,3 %
50 - 59 år	-0,9 %	0,2 %	-0,4 %	-1,0 %	-0,1 %	-0,2 %	0,7 %	-0,1 %	-0,2 %
60 - 69 år	-1,3 %	-0,9 %	-0,5 %	-1,2 %	-0,4 %	-0,2 %	0,4 %	0,3 %	-0,3 %
70 - 79 år	0,0 %	-0,8 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,1 %	0,1 %	0,5 %	0,4 %	0,1 %
80 - 89 år	-0,2 %	0,6 %	-0,2 %	0,4 %	0,1 %	0,0 %	0,4 %	0,2 %	0,1 %
90 - 99 år	0,0 %	1,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,2 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %
Totalsum	0,5 %	1,1 %	0,7 %	0,5 %	1,3 %	1,2 %	1,8 %	1,6 %	1,1 %

Tabell 12: internflyttinger, kilde: SSB og Lillestrøm kommune

2.3 Migrasjon

Andelen av befolkningen som er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika er betydelig høyere i Lillestrøm kommune (20,1 prosent) enn i hele landet (13,6 prosent).

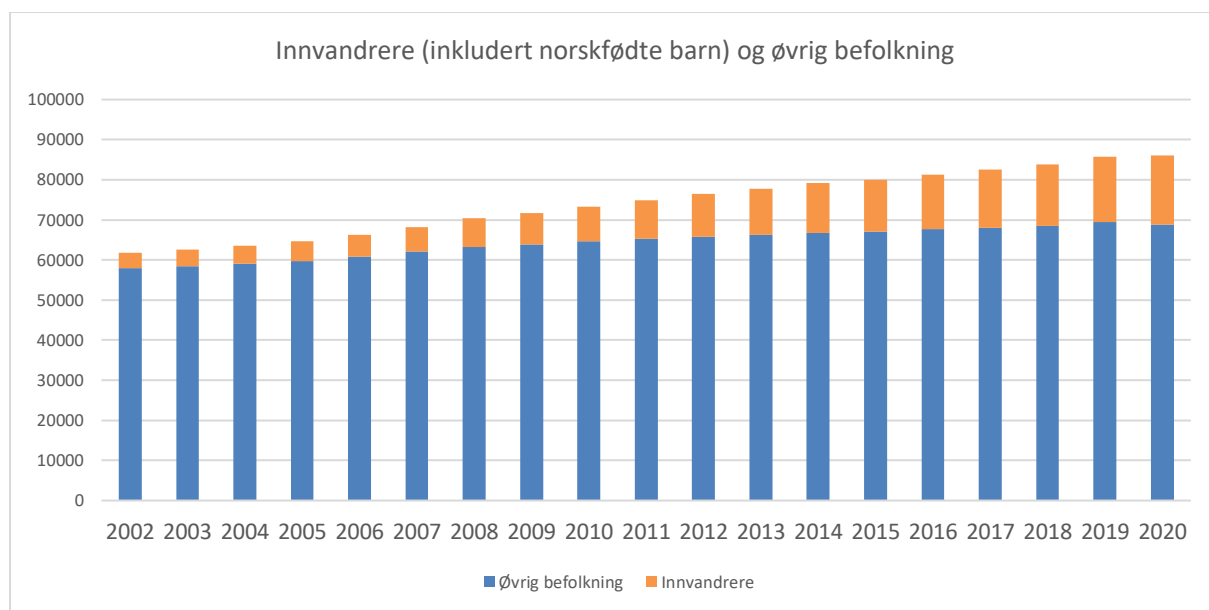
Høy andel i innvandrerbefolkningen er imidlertid langt fra uvanlig i regionen. Som tabellen viser har både Rælingen, Lørenskog og Ullensaker har nesten like høy eller høyere andel i innvandrerbefolkningen som Lillestrøm.

Antall innvandrere har de siste årene vokst med mellom 6 % og 8 % årlig. Det betyr at befolkningsveksten i Lillestrøm de senere årene har bestått av innvandrerbefolkning, mens den øvrige befolkningen stort sett har vært stabilt.

Hele landet	13,6
Aurskog-Høland	10,3
Rælingen	19,9
Enebakk	13,2
Lørenskog	24,1
Nittedal	12,6
Gjerdrum	11,2
Ullensaker	19,1
Nes	9,9
Lillestrøm kommune	20,1

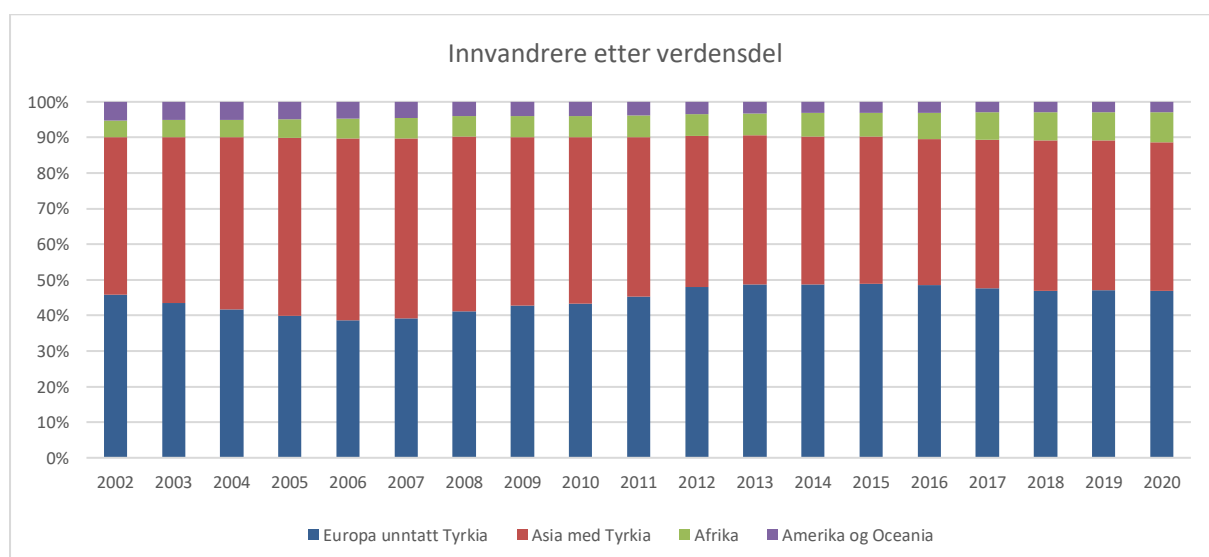
Tabell 13: andel innvandrere, kilde: SSB

Figur 14 viser at andelen innvandrere i Lillestrøm i stor grad skyldes innenlands flytting.

figur 14: Innvandrere og øvrig befolkning – utvikling av befolkningssammensetning, kilde SSB

Figuren nedenfor viser innvandrerbefolkningens landbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er gruppert etter hvilken verdensdel de opprinnelig kommer fra.

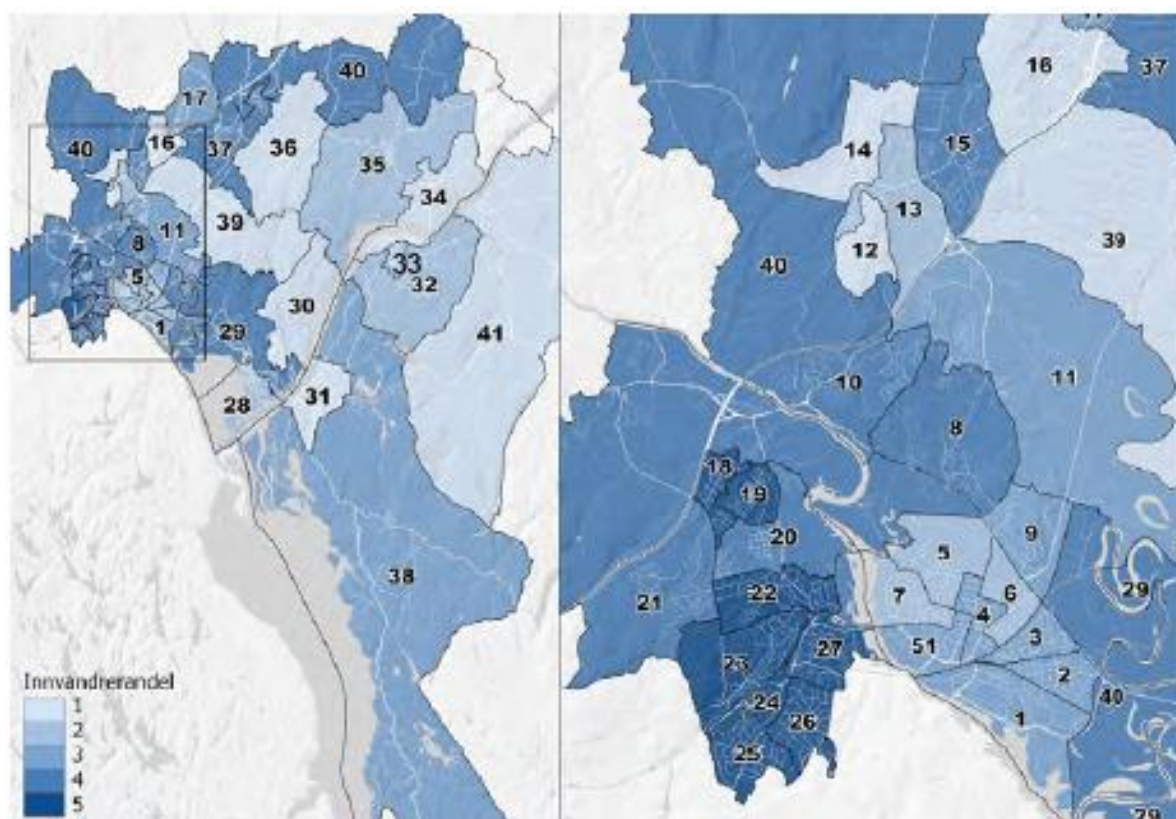

Figur 15: Innvandrerbefolkningens landbakgrunn etter verdensdel, kilde: SSB

Av de europeiske innvandrerne i Lillestrøm er 25 % fra Polen, 16 % fra de baltiske landene og 10 % fra det tidligere Jugoslavia.

Andel innvandrere i et område kan i enkelte sammenhenger være nyttig informasjon for å kunne tilpasse visse typer kommunale tjenester og tiltak.

Kartene under viser hvordan andelen innvandrere varierer i ulike deler av kommunen. Områdene med lys sjattering har lavest andel innvandrere i befolkningen, områdene med mørk sjattering høyest.

Lavest		Nest lavest		Middels		Nest høyest		Høyest	
30 Garderåsen	7,9	16 Vardeåsen	12,3	7 Volla sør	14,5	9 Åråsen	21	22 Gamle Skjetten	27,9
14 Korsfjellet og Tærudalen	9,9	5 Volla nord	12,5	2 Vigernes sør	15,2	37 Frogner	21,2	27 Sagdalen	29,3
39 Leirsund	10,1	35 Sørum	12,8	17 Heksebergåsen	15,2	29 Fetsund og Åkrene	22,6	18 Skjettenbyen vest	31,1
12 Brånås	10,3	33 Sørumsand sør	12,9	1 Nesa	15,5	10 Kjellerholen	23,3	26 Strømmen øst	31,9
36 Lundermoen	10,8	28 Nerdrum	13,4	38 Roven og Gansdalen	15,7	8 Kjeller	25,1	25 Strømmen sør	35,8
31 Fetsund øst	11,2	6 Måsan	13,5	11 Skedsmovollen	17,8	15 Skedsmokorset øst	25,2	19 Skjettenbyen nord	36,4
41 Blaker	11,3	32 Orderud og Fossum	13,7	3 Vigernes nord	18,9	20 Skjettenbyen sør	25,5	24 Strømmen vest	38,9
34 Sørumsand nord og Vallsfjellet	11,4	13 Skedsmokorset	14,3	51 Lillestrøm vest	19,4	40 Spredtbygd nord og vest	25,9	23 Bråte	41,9
			4	Lillestrøm sentrum	20,8	21 Guldhaug-Tømte	27,8		

Illustrasjon 16: Andel innvandrere fordelt på levekårszoner, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Andelen innvandrere er høyest i de forholdsvis tettbygde områdene rundt Strømmen og Skjetten. Det er forholdsvis lave andeler innvandrere i Lillestrøm by og i de mindre tettbygde områder av kommunen. Andelen innvandrere varierer fra 7,9 til 41,9 %.

2.3.1 Flyktninger

En del av innvandrerbefolkningen i Lillestrøm kommune er flyktninger kommunen har bosatt etter avtale med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Flyktningene Lillestrøm kommune bosetter er enkeltpersoner og familier som har fått opphold i Norge som resultat av en asylsøknad, eller etter å ha blitt plukket ut til Norges kvote av FN-overføringsflyktninger slik Regjeringen har fastsatt.

I 2019 bosatte de tre kommunene som i dag utgjør Lillestrøm kommune 65 flyktninger, samt 3 enslig mindreårig flyktninger hvorav 2 var under 15 år, familiegjengforeninger med disse kommer i tillegg. I 2020 har kommunen vedtatt å bosette 55 flyktninger hvorav 3 enslig mindreårig. Per dags dato (21.08.20) har kommunen bosatt 14 flyktninger, hvorav 2 er enslig mindreårig der en av disse er under 15 år. I tillegg er det søkt ut 19 flyktninger fra IMDi som det planlegges bosetting for, en av disse er enslig mindreårig under 15 år. Det betyr at det gjenstår 22 flyktninger å få fordelt fra IMDi i 2020. På grunn av koronasituasjonen ble planlagte bosetting av overføringsflyktninger stoppet denne våren. Dette har medført at bosettingstallet til nå i år er lavere enn forventet. Det har nå blitt åpnet opp for bosetting av overføringsflyktninger igjen og Lillestrøm kommune forventer et høyere

antall bosettinger denne høsten enn planlagt da bosettingene som ble stanset våren 2020 nå kommer i tillegg til høstens planlagte bosettinger. Lillestrøm kommune vil ta imot den første familien med overføringsflyktninger i uke 35.

De siste to årene har Lillestrøm kommune opplevd at vi bosetter en økt andel av overføringsflyktninger i forhold til asylsøkere. Kommunen erfarer at disse personene har et betydelig større og mer langvarig oppfølgingsbehov enn flyktninger som har hatt opphold på asylmottak.

3 Levekår²

Å forstå en befolknings levekår og mulighet for god livskvalitet er komplekst. Å ha tilgang til tilstrekkelige økonomiske ressurser gir trygghet og forutsigbarhet, men et godt liv består av så mye annet. Det handler også om å ha et trygt sted å bo, et godt sosialt nettverk og god helse.

Kunnskap om levekår og kunnskap om de geografiske forskjellene gir oss et verktøy for å bedre forstå eventuelle forskjeller i befolkningen og/eller samfunnet i ulike deler av kommunen. Slik kunnskap kan gjøre oss i stand til å målrette tiltak og innsatser bedre.

I levekårsundersøkelsen ble kommunen delt inn i 42 levekårssoner. For hver levekårsindikator ble sonene sortert fra lavest til høyest score på indikatoren. For å presentere ulikheter i levekår ble sonene delt inn i fem mer eller mindre like store, rangerte grupper. I presentasjonen av resultatene i kart og tabeller ble det brukt fargesjatteringer. Mørk farge brukes for soner med relativt høy andel av befolkningen som faller inn under indikatoren, og lys farge brukes for soner med relativt lav andel.

På de fleste indikatorene kommer Lillestrøm godt ut på sammenlignet med hele landet og flesteparten av nabokommunene. Det tyder på at Lillestrøm kommune i all hovedsak er et sted med relativt små levekårsutfordringer. Det betyr også at tegn til noe svakere levekår i enkelte soner her i denne undersøkelsen (som måler levekår relativt til resten av kommunen) ikke nødvendigvis er tegn til særlig svake levekår sett i et større (nasjonalt) perspektiv.

3.1 Utdanning og arbeidsliv

Personer som ikke har fullført videregående skole opplever oftere utfordringer som ledighet, lavinntekt og ulike levekårsutfordringer. Omfanget av frafall blant yngre voksne gir derfor en indikasjon på en større risiko for slike utfordringer. Tabellen under viser andelen i aldersgruppen 21 – 29 år som ikke har fullført videregående opplæring. Det er fortsatt en del i denne aldersgruppen som går tilbake til skolen og fullfører. Det betyr at det kan fortsatt gjøres noe med utdannings- og kompetansesituasjonen for personer i denne gruppen.

På landsbasis har nesten 30 prosent av personer i alderen 21-29 ikke oppnådd yrkes- eller studiekompetansen innen 5 år etter grunnskolen, og en tilsvarende andel finner vi for hele Lillestrøm kommune. De fleste nabokommunene til Lillestrøm skårer dårligere langs denne dimensjonen, til dels betydelig dårligere.

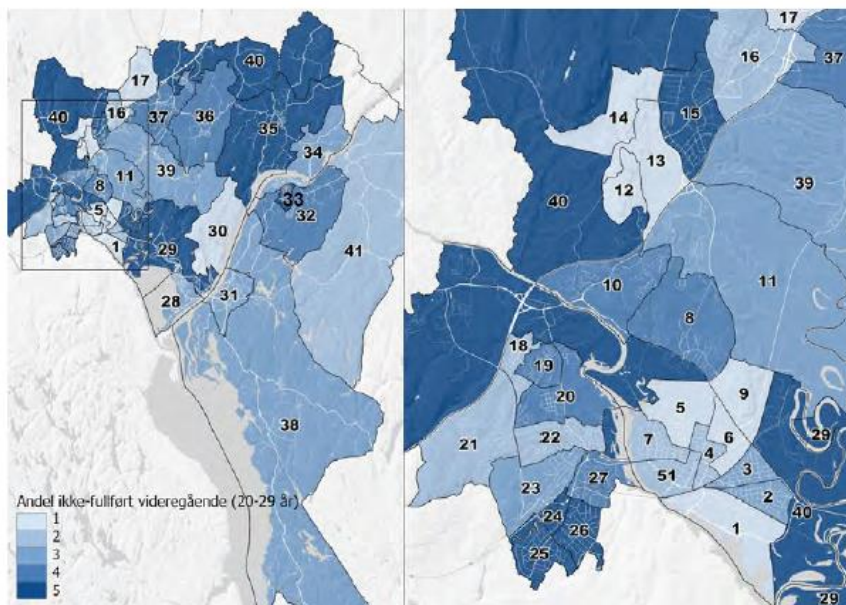
Flere soner i Lillestrøm kommune har en frafallsprosent under 20 prosent. Disse er til dels ved Lillestrøm sentrum og rundt Skedsmokorset. På andre enden av skalaen er det enkelte soner hvor over 40 prosent ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse i løpet av 5 år. Disse er spredt i ulike deler av kommunen, på deler av Strømmen, Skedsmokorset, Fetsund og Sørumsand. Mergenerelt ser

² Data og tekst i dette kapittelet er i hovedsak hentet fra rapporten Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune, utarbeidet av Asplan Viak på oppdrag fra Lillestrøm kommune.

vi dermed et geografisk mønster hvor enkelte soner med lav andel befinner seg i det samme litt større geografisk område som enkelte soner med høy andel.

Andel personer i alderen 21-29 som ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse i løpet av 5 år.

Hele landet	29,5
Aurskog-Høland	35,9
Rælingen	28,3
Enebakk	37,8
Lørenskog	29,5
Nittedal	31,1
Gjerdrum	30,9
Ullensaker	36,4
Nes	36,6
Lillestrøm kommune	30,2

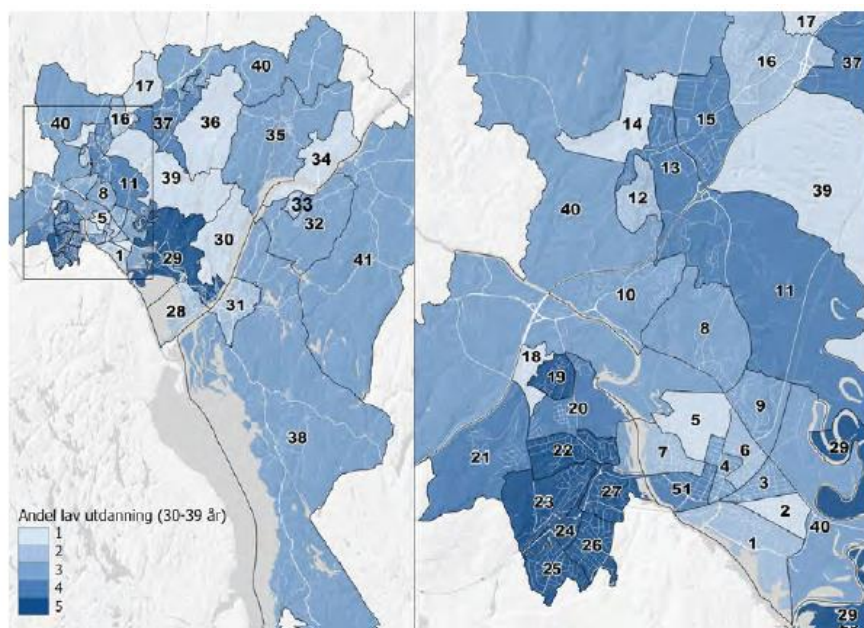
LAVEST			NEST LAVEST			MIDDELS			NEST HØYEST			HØYEST		
nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%
12	Brånås	17,9	9	Åråsen	24,5	11	Skedsmovollen	29,8	39	Leirsund	32,0	26	Strømmen øst	34,1
6	Måsan	19,9	5	Volla nord	24,6	31	Fetsund øst	29,9	20	Skjettenbyen sør	32,2	35	Sørum	34,4
1	Nesa	20,9	4	Lillestrøm sentrum	25,3	34	Sørumsand nord og Vallsfjellet	29,9	32	Orderud og Fossum	32,3	24	Strømmen vest	34,9
13	Skedsmokorset	21,4	18	Skjettenbyen vest	25,8	28	Nerdrum	30,1	37	Frogner	32,4	40	Spredtbygd nord og vest	36,9
17	Heksebergåsen	22,3	16	Vardeåsen	25,9	38	Roven og Gansdalen	30,1	8	Kjeller	32,5	33	Sørumsand sør	41,6
14	Korsfjellet og Tærudalen	23,7	22	Gamle Skjetten	26,9	2	Vigernes sør	30,6	10	Kjellerholen	33	29	Fetsund og Åkrene	41,7
30	Garderåsen	23,9	41	Blaker	28,6	23	Bråte	30,6	27	Sagdalen	33,1	25	Strømmen sør	42,2
			7	Volla sør	28,8	3	Vigernes nord	31,4	19	Skjettenbyen nord	33,5	15	Skedsmokorset øst	45,4
			21	Guldhauk-Tørmta	29,4				36	Lundermoen	33,6			
			51	Lillestrøm vest	29,5									

Illustrasjon 17: Andel personer i alderen 21-29 år som ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Når man ser på andelen person er i alderen 30 – 39 som kun har fullført grunnskoleopplæring ser man på utdanningsnivå i en gruppe som i hovedsak har fullført sitt utdanningsløp. Noen av de lavt utdannede i denne gruppen vil ha fått godt fotfeste i arbeidsmarkedet og vil ikke oppleve nevneverdige utfordringer framover, men det er likevel vanlig at langt flere med lav utdanning opplever ulike levekårsutfordringer.

Andel personer i alderen 30-39 med kun grunnskoleopplæring.

Hele landet	19,2
Aurskog-Høland	26,7
Rælingen	21,4
Enebakk	23,5
Lørenskog	22,5
Nittedal	16,8
Gjerdrum	18,7
Ullensaker	24,3
Nes	24,5
Lillestrøm kommune	21,9

LAVEST			NEST LAVEST			MIDDELS			NEST HØYEST			HØYEST		
nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%
5	Volla nord	12	36	Lundermoen	16,1	3	Vigernes nord	18,9	40	Spredtbygd nord og vest	23,6	22	Gamle Skjetten	28
39	Leirsund	12,9	12	Brånås	16,2	32	Orderud og Fossum	19,9	37	Frogner	24	29	Fetsund og Åkrene	28,9
14	Korsfjellet og Tæruddalen	14,6	16	Vardeåsen	17,1	9	Åråsen	20,3	11	Skedsmovollen	24,3	23	Bråte	29,7
30	Garderåsen	15	1	Nesa	17,6	8	Kjeller	20,6	20	Skjettenbyen sør	24,5	24	Strømmen vest	29,8
2	Vigernes sør	15,2	6	Måsan	17,7	4	Lillestrøm sentrum	21,5	13	Skedsmokorset	25,1	27	Sagdalen	30,2
34	Sørumsand nord og Vallsfjellet	15,2	31	Fetsund øst	17,7	35	Sørum	21,9	21	Guldhauget-Tømte	25,6	26	Strømmen øst	31,1
17	Heksebergåsen	15,4	28	Nerdrum	17,9	41	Blaker	22,1	15	Skedsmokorset øst	26,6	25	Strømmen sør	31,2
18	Skjettenbyen vest	15,7	7	Volla sør	18,5	10	Kjellerholen	22,2	51	Lillestrøm vest	26,7	19	Skjettenbyen nord	31,5
5	Volla nord	12	36	Lundermoen	16,1	3	Vigernes nord	18,9	40	Spredtbygd nord og vest	23,6	22	Gamle Skjetten	28
39	Leirsund	12,9	12	Brånås	16,2	32	Orderud og Fossum	19,9	37	Frogner	24	29	Fetsund og Åkrene	28,9

Illustrasjon 18: Andel personer i alderen 30-med kun grunnskoleopplæring, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Høy arbeidsledighet – særlig hvis den vedvarer – kan være med å svekke levekårene i befolkningen.

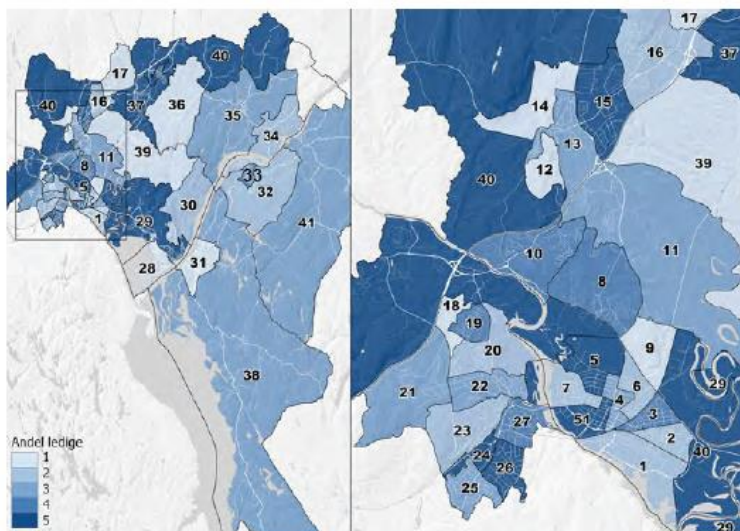
På sone- og kommunenivå er det bare mulig å beregne registrert ledighet. Insentivene til å registrere seg som ledig kan være noe større for arbeidssøkere med dagpengerettigheter. Andel registrerte ledige skiller seg derfor fra andel ledige definert ifølge Arbeidskraftsundersøkelsen til SSB.

Vi ser at registrert ledighet for hele Lillestrøm kommune (1,7 prosent) var godt under nivået for hele landet (2,0). Andel ledige i Lillestrøm kommune er omtrent midt på treet sammenlignet med nabokommuner. I de tettbygde sonene ved Lillestrøm og Strømmen ser vi soner med både høy og lav andel ledige. Andel ledige i sonene øst i kommunen er i hovedsak lav eller middels.

På kommunenivå ser vi at andel ledige blant personer 15-29 år (1,9 prosent) var litt høyere enn blant alle i alderen 15-74 (1,7 prosent) i Lillestrøm kommune. I enkelte nabokommuner, som Nes, Aurskog-Høland og Rælingen, var det større forskjell mellom ledighet blant unge og for alle. Det tyder på at ungdomsledighet ikke er en særlig framtreddende utfordring for Lillestrøm kommune i sin helhet.

Andel arbeidsledige regnes her ut ifra personer som er registrert som arbeidssøkere i NAV i alderen 15-74 år eller 15-29 år.

Region	Ledighet 15-74 år	Ledighet 15-29 år
Hele landet	2,0	2,1
Aurskog-Høland	1,8	2,1
Rælingen	1,7	2,1
Enebakk	1,9	1,9
Lørenskog	1,7	1,7
Nittedal	1,5	1,6
Gjerdrum	0,8	0,9
Ullensaker	2,2	2,3
Nes	1,7	2,1
Lillestrøm kommune	1,7	1,9

LAVEST			NEST LAVEST			MIDDELS			NEST HØYEST			HØYEST		
nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%
14	Korsfjellet og Tæruddalen	0,6	6	Måsan	1,2	13	Skedsmokorset	1,5	8	Kjeller	1,8	5	Volla nord	2,0
17	Heksebergåsen	0,7	20	Skjettenbyen sør	1,2	25	Strømmen sør	1,5	10	Kjellerholen	1,8	51	Lillestrøm vest	2,0
18	Skjettenbyen vest	0,7	30	Garderåsen	1,2	4	Lillestrøm sentrum	1,6	3	Vigernes nord	1,9	26	Strømmen øst	2,1
12	Brånås	0,8	1	Nesa	1,3	21	Guldhauget-Tømte	1,6	19	Skjettenbyen nord	1,9	40	Spredtbygd nord og vest	2,1
9	Åråsen	1,1	16	Vardeåsen	1,3	38	Roven og Gansdalen	1,6	27	Sagdalen	1,9	29	Fetsund og Åkrene	2,2
28	Nerdrum	1,1	23	Bråte	1,3	11	Skedsmovollen	1,7	33	Sørumsand sør	1,9	15	Skedsmokorset øst	2,3
31	Fetsund øst	1,1	2	Vigernes sør	1,4	22	Gamle Skjetten	1,7				37	Frogner	2,3
36	Lundermoen	1,1	7	Volla sør	1,4	35	Sørum	1,7				24	Strømmen vest	2,7
39	Leirsund	1,1	32	Orderud og Fossum	1,4	41	Blaker	1,7						
			34	Sørumsand nord og Vallsfjellet	1,4									

Illustrasjon 19: Andel registrerte arbeidssøkere i alderen 15-74 og 15-29, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

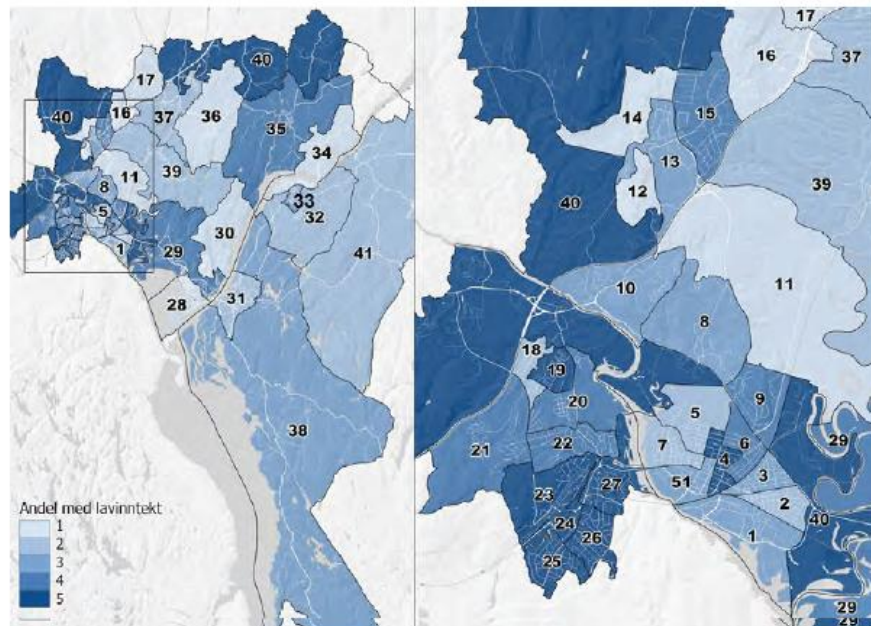
3.2 Inntekt

Om lag 11 prosent av personene i Lillestrøm kommune bor i husholdning med inntekt under den kommunespesifikke lavinntektsgrensen, dvs. har betydelig lavere inntekt til rådighet sammenlignet med resten av kommunene.

Vi ser at det er en særlig høy andel med lavinntektshusholdninger i sonene ved Strømmen, i Skjettenbyen nord og i sonen Lillestrøm sentrum. Det er lav andel med lavinntektshusholdninger ellers i sonene som tilhører Lillestrøm by samt sonene nordøst for Lillestrøm by. Det er lav eller middels andel med lavinntektshusholdninger øst i kommunen og i områdene nord og nordøst for Kjeller.

Lavininntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten etter skatt per forbruksenhet. Grensen er beregnet basert på medianen for kommunen. Se avsnitt 4.3 for omtale av inntektsbegrep og andre metodiske valg ved beregning av lavinntektsgrensen.

Hele landet	10,9
Aurskog-Høland	8,8
Rælingen	9,6
Enebakk	8,9
Lørenskog	11,3
Nittedal	9,7
Gjerdrum	10,3
Ullensaker	10,8
Nes	8,3
Lillestrøm kommune	11,2

LAVEST			NEST LAVEST			MIDDELS			NEST HØYEST			HØYEST		
nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%	nr	Sone	%
12	Brånås	4,5	34	Sørumsand nord og Vallsfjellet	7,5	38	Roven og Gansdalen	9,9	9	Åråsen	11,9	25	Strømmen sør	15,9
14	Korsfjellet og Tæruddalen	4,8	31	Fetsund øst	7,8	13	Skedsmokorset	10,2	35	Sorum	11,9	26	Strømmen øst	16,0
16	Vardeåsen	5,8	5	Volla nord	8,4	10	Kjellerholen	10,5	21	Guldhauget-Tømte	12,3	40	Spredtbygd nord og vest	16,1
30	Garderåsen	6,0	7	Volla sør	9,0	1	Nesa	10,6	6	Måsan	12,6	4	Lillestrøm sentrum	16,3
17	Heksebergåsen	6,4	39	Leirsund	9,0	33	Sørumsand sør	10,6	20	Skjettenbyen sør	12,8	19	Skjettenbyen nord	16,7
36	Lundermoen	6,5	37	Frogner	9,2	3	Vigernes nord	10,9	15	Skedsmokorset øst	13,0	27	Sagdalen	17,6
28	Nerdrum	7,1	18	Skjettenbyen vest	9,4	8	Kjeller	11,3	22	Gamle Skjetten	13,2	23	Bråte	20,2
11	Skedsmovollen	7,3	41	Blaker	9,6	51	Lillestrøm vest	11,6	29	Fetsund og Åkrene	15,3	24	Strømmen vest	24,5
			2	Vigernes sør	9,8									
			32	Orderud og Fossum	9,8									

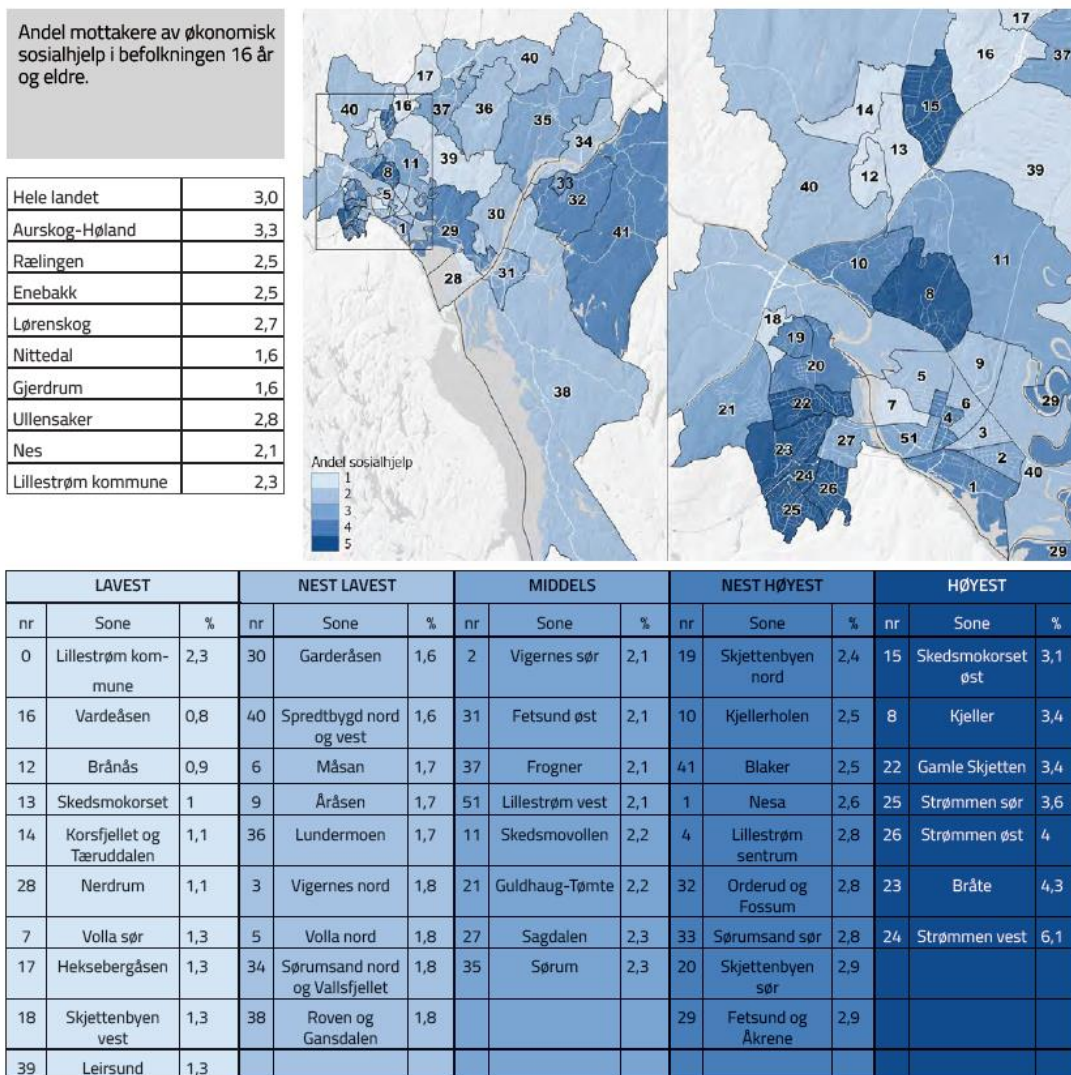
Illustrasjon 20: Andel av befolkningen i lavinntektshusholdninger, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Blant nabokommunene har både Lørenskog, Nittedal og Gjerdrum høyere medianinntekt per forbruksenhet etter skatt, mens de andre nabokommunene har lavere.

Om lag 60 prosent av levekårssonene i Lillestrøm kommune har en medianinntekt per forbruksenhet mellom om lag kr 360.000 og kr 405.000. Dette er en indikasjon på at inntektsforskjeller på sonenivå er forholdsvis beskjedne innenfor Lillestrøm kommune. Vi finner soner med lav medianinntekt både på Strømmen, ved Lillestrøm by og ved deler av Skedsmokorset. Vi finner enkelte soner med (forholdsvis) høy inntekt i ulike deler av kommunen.

Økonomisk sosialhjelp er en kommunal livoppholdsytelse som gis når mottakeren ikke har andre midler eller mulighet for å forsørge seg selv gjennom arbeid eller mottak av andre offentlige ytelser. Det kan også gis som supplement til andre sosiale eller trygdeytelser, når disse ikke er tilstrekkelig for å dekke livsopphold. Sosialhjelpsmottakere har vanligvis ikke opparbeidet seg rettigheter til dagpenger eller andre trygdeytelser ved bortfall av arbeid eller når det oppstår helseutfordringer. Sosialhjelpsmottakere befinner seg derfor vanligvis langt fra arbeidsmarkedet.

Andel av befolkningen som mottok sosialhjelp lå på rundt 3 prosent for hele landet. Andel var betydelig lavere i Lillestrøm kommune (2,3 prosent). Det er få soner i Lillestrøm kommune som har en andel sosialhjelpsmottakere som er så høy som andelen for hele landet. Sonene med høye andeler sosialhjelpsmottakere var ved Strømmen samt Kjeller og Skedsmokorset øst.

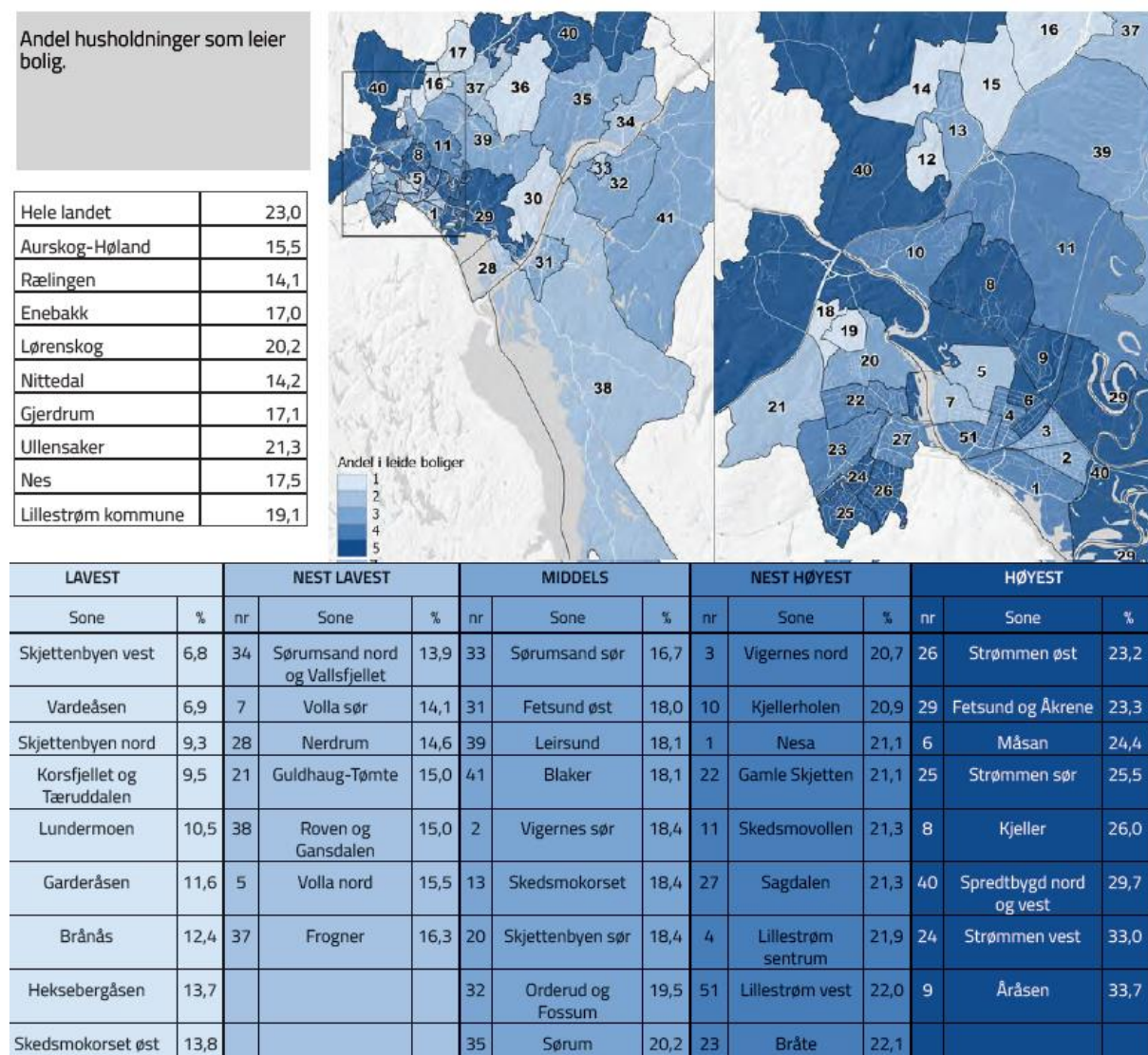
Illustrasjon 21: Andel av befolkningen som mottar sosialhjelp, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

3.3 Bolig

Å eie egen bolig verdsettes høyt i Norge, og det er høy eierandel i den norske befolkningen. Skattesystemet gir boligeiere en rekke fordeler som gjør at det på sikt er mer gunstig å eie egen bolig enn å leie. Mange virkemidler og tiltak innenfor boligsosial politikk er innrettet for å hjelpe vanskeligstilte med å kjøpe egen bolig og dermed å gi større forutsigbarhet og trygghet i bosituasjonen. En høy andel som leier egen bolig kan være en indikasjon på at flere i sonens befolkning ikke har råd til å kjøpe bolig og kan ha behov for boligsosiale tiltak, men det kan også henge sammen med befolkningens alderssammensetning. Studenter og andre unge voksne kan for eksempel ha ønske om å leie framfor eie hvis de ikke er klare for å bosette seg på et bestemt sted ennå.

Leieandel blant befolkningen i Lillestrøm kommune (19,1 prosent) er lavere enn i hele landet (23 prosent). Nabokommunene har til dels i betydelig lavere leieandel – for eksempel ned mot 14 prosent i Rælingen og Nittedal. Ullensaker og Lørenskog har en noe høyere leieandel.

Blant sonene i Lillestrøm kommune ser vi en høy leieandel i flere soner ved Strømmen samt i området ved Kjeller. I disse områder leier om lag en fjerdedel eller mer i befolkningen.

Illustrasjon 22: Andel av husholdninger som leier bolig, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

3.4 Oppsummering av levekår i Lillestrøm kommune

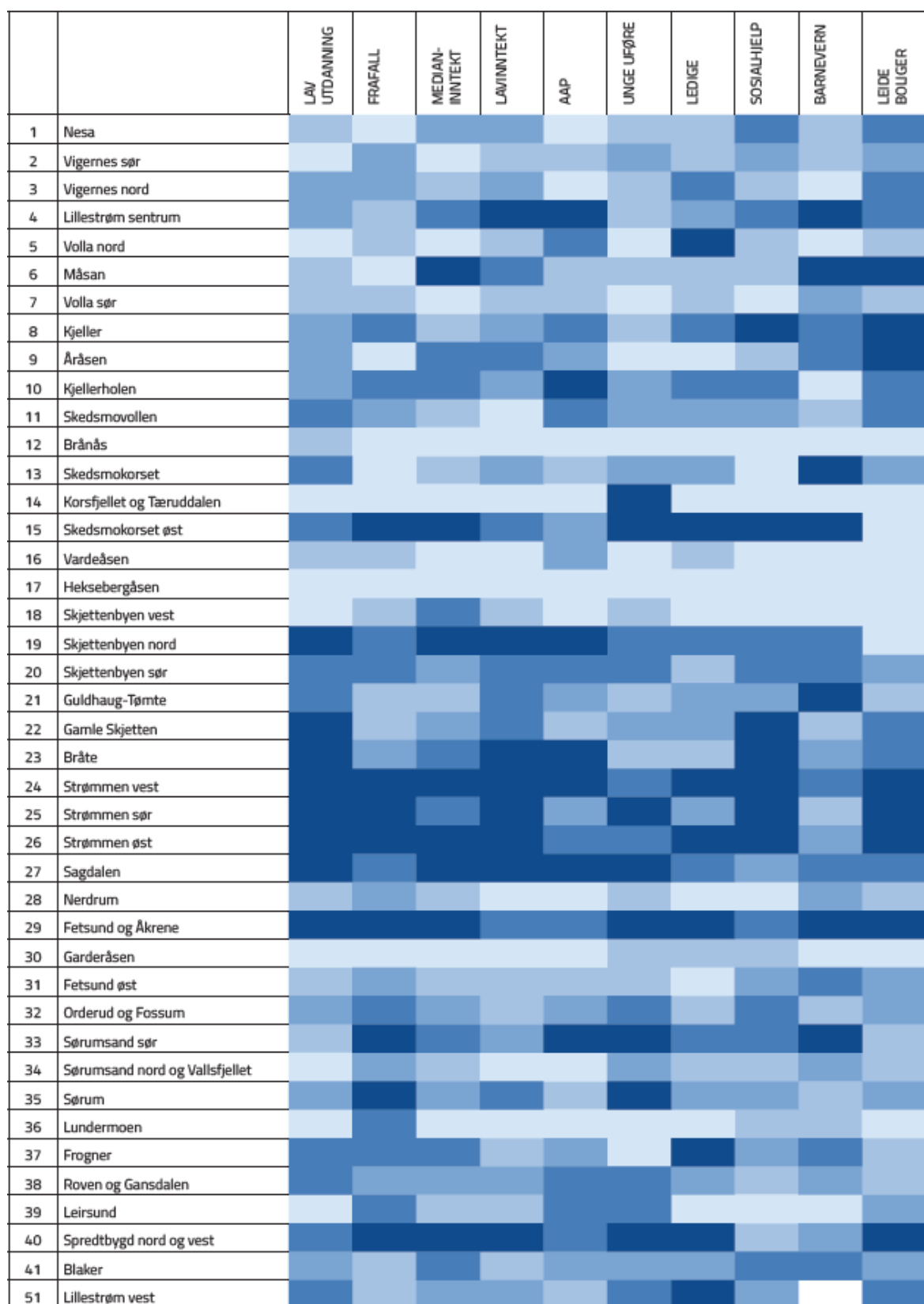
Figuren på neste side er en sammenstilling av resultatene fra de enkelte indikatorene med fargekodene som viser hvordan sonene skårer i forhold til hverandre langs den aktuelle dimensjonen. De fleste sonene kan vise til noen mørkere felt og noen lysere felt. Det understreker behovet for å være varsom med å trekke konklusjoner ut ifra resultatene fra enkeltstående indikatorer.

Likevel kommer det fram et mønster hvor enkelte soner har en klar overvekt av mørke felt, dvs. kan sies å vise tegn til levekårsutfordringer ifølge flere indikatorer. Det gjelder for flere av sonene ved Strømmen, men også Skedsmokorset øst og Fetsund og Åkrene. Skjettenbyen nord og sør samt Sørumsand sør og Lillestrøm sentrum viser noen tegn til en viss opphopning av levekårsutfordringer, men bildet er noe mer sammensatt i de sonene. Det kan være hensiktsmessig å følge godt med på utviklingen i de områdene framover og vurdere tiltak for å hindre forverring.

Samlesonen 40 – spredtbygd nord og sør – viser også tegn til en opphopning av levekårsutfordringer. Siden den sonen omfatter mange enkeltstående husstander spredt rundt i kommunen, er resultatene vanskelig å tolke. Det kan tyde på et behov å se nærmere på levekårene til befolkningen som bor spredt i kommunen.

Vi ser at det også er flere soner med stort sett lyse felt, med andre ord få levekårsutfordringer.

Ut ifra hva som kommer fram her, er det grunnlag for å si at det er signifikante geografiske ulikheter i levekår innen kommunen: Det er noen soner som har en klar opphopning av utfordringer, mens utfordringene er få i andre soner. Et skille mellom mer tettbygde og spredtbygde områder var tydelig for flere indikatorer, men ikke alle. De mindre tettbygde områdene, for eksempel øst i kommunen, kom i all hovedsak bra eller middels ut. Enkelte av sonene med større utfordringer klumper seg sammen til større områder med tegn til utfordringer.

Illustrasjon 23: Sammenstilling av levekårsdata, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

4 Oppvekst

Levekårsdata generelt sier mye om barn og unges oppvekstsvilkår. Levekårsundersøkelsen viste at det noen steder er en opphopning av levekårsutfordringer. Vi ser også en tendens til at noen steder i kommunen er det en økt tilflytting av familier med barn med store og sammensatte hjelpebehov en utfordring. Dette kan blant annet forklares med ønske og behov for nærhet til spesialisthelsetjenestene. Man ser en økning både i antall saker og i sakenes kompleksitet.

Kvalitet i opplæringen er viktig for å gi barn og unge gode muligheter for livsmestring. Et godt utdanningstilbud i barnehager og skoler kan virke sosialt utjevnende og redusere forskjellene i samfunnet.

Det har det vært ulike prioriteringer, finansieringsmodeller og prinsipper for tjenestetilbudet til barn og unge i kommunene Fet, Skedsmo og Sørumsdal. Lillestrøm kommunen er på god vei til å samordne og harmonisere tjenestetilbudet med et mål om at innbyggere opplever et likeverdig tilbud uavhengig av bosted.

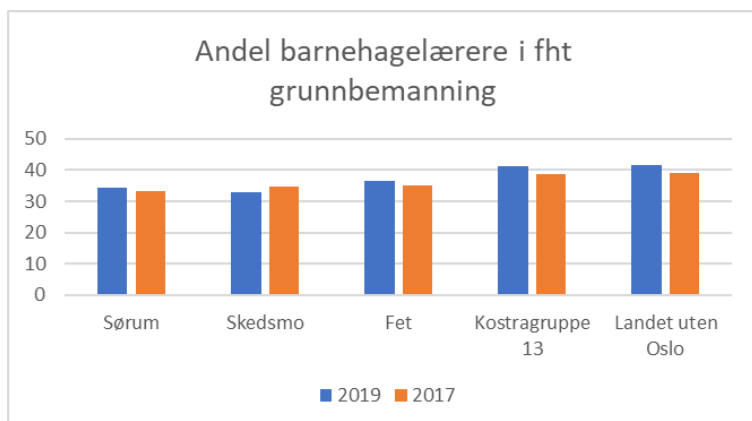
4.1 Barnehage

I Lillestrøm kommune er det totalt 74 barnehageenheter, hvorav 27 kommunale barnehager, 30 private barnehager, 14 familiebarnehager og tre åpne barnehager. Tilbudet omfatter mer enn 4600 barn, noe som gir en dekningsgrad på nær 90 % av årskullene 1-5 år.

Noe over halvparten av kommunens barn med plass i barnehage går i kommunale barnehager (52,5 % prosent). De øvrige går i private barnehager.

Personalet og deres kompetanse er barnehagens viktigste ressurs og en forutsetning for at barnehagen skal være en god arena for omsorg, lek, danning og læring, slik det står i rammeplanen.

Figuren under viser hvor stor andel av de ansatte i barnehagen som er barnehagelærere. Tabellen viser andelen av barn som går i barnehager som oppfyller bemanningsnormen, pedagognormen eller begge.

Figur 24: Andel barnehagelærere blant de ansatte, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Andel barn i barnehager som oppfyller norm

Hele landet		%
bemanningsnorm		94
pedagogtett		63
begge		59
Viken		
bemanningsnorm		92
pedagogtett		50
begge		47
Lillestrøm		
bemanningsnorm		96
pedagogtett		21
begge		18

Tabell 25: Andel barn i barnehager som oppfyller bemanningsnorm, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Bemanningsnormen innebærer at det stilles krav om at barnehagen skal ha minst én ansatt per tre barn når barna er under tre år og minst én ansatt per seks barn når barna er over tre år (trådte i kraft 1. august 2019). Pedagognormen innebærer at det skal være minimum én pedagogisk leder per 7 barn under tre år og minimum én pedagogisk leder per 14 barn over tre år. Pedagogiske ledere må

ha utdanning som barnehagelærer, eller annen treårig pedagogisk utdanning på høgsolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Lillestrøm kommune har 34 % barnehagelærere, noe som er under landssnittet på 41 %.

Nabokommunene våre ligger på samme nivå som oss. Samtidig ser vi at svært mange barn går i barnehager som ikke oppfyller pedagognormen. Det innebærer at vi har et stort rekrutteringsbehov. Samtidig som vi rekrutterer i et krevende marked.

4.1.1 Barn med særskilte behov

De fleste barna med særskilte behov går i ordinære barnehager. Dette stiller store krav til barnehagene. Til tross for at alle barnehagene har kompetanse for å ivareta barn med ulike forutsetninger og behov, vil det være noen barn som trenger et annet og mer spesialisert tilbud enn det som er mulig å gi i ordinære barnehager.

Andelen barn med behov for særskilt tilrettelegging er økende, og vi ser av tabellen at andelen barn som får spesialpedagogisk hjelp er økende.

	Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent)		
	2015	2017	2019
0226 Sørumsund	1,3	1,6	1,8
0227 Fet	1,9	3,5	3,2
0231 Skedsmo	4,5	4,9	6,8

Tabell 26: Andel barn som får spesialpedagogisk hjelp, kilde: SSB

Variasjonene mellom de tidligere kommunene kan mest sannsynlig forklares med ønske og behov for å bo nær spesialisthelsetjenestene.

Til flere av de kommunale barnehagene er det lagt tilleggstjenester. Sju er såkalte ressursbarnehager innenfor området spesialpedagogisk hjelp, fem av disse har forsterkede avdelinger (særskilt tilrettelagt avdeling, både fysisk og styrket faglig og bemanningsmessig). I tillegg er det to spesialavdelinger til barn med ekstra store hjelpebehov og med mulighet for større grad av skjerming og høyt spesialisert kompetanse blant de ansatte

Gjennom denne organiseringen vil man langt på vei kunne tilby et forsterket tilbud til barn som trenger det desentralt i kommunen og ikke for langt fra hjemmet. Foreldre med barn med særlige behov vil ha noe mindre frihet i valg av barnehage enn andre, men i alminnelighet de fleste foreldre vil det at barnehagen har spesialisert kompetanse være av større betydning enn at tilbudet er i nærmiljøet.

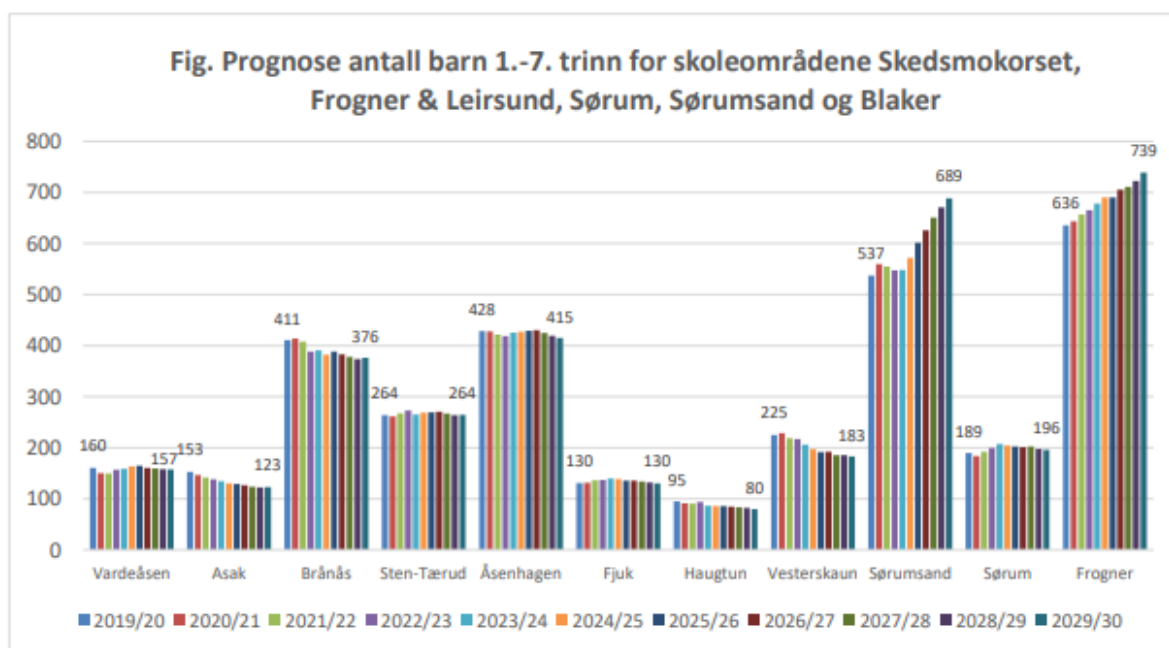
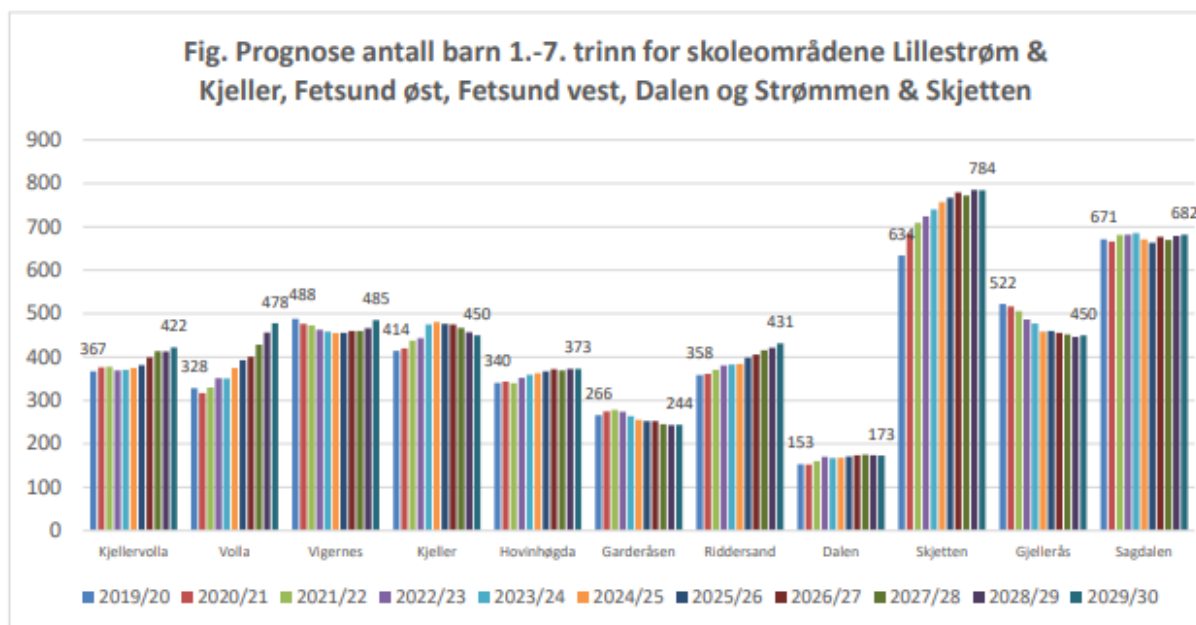
Tilbudet til barn med minoritetsbakgrunn er styrket i flere barnehager, med språkpedagoger. Flere av ressursbarnehagene har ansatt spesialpedagoger som ivaretar spesialpedagogisk hjelp for barn i alle barnehagene, både kommunale og private.

4.2 Grunnskole

I Lillestrøm kommune er det til sammen ca. 11 000 elever og 29 skoler (28 kommunale og en interkommunal skole). Av dette er det en 1-4 skole, seksten 1-7 skoler, seks 8-10 skoler, fire 1-10 skoler og to spesialskoler. Skolene varierer sterkt i størrelse, fra i underkant av 100 elever til opp mot 1 000.

4.2.1 Elevtallsutvikling

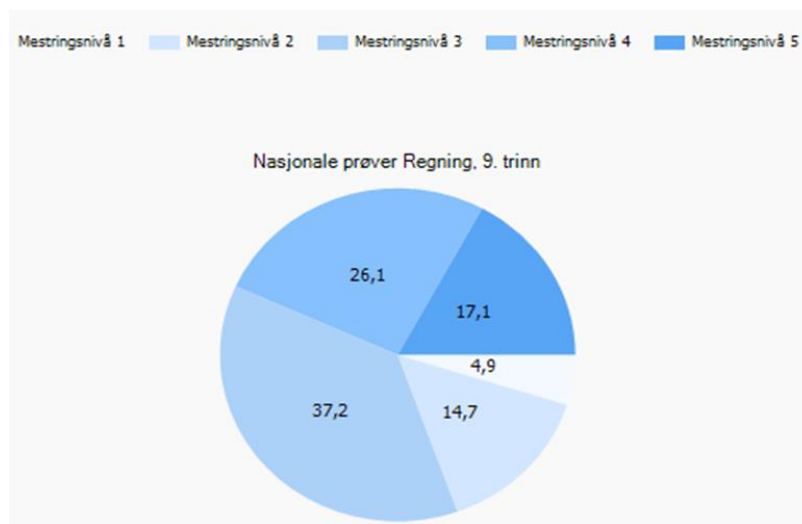
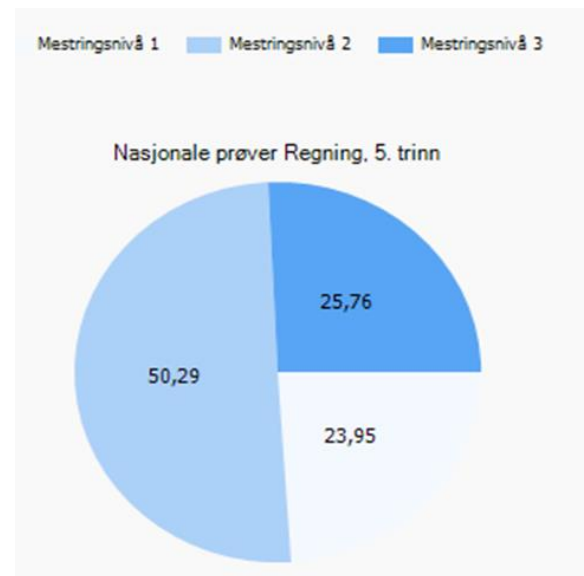
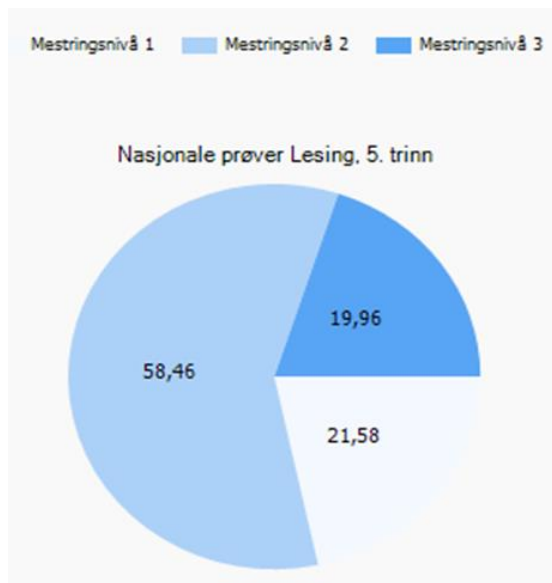
Tabellene nedenfor viser elevtallsutviklingen i planperioden for de ni skoleområdene innenfor skolekretsgrensene som gjaldt 1/1 2020. Grensene er blitt justert i skolebehovsplanen for Lillestrøm kommune.

Figur 27 prognose for antall barn i barneskolen per skolekrets (2019), kilde: Lillestrøm kommune, skolebehovsplanen

4.2.2 Mestring

Figurene på neste side viser mestringsnivå på nasjonale prøver i 5. trinn og 9.trinn i henholdsvis lesing og regning.

Illustrasjon 28: Mestringsnivå nasjonale prøver, kilde SSB

En av skolens aller viktigste oppgaver er å hjelpe elevene til å bli gode lesere. Å kunne lese er en verdi i seg selv, for opplevelse, engasjement og identifikasjon. Det er også et nødvendig grunnlag for læring i de fleste fag.

Regning er også en basisferdighet som er viktig i videre utdanningsløp og arbeidsliv.

Lesing og regning er ferdigheter som kan trenes opp, men for noen barn kan det kreve ekstra ressurser eller bruk av en annen metode for å holde tritt med klassekameratene. Noen vil streve med dette hele livet.

4.2.3 Mobbing og trivsel i Lillestrøm-skolene

Barn og unge tilbringer mye av tiden sin på skolen. Det å trives på skolen er viktig for læringsutbytte og prestasjoner, men også livskvalitet generelt.

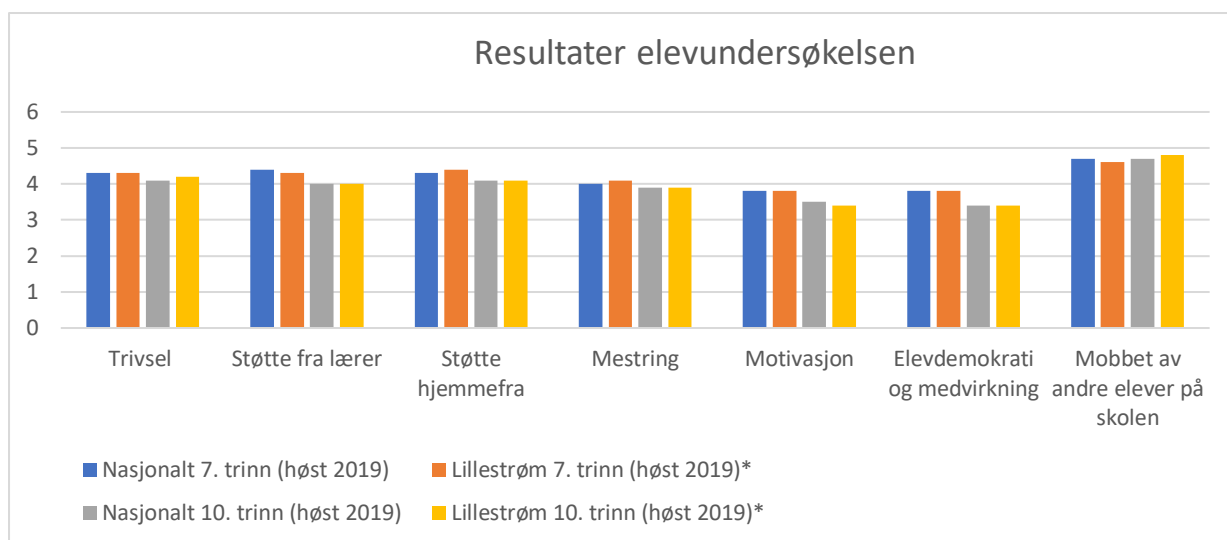
Kvalitet i utdanningen og faktisk læring er resultat av et komplisert samspill mellom flere faktorer. Noen av dem er knyttet til skolekulturen, undervisningen og læringsmiljøet, andre til hvordan eleven har det hjemme, indre motivasjon eller opplevelse av mestring og inkludering.

I elevundersøkelsen 2019 svarte 7,9% av elevene i Lillestrøm at de ble mobbet på en eller annen måte. Dette er samme mobbeforekomst som i 2018. I 2016 var den totale mobbeforekomst 7,5%, og i 2017 8,6%. Det kan bety at innsatsen for å forhindre mobbing ikke har hatt tilstrekkelig effekt til nå, og at det er en klar målsetning for kommunen å få mobbetallene vesentlig ned fra dagens nivå. I Elevundersøkelsen defineres mobbing som «gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast.»

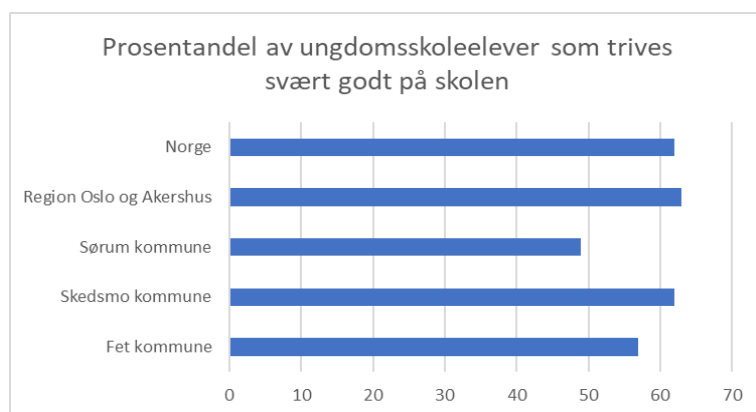
I Elevundersøkelsen er det ett spørsmål som omhandler trivsel: «Trives du på skolen?» Om lag 97 % av elevene i 5.-10. trinn i Lillestrøm oppgir at de trives på skolen. De resterende 3 prosentene svarer at de ikke trives noe særlig eller ikke i det hele tatt. Dette er på linje med nasjonale tall. Tendensen er at trivselen har en marginal nedgang, både i Lillestrøm og nasjonalt fra 2016 til 2019.

Det er grunnleggende forskningsbasert kunnskap at et godt psykososialt miljø og et godt læringsmiljø forebygger mobbing og bygger opp under trivsel og læring. Arbeid med kvalitetssikring av læringsmiljøet skolene har gjennom mange år vært en sentral del av de tre kommunene arbeid for å forebygge mobbing. Vi vet ellers at nye faglige initiativer ikke enkelt lar seg implementere i skolens praksis og at kvalitetssikringstiltak heller ikke uten videre fører til fornyelse og utvikling. Ytterligere forbedringer i læringsmiljøet vil derfor avhenge av en opprettholdelse av innsatsen og arbeidet med læringsmiljøet over tid.

Tallene viser at Lillestrøm er på landsgjennomsnittet når det gjelder de fleste områder, men vi ser til dels store variasjoner på skole- og trinn/klassenivå.

Figur 29: Resultater elevundersøkelsen, kilde: elevundersøkelsen

Figur 30: Trivsel på skolen, kilde: Ungdata

Ungdataundersøkelsen har også et spørsmål om trivsel på skolen.

Resultatene fra denne undersøkelsen skiller mellom de tre gamle kommunene og vi ser at det er tydelige forskjeller.

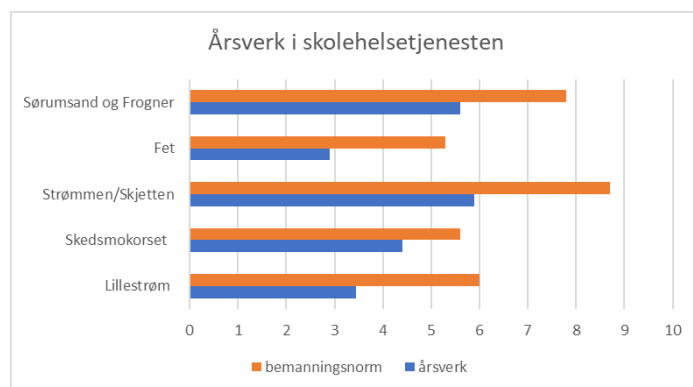
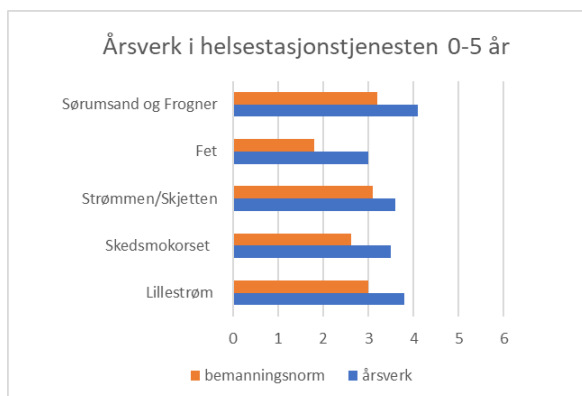
4.3 Helstasjon og skolehelsetjenesten

Helstasjon og skolehelsetjenesten er en lovpålagt tjeneste som skal ivareta den fysiske og psykiske helse og gi helsefremmende og forebyggende tilbud for barn og unge i alderen 0-20 år, gravide og foresatte.

I 2010 ga helsedirektoratet ut en rapport der det angis en bemanningsnorm for helstasjons- og skolehelsetjenesten. Denne normen er en anbefaling til kommunene, men er ikke lovpålagt.

Helsedirektoratet arbeider med å utarbeide nye normtall i henhold til nye retningslinjer som kom i 2019.

Figurene under viser bemanningen i helstasjonstjenestene og i skolehelsetjenesten. Sett opp mot bemanningsnormen ligger Lillestrøm kommune noe over på bemanningen på helstasjonene, mens kommunen ligger under på bemanningen på skolehelsetjenesten.

Figur 31: Bemanning og norm helsestasjon og skolehelsetjeneste, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

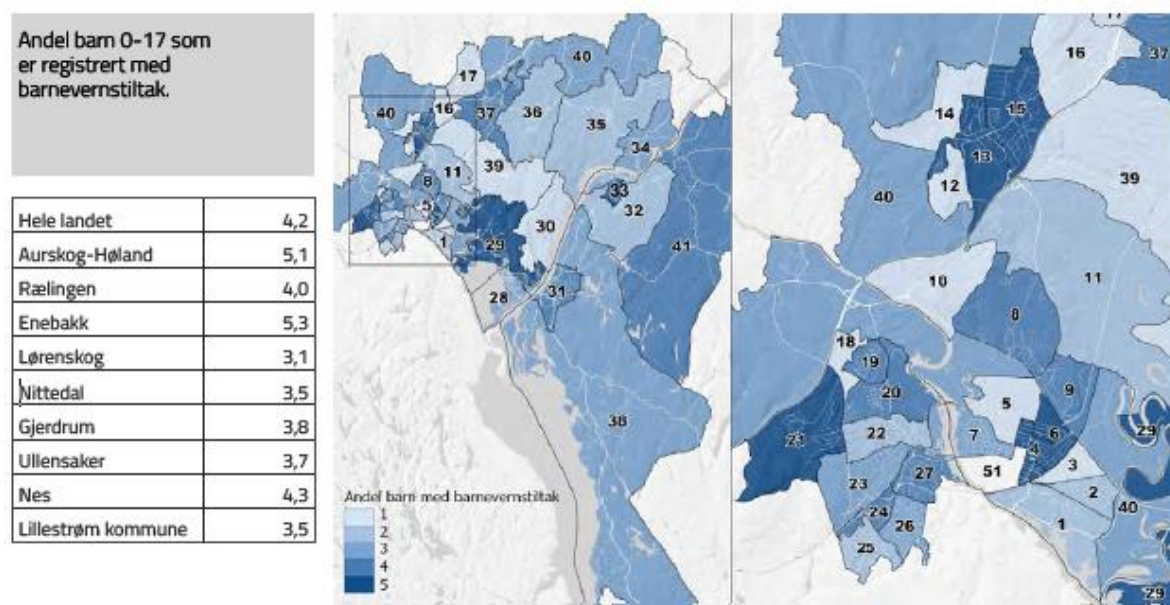
4.4 Barneverntjenesten

Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade helsen og utviklingen deres får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

Det er en lavere andel barn med barnevernstiltak i Lillestrøm kommune (3,5 prosent) enn i hele landet (4,2 prosent). Andel barn med barnevernstiltak er lavere i Lillestrøm kommune enn i de fleste nabokommunene.

Illustrasjonen under viser at det er enkelte levekårsoner hvor andel barn med barnevernstiltak er betydelig høyere enn for hele landet, men disse er spredt ut i ulike deler av kommunen. Det samme gjelder for soner med veldig lave andeler barn med barnevernstiltak. Flere av sonene på Strømmen som har vist tegn til svakere levekår ifølge flere andre indikatorer, kommer middels ut når det gjelder barnevernstiltak.

For flertallet av barna er det tilstrekkelig med hjelpetiltak i hjemmet. De fleste familier som mottar hjelp får mer enn ett tiltak av gangen. Hovedandelen av de som mottar hjelp er ungdom, men inngangsalderen på barn i barnevernet synker, hvilket betyr at de ofte er lenger i barnevernets tjenester. Det fattes likevel færre vedtak om omsorgsovertakelse per år, men grunnet lavere alder på barna blir de værende lenger i overtakelsessituasjonen. Barn som er plassert utenfor hjemmet er også det tiltaket som er mest kostnadskrevenende for Lillestrøm kommune.

Lavest		Nest lavest		Middels		Nest høyest		Høyest	
30	Garderåsen 1,1	3	Vigernes nord 2,6	38	Roven og Gansdalen 3,4	8	Kjeller 3,9	6	Måsan 4,8
5	Volla nord 1,7	10	Kjellerholen 2,6	23	Bråte 3,5	24	Strømmen vest 4	4	Lillestrøm sentrum 5,2
12	Brånås 1,8	36	Lundermoen 2,7	28	Nerdrum 3,6	27	Sagdalen 4	13	Skedsmokorset 5,2
17	Heksebergåsen 2	25	Strømmen sør 2,8	34	Sørumsand nord 3,6	20	Skjettenbyen sør 4,1	33	Sørumsand sør 5,2
39	Leirsund 2,1	22	Gamle Skjetten 2,9		og Vallsfjellet 3,6	41	Blaker 4,3	29	Fetsund og Åkrene 5,4
16	Vardeåsen 2,2	2	Vigernes sør 3	40	Spredtbygd nord 3,6	37	Frogner 4,5	15	Skedsmokorset øst 6,5
18	Skjettenbyen vest 2,2	11	Skedsmovollen 3		og vest 3,6	19	Skjettenbyen nord 4,6	21	Guldhøg-Tømte 7,3
14	Korsfjellet 2,3	35	Sørum 3	7	Volla sør 3,7	31	Fetsund øst 4,6		
	og Tærudalen	1	Nesa 3,1	26	Strømmen øst 3,7				
		32	Orderud og Fossum 3,1	9	Åråsen 3,8				

Illustrasjon 32: Andel barn med barnevernstiltak, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

5 Sosiale nettverk, kulturliv og samfunnsdeltakelse

Både for barn og unge og den øvrige befolkningen er sosiale nettverk, aktivitet og opplevelser, og samfunnsdeltagelse viktige premisser for et godt liv. Det å oppleve mening og samhold virker forebyggende og gir økt livskvalitet for flere og det vil i det lange løp fungere forebyggende og minske presset på de kommunale tjenestene

Covid-19-pandemien og smitteverntiltakene som ble iverksatt våren 2020 har hatt stor påvirkning på hverdagen vår. Vi har enda ikke full kjennskap til de langsiktige konsekvensene, men er særlig bekymret for den gruppen barn og unge som er sårbare.

Det er høy sannsynlighet for at forekomsten av vold i nære relasjoner og vold og overgrep mot barn øker i krisesituasjoner som fører til mer stress i familier. Mange opplever bekymringer knyttet til økonomi, jobbsituasjon og helse. Nedstenging av ulike fritids- og kulturtilbud har ført til en økt grad av sosial isolasjon. Sårbare grupper har vært særlig rammet av dette.

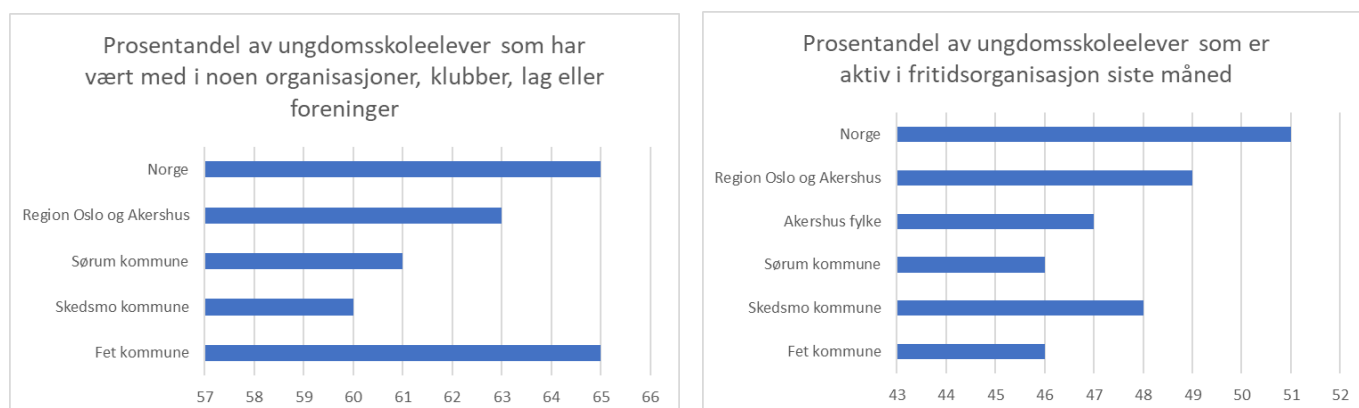
5.1 Organisasjonsliv og valgdeltakelse

Data om organisasjonsliv og valgdeltagelse kan si en del om samfunnet. Et samfunn med høy valgdeltagelse og yrende organisasjonsliv speiler en befolkning som opplever å ha medbestemmelse og påvirkningskraft. Dette gir sosial kapital som omfatter en rekke forhold som sosial støtte, nettverk, tillit, trygghet og deltakelse.³

Samfunn med høy sosial kapital er ofte velfungerende med en aktiv befolkning. I Norge har vi høy sosial kapital. For å ta vare på denne må det arbeides helt ned på individnivå. De viktigste faktorene vil være å unngå sosiale ulikheter, unngå etnisk baserte parallellsamfunn, sikre at offentlig institusjoner skikker seg vel og oppfordre til et fortsatt sterkt sivilsamfunn (deltagelse i valg og frivillige organisasjoner). I et samfunn med høy sosial kapital er det gode vilkår for å jobbe med helsefremmende og forebyggende folkehelsearbeid.

5.1.1 Organisasjonsliv

Vi har ikke data for organisasjonsdeltakelse for voksne i Lillestrøm kommune. I ungdataundersøkelsen er det to spørsmål om organisasjonsdeltakelse. Det første spørsmålet fokuserer på medlemskap (vært med i), det andre på om man har vært aktiv.

Figur 33: ungdomsskoleelevers organisasjonsdeltakelse, kilde: ungdata

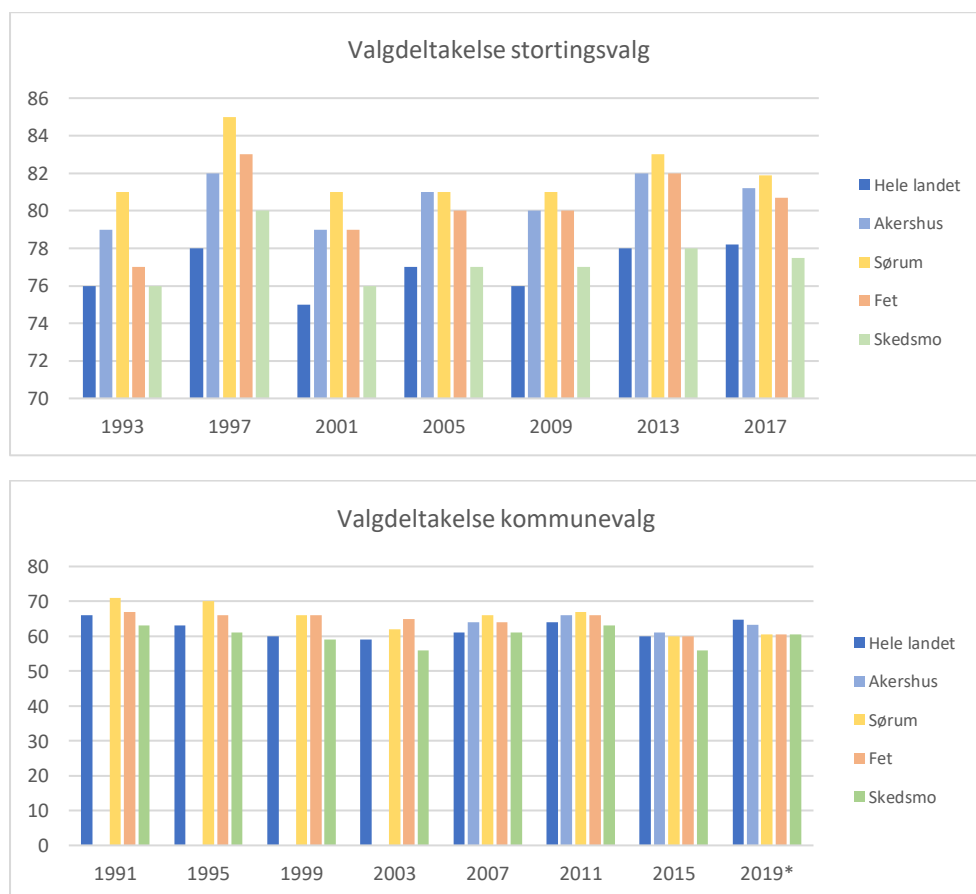
³ Om sosial kapital: se Rolf Rønning, Bengt Starrin . "Sosial kapital i et velferdsperspektiv - Om å forstå og styrke utsatte gruppers sosiale forankring" (2009) og Robert D. Putnam. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games." (1988)

Figurene viser at det er store variasjoner, men det kan synes som om en tendens til at ungdom i Oslo-regionen er mindre aktive i organisasjonslivet enn landet ellers. Et unntak for Lillestrøm kommune er ungdommen fra tidligere Fet kommune.

5.1.2 Valgdeltakelse

Høy valgdeltakelse er ikke et mål i seg selv. Demokratier med svært høy valgdeltakelse er gjerne kjennetegnet av store interne spenninger og konflikter. Moderat valgdeltakelse kan også tolkes som et uttrykk for at folk stort sett er fornøyd med de styrende, og derfor ikke finner det nødvendig å stemme for å få endringer. Men det er grunn til bekymring hvis det er store forskjeller i valgdeltakelsen mellom grupper i samfunnet.

Figurene under viser at Lillestrøm kommune har hatt god valgoppslutning både ved Stortingsvalget i 2013 og ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011. Vi har hatt oppslutning over landsgjennomsnittet i både lokale og nasjonale valg. Valgdeltakelsen i Lillestrøm følger i stor grad de nasjonale trendene. Valgdeltakelsen var høyere fram til 90-tallet. Fra 90-tallet og fram til i dag er det ingen markant endring verken ved stortingsvalg eller kommunestyrevalg.

Figur 33: Valgdeltakelse, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Faktorer som påvirker valgdeltakelse er alder, utdanningsnivå, om man er yrkesaktiv eller ikke og lønnsnivå. Høyere utdanningsnivå og høyere lønnsnivå gir økt valgdeltakelse og det er høyere valgdeltakelse blant de yrkesaktive. Når det gjelder alder så synker valgdeltakelsen fra førstegangselgere til andregangselgere. Deretter er valgdeltakelsen gradvis stigende fram til pensjonistalder før den faller raskt for eldre over 80 år.

Trenden er lik også i flere andre land og analyser viser at trenden følger livsfaser og ikke generasjoner, det vil si at i den gruppen som i dag er tidlig i 20-årene vil det bli stadig flere som velger å stemme etter hvert som de blir eldre.

Den største gruppen som ikke stemmer er menn med lav utdanning under 40 år. Personer mellom 18 og 39 år og som har grunnskole eller videregående som høyeste utdanningsnivå utgjør hele 40 % av den gruppen som velger å ikke stemme. Personer med innvandrerbakgrunn stemmer i langt mindre grad enn andre. De utgjør likevel kun 7 % av hjemmesitterne fordi andelen med innvandrerbakgrunn blant de stemmeberettigede er relativt liten.⁴

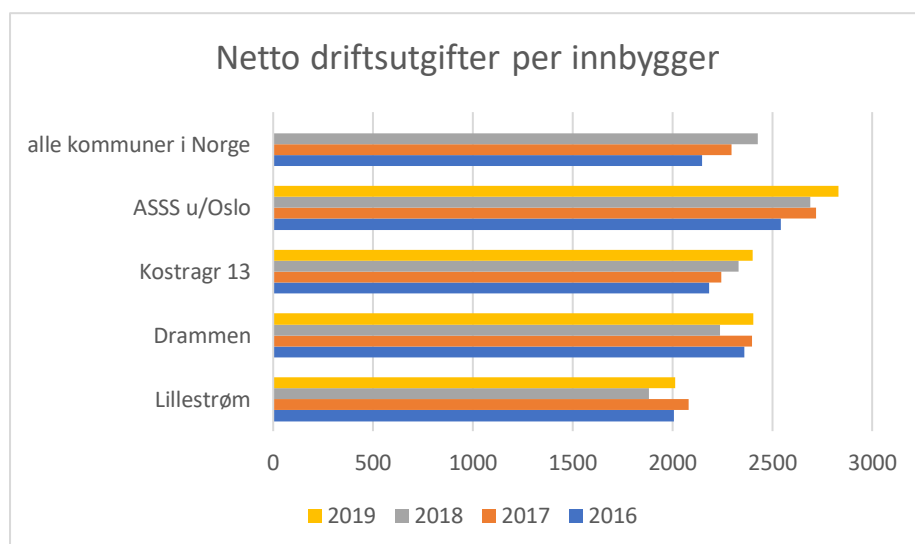
Lillestrøm kommune har en høy andel innvandrere og det er et problem for det representative demokratiet når denne gruppen i langt mindre grad enn andre grupper benytter seg av stemmeretten. Andre grupper som ikke i tilstrekkelig grad blir hørt i det representative demokratiet er eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom. I kommunene er det lovpålagte medvirkningsorgan for disse gruppene for å sikre at de blir hørt i tilstrekkelig grad.

5.2 Kulturtilbud

Data om ressursbruk er hentet fra Norsk kulturindeks som er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner. Indeksen er utviklet av Telemarksforskning i samarbeid med norske kommuner og fylkeskommuner

Et rikt kulturliv er viktig for folks trivsel. Det bidrar til aktivitet og gir attraktive lokalsamfunn. Lillestrøm kommune har et variert kulturliv i hele kommunen. Nærheten til Oslo gir oss tilgang til et stort tilbud, men kan også være en utfordring for lokale aktører.

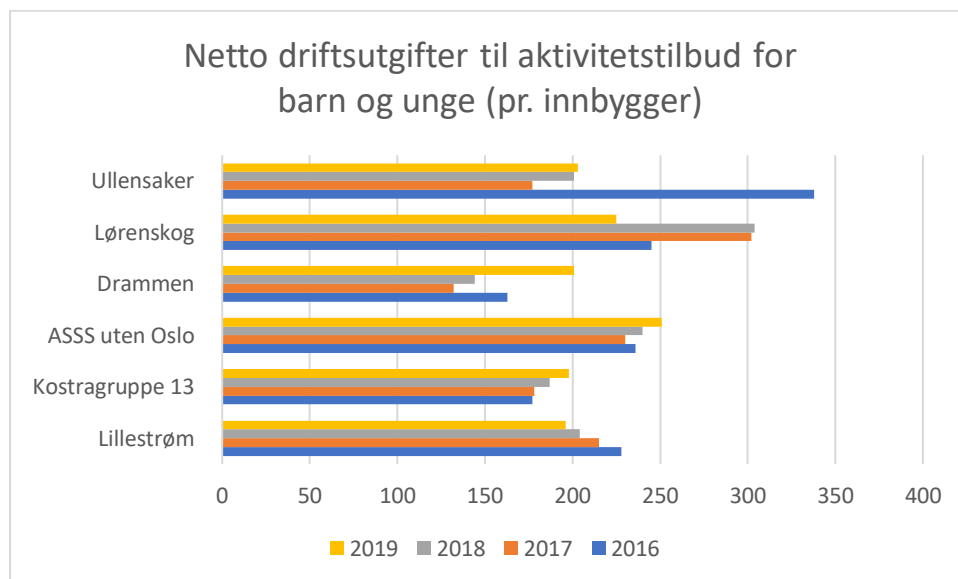
Kulturtilbudet i en kommune består av tilbud fra mange ulike aktører, som kommunen, kommersielle aktører, kunstnere, frivilligheten, m.fl. Derfor kan det være vanskelig å finne data som sier noe om det totale tilbudet. Tabellen under viser kommunens netto driftsutgifter til kultur per innbygger og viser at Lillestrøm kommune ligger gjennomgående lavere i netto driftsutgifter med sammenlignbare kommuner i denne perioden

Figur 34: Driftsutgifter til kultur per innbygger, kilde: SSB

⁴ SSB analyse 2019/05: Valgdeltakelse ved stortingsvalg 1969-2017

Hvis vi ser på netto driftsutgifter til aktivitetstilbud for barn og unge ser vi at Lillestrøm er mer lik de kommunene vi sammenligner oss med.

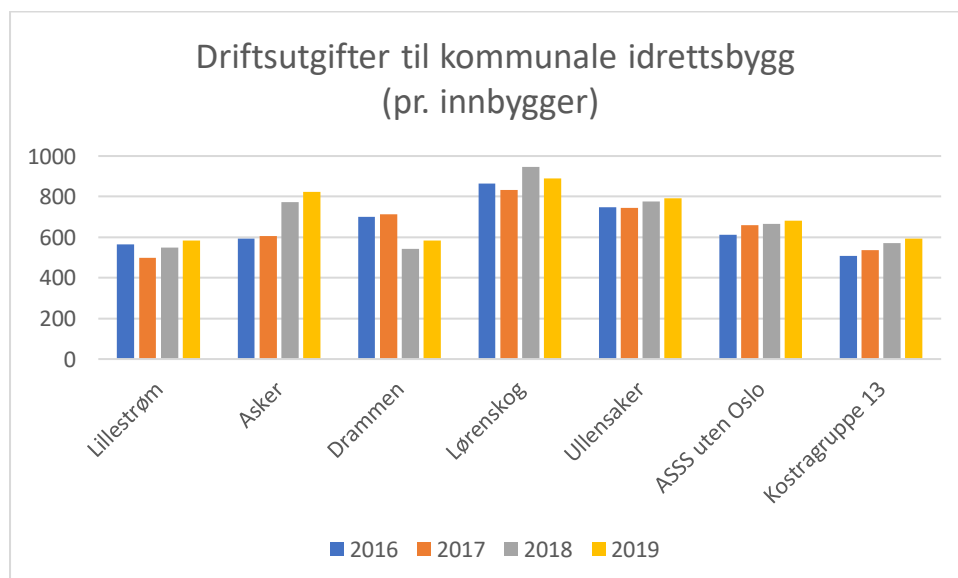
Figur 35: Driftsutgifter til aktivitetstilbud til barn og unge per innbygger, kilde: SSB

5.3 Møteplasser for kultur og aktivitet

Det er viktig at det finnes offentlige møteplasser hvor man kan møtes for å drive med aktiviteter, oppleve arrangementer/utstillinger mm eller være sosial.

Kommunale idrettsanlegg, offentlige parker, bibliotek, samfunnshus, byrom og parker er viktige arenaer i folks hverdagsliv.

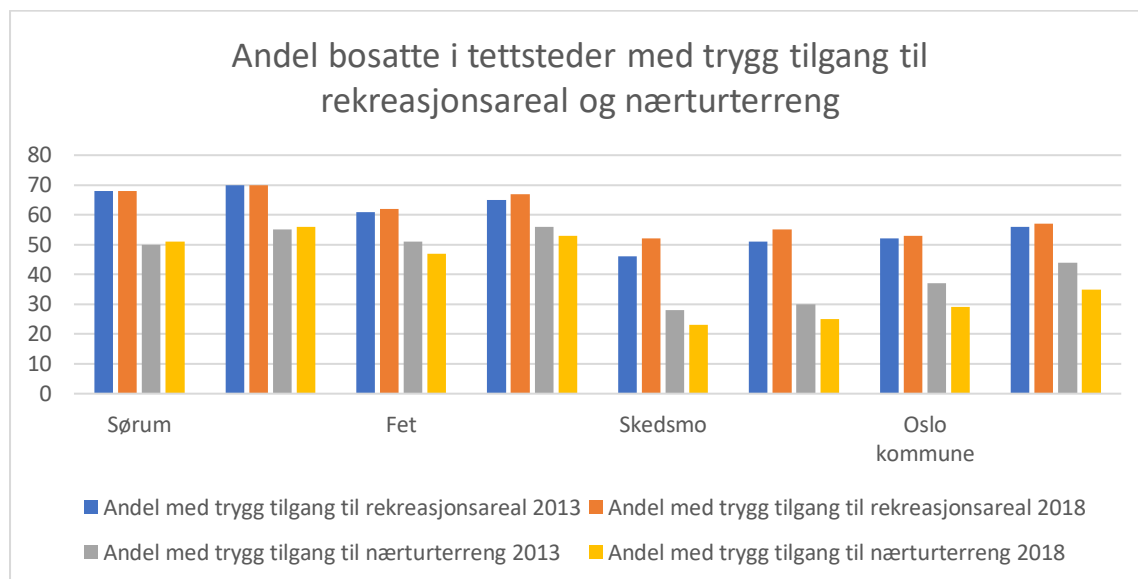
Figuren under viser netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger. Lillestrøm kommune bruker mindre på dette enn kommunene vi sammenligner oss med.

Figur 36: Driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger, kilde: SSB

Idrettsbyggene er viktige for den organiserte idretten, mens nærturterreng og rekreasjonsareal er viktig for den ikke organiserte aktiviteten, gåturen om kvelden, søndagsturen med familien eller det å være ute med venner.

Figuren under viser andelen bosatt i tettsteder som har trygg tilgang til rekreasjonsarealer eller nærturterreng.

Figur 37: Andel av befolkningen bosatt med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, kilde: SSB

Her vises data for kommunene Fet, Sørums og Skedsmo, og det er verdt å merke seg at det for alle de tre kommunene er en markant nedgang fra 2013 - 2018. Det kan bety at nye boliger i tettstedene ikke har trygg tilgang til rekreasjonsarealer eller at nye byggeprosjekter har hatt en negativ konsekvens for de som allerede bor på stedet.

I forbindelse med utarbeiding av byutviklingsplanen for Lillestrøm er det utarbeidet kart som viser hvilke arealer innenfor Lillestrøm sentrum som er innenfor anbefalt avstand til grøntområder.⁵

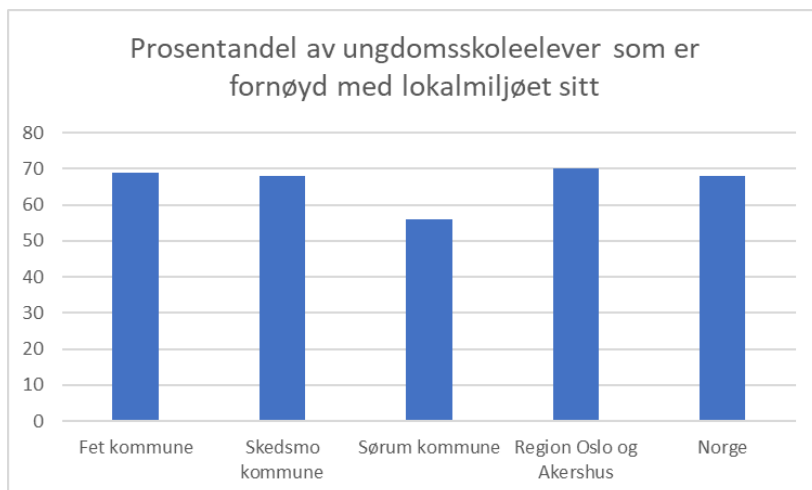
Illustrasjon 38: arealer innenfor anbefalt avstand til grøntområder i Lillestrøm sentrum, kilde: Lillestrøm kommune

Kartet over viser at store deler av Lillestrøm sentrum har lengre avstand til grøntområde enn det som er anbefalt.

⁵ Se: <https://www.spacescape.se/teori/mata-stad/> for å lese mer om anbefalingen.

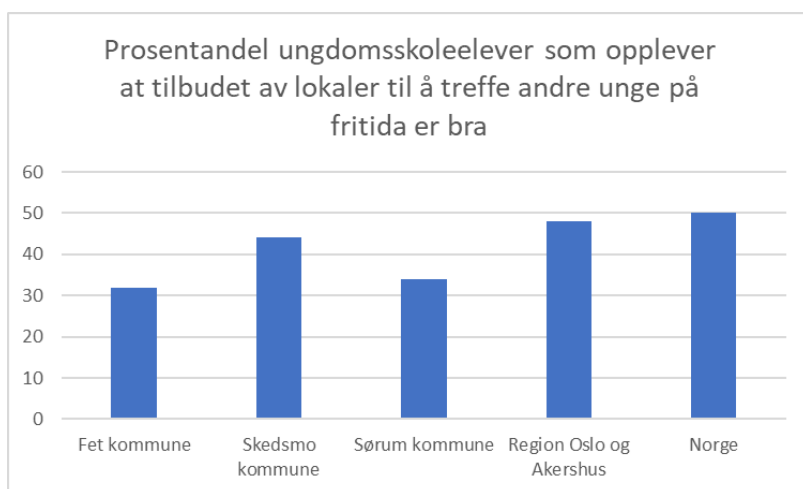
5.3.1 Barn og unge i lokalmiljøet

Ungdataundersøkelsen har sett på hvorvidt ungdommene er fornøyde med lokalmiljøet sitt. Figuren under viser at det er store variasjoner innenfor det som i dag er Lillestrøm kommune.

Figur 39: Andel ungdomsskoleelever som er fornøyd med lokalmiljøet sitt, kilde: Ungdata

Ungdomsskoleelevene ble også spurt om de er fornøyde med tilbudet til ungdom når det gjelder lokaler til å treffe andre unge på fritida er bra.

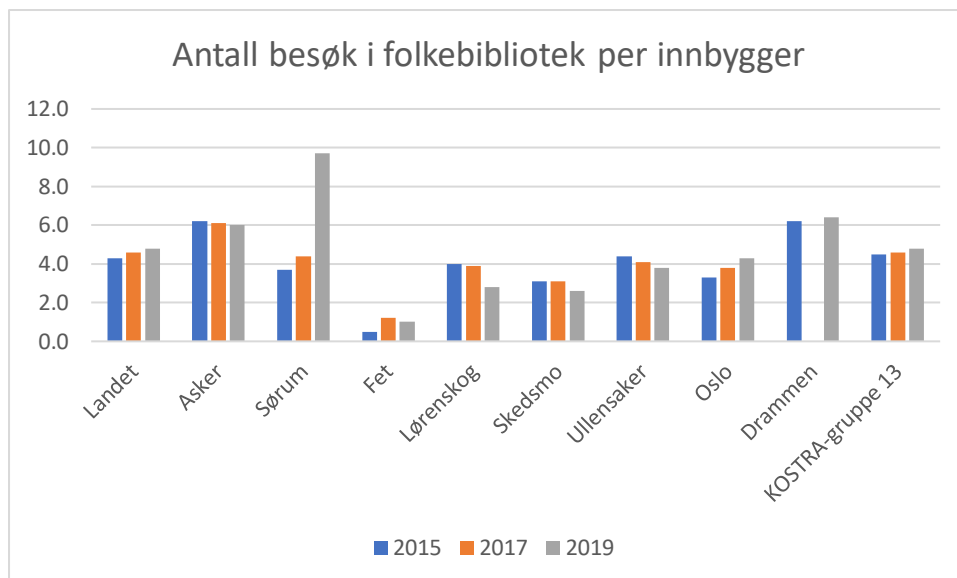
Figur 40: Andel ungdomsskoleelever som er fornøyd tilbudet av fritidslokaler, kilde: Ungdata

5.4 Bibliotekbruk

I Lillestrøm kommune er det fem folkebibliotek (Sørumsand, Frogner Fetsund, Skedsmokorset og Strømmen). Et nybygd bibliotek i Lillestrøm sentrum er planlagt åpnet i 2022

Folkebiblioteket har som formål å gi tilbud til alle. Dette er et av de kulturtilbudene som når flest og treffer bredest.

Figuren under viser store variasjoner mellom de kommunene som i dag er Lillestrøm kommune. Sett under ett ligger Lillestrøm kommune lavt sett i forhold til sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet. Lillestrøm ligger på 70. plass i besøk sammenlignet med alle kommuner i landet.

Figur 41: Antall besøk i folkebibliotek per innbygger, kilde: SSB

Lillestrøm ligger lavt sett opp mot sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet. Lillestrøm ligger på 70 plass i besøk sammenlignet med alle kommuner i landet.

Det er særlig interessant å merke seg at tidligere Fet kommune har forholdsvis svært få besøk, mens det i Sørums kommune er mer enn en fordobling fra 2018 til 2019. Denne økningen kan henge sammen med innføringen av meråpent bibliotek.

Også når man ser på utlån pr. innbygger ligger Lillestrøm gjennomgående lavt.

Kommuner	2016	2017	2018	2019
Lillestrøm	2,5	2,5	2,5	2,4
Kostragr. 13	3,0	2,8	2,7	2,7
ASSS u/Oslo	3,0	2,8	2,8	2,8

Tabell 42: Utlån per innbygger, kilde: SSB

Brakerundersøkelser og andre typer kartlegginger vil kunne vise oss om bibliotekene brukes annerledes enn tidligere og at bibliotekbrukerne tilbringer lenger tid i bibliotekene enn tidligere.

5.5 Frivillig arbeid

Svært mange bidrar til samfunnet med frivillig ulønnet arbeid. Dugnad, engasjement i organisasjoner og sosialt arbeid vi frivilligsentraler er eksempler på slikt arbeid. Vi har ikke data om frivillig arbeid knyttet til kommunen, men i en nasjonal undersøkelse oppgir 63 % at de har gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året. Antallet som gjør frivillig arbeid har ligget stabilt de siste årene og det samme gjelder hvor ofte en er frivillig.

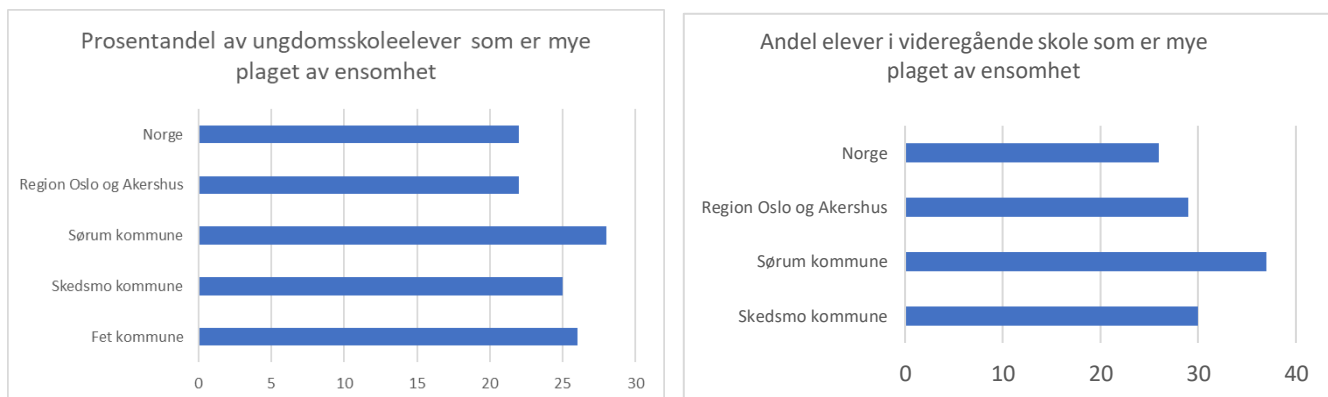
Blant de med lavest inntekt er det også en lavere andel som gjør frivillig arbeid, det samme finner vi blant de som gjør frivillig arbeid ofte. Det samme gjelder når vi ser på utdanningsnivå hvor deltakelse i frivillig arbeid er størst blant de med høyere utdanning.

Den frivillige arbeidsinnsatsen i de frivillige organisasjonene i Norge tilsvarer 142 000 årsverk.⁶

⁶ <http://frivillighet.no>

5.6 Sosiale relasjoner

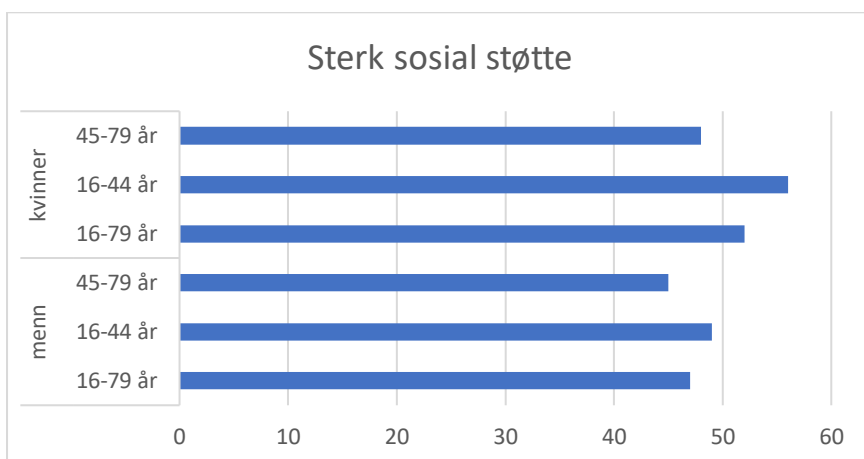
I ungdataundersøkelsen oppgir en stor andel av ungdommen at de den siste uka har vært ganske mye eller veldig mye plaget av ensomhet. Tabellen under viser at dette gjelder for alle de tre tidligere kommunene, selv om det er interne variasjoner. Andelen er også høyere enn ellers i landet. Dette gjelder både elever i ungdomsskole og videregående skole.

Figur 43: Andel ungdomsskoleelever og elever i videregående skole som er plaget av ensomhet, kilde: Ungdata

Vi har ikke data på kommunenivå om sosiale relasjoner for den øvrige befolkningen, men data for fylket og/eller hele landet kan vise utfordringer det er viktig at kommunen tar tak i.

Data om sosial støtte er hentet fra SSB sin levekårsundersøkelse fra 2015⁷ og baserer seg på flere spørsmål. God sosial støtte innebærer at en får kjærlighet og omsorg, blir aktet og verdsatt, og at en tilhører et sosialt nettverk og et fellesskap med gjensidige forpliktelser. Det motsatte av god sosial støtte er ensomhet. Manglende sosial støtte øker faren for både fysiske og psykiske lidelser. Sosial støtte påvirker risikoen for både hjerte- og karsykdommer, infeksjonssykdommer og depresjon.

Figur 45: Andel som opplever sterk sosial støtte, kilde: SSB

Det er verdt å merke seg at kvinner generelt opplever at de har sterkere sosial støtte enn menn og at yngre opplever sterkere sosial støtte enn eldre.

⁷ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levokarsundersokelsen-om-helse-2015>

6 Næring, sysselsetting og innovasjon

Næring, sysselsetting og innovasjon er områder som spiller en viktig rolle for kommunens utvikling og påvirker både attraktivitet og identitet. Det å legge til rette for innovasjon, næring og sysselsetting bidrar til å sikre et grunnlag for kommunens tjenestetilbud ved at det bidrar til stabile skatteinntekter. Å være en næringsvennlig kommune, er viktig for å være attraktive for et framtidsretta næringsliv.

6.1 Covid 19-pandemien og konsekvenser for næring og sysselsetting

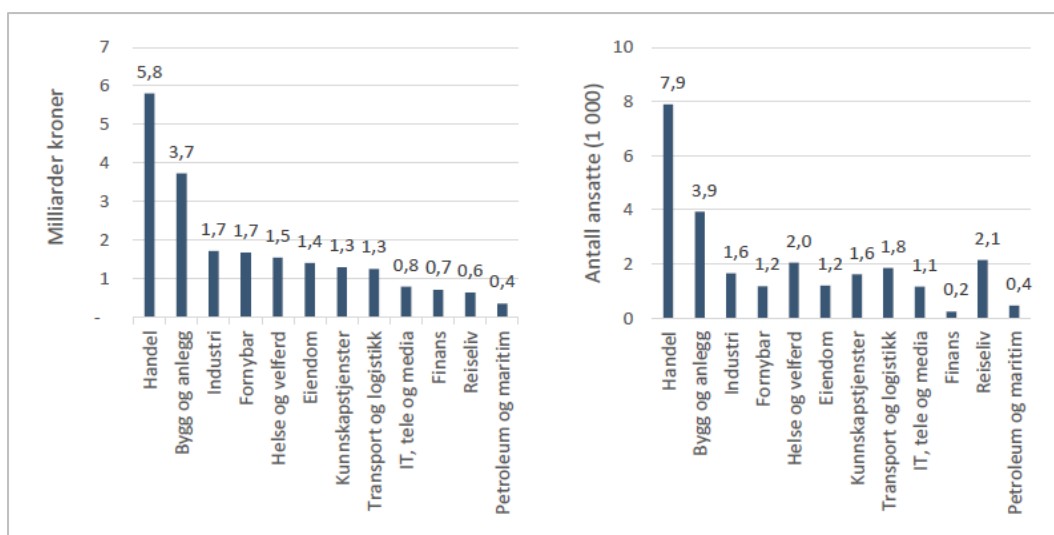
Pandemien medførte at store deler av landet stengte ned. Dette har fått og vil få konsekvenser for næringslivet og sysselsettingen i kommunen. Vi har ennå ikke en full oversikt over dette, men vi vet at mange stillinger, spesielt innenfor handel-, service-, restaurant- og hotell-næringen blir påvirket. Det vil også påvirke mange ansatte som har vært eller er permitterte, og som mister jobben. I tillegg til konsekvensene for den enkelte bedrift og enkeltindividet, vil dette også gi merkostnader og påvirke skatteinngangen til kommunen.

Både etablering og avslutning av bedrifter, er prosesser som tar lang tid. Det antas derfor at det først er i siste halvår av 2020 vi vil se konsekvensene av pandemien. Antall nyetableringer kan reduseres som følge av at de som har planlagt oppstart utsetter den eller ikke tør, eller de kan øke fordi flere blir arbeidsledige og må skape sin egen arbeidsplass.

Det er igangsatt mange nasjonale tiltak for å bistå næringslivet. Effekten av disse vil også først vise seg i siste halvår.

6.2 Næringslivet i Lillestrøm

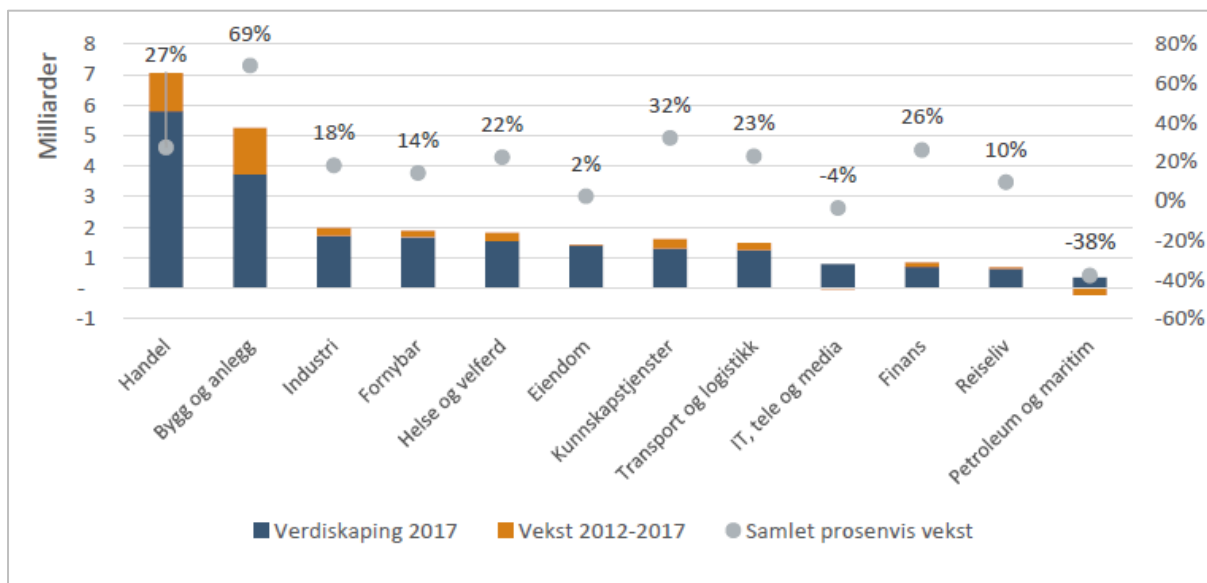
Figurene under viser verdiskaping og antall ansatte fordelt på ulike næringer i 2017. Figurene inneholder kun tall for selskap som rapporterer regnskap til Brønnøysundregistrene. Dette betyr at enkeltmannsforetak og flere store kommunale og statlige virksomheter som FFI, Justervesenet og utdanningsinstitusjonene Oslo Met, Campus Kjeller og UiO ITS ikke er inkludert.

Figur 44: Verdiskaping fordelt på næring og ansatte fordelt på næring i 2017, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune.

Handel og Bygg og anlegg skiller seg klart ut både når det gjelder verdiskaping og antall ansatte. Handel er den desidert største næringen, nærmere 60 prosent større enn Bygg og anlegg målt i verdiskaping, og dobbelt så stor målt i antall ansatte.

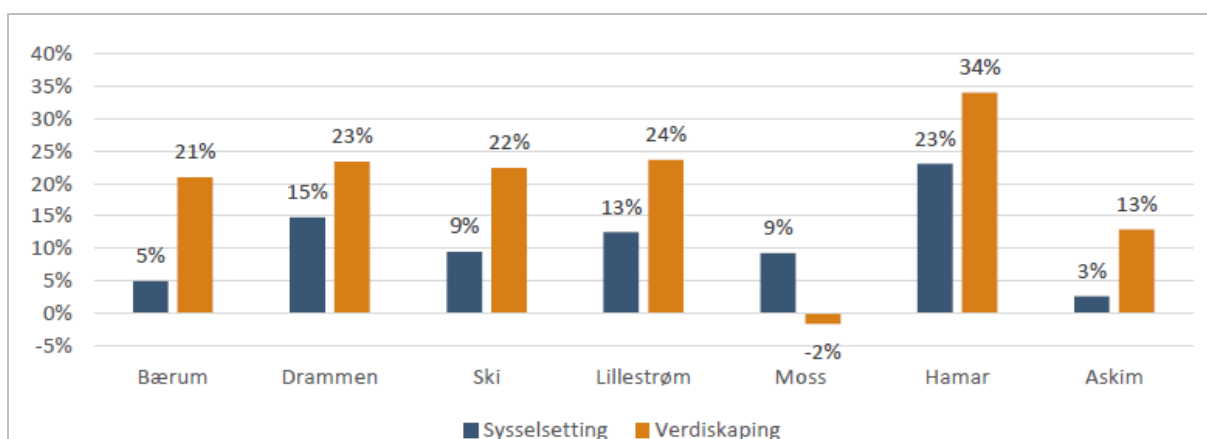
Lillestrømregionen er en region i vekst. Figuren under viser absolutt og samlet prosentvis vekst i de ulike næringene siste fem år.

Figur 45: Absolutt og prosentvis vekst i verdiskaping perioden 2012-2017 fordelt på næring, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune.

Bygg og anleggsnæringen har vokst kraftig i perioden. *Eiendom, IKT og Petroleum og maritim* er næringer med lite eller ingen vekst. Reiseliv har også hatt relativt moderat vekst, etterfulgt av *Fornybar og Industri*. De øvrige ligger på rundt 20 og 30 prosent i samlet vekst i perioden. At fornybarnæringen har hatt relativt lavere vekst sammenlignet med de øvrige næringene er noe overraskende sett i lys av klyngeaktiviteten i regionen på dette området.

Figuren under viser at verdiskapingen i kommunen har økt med nesten 25 prosent i løpet av femårsperioden. Det tilsvarer en årlig verdiskapingsvekst på 4,4 prosent. Til sammenligning har den årlige veksten i BNP i Fastlands-Norge i løpende priser ligget på 4,0 prosent i samme periode. Blant byene på Østlandet vi sammenligner Lillestrøm med, er det kun Hamar som har opplevd høyere vekst i samme femårsperiode.

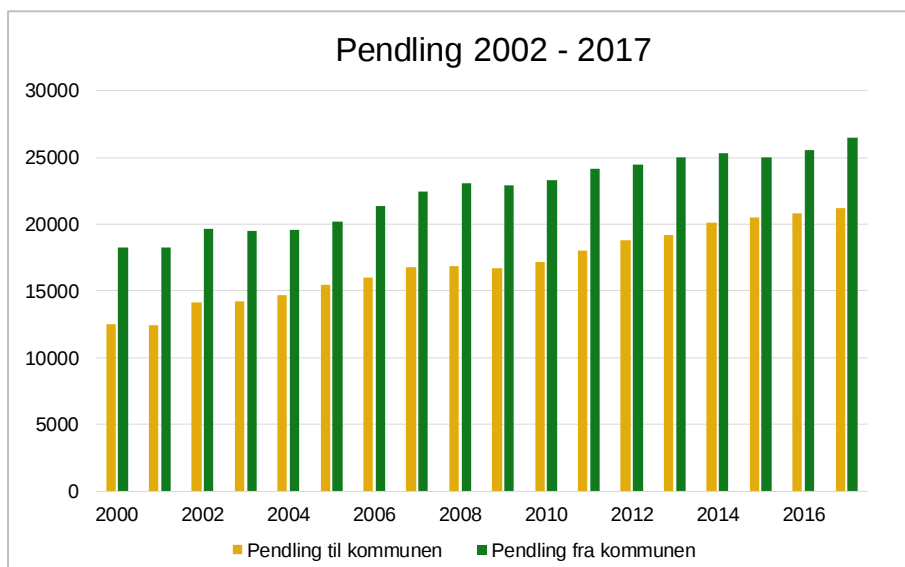
Figur 46: Utvikling i sysselsetting og verdiskaping i Lillestrøm sammenlignet med et utvalgt bykommuner på Østlandet i perioden 2012-2017, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune.

Kunnskapsmiljøet på Kjeller er et av Norges største forsknings-, innovasjons- og teknologimiljøer. Forskningsparken består av nærmere 40 virksomheter innen forskning, konsulenttjenester og utdanning. Mange av foretakene på Kjeller er ikke med i tabellene over da de er offentlige foretak. De er imidlertid en svært viktig del av næringslivet i kommunen og en viktig motor i

kompetanseoppbyggingen av regionen og et arnested for mange innovative bedrifter, blant annet via inkubatoren Kjeller Innovasjon.

6.3 Pendling

Tabellen under viser at innpendlingen til Lillestrøm har hatt en noen sterkere vekst enn utpendlingen. Det innebærer at flere i Lillestrøm kommune bor og arbeider innenfor kommunegrensen og at det i økende grad er Lillestrøms egne innbyggere som arbeider i kommunen.

Figur 47: Pendling til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Tabellen under viser pendling til/fra de mest aktuelle kommunene i Lillestrømkommunenes nærområder. Tabellen bygger på kommunestrukturen fra før kommunesammenslåingen i 2020. Det er stor grad av gjensidig pendling mellom kommunene som inngår i Lillestrøm, særlig til/fra Skedsmo. Det viser at de tre kommunene langt på veg utgjør et felles bo- og arbeidsmarked med Lillestrøm by som sentrum.

Pendlingsmatrise Utvalgte kommuner i Akershus															
Pendling	Til kommune														
	Ski	Bærum	Asker	Aurskog-Høland	Sørumsund	Fet	Rælingen	Enebakk	Lørenskog	Skedsmo	Nittedal	Gjerdrum	Ullensaker	Nes	Oslo
Ski	5224	416	71	6	10	6	3	126	123	95	31	1	73	5	5860
Bærum	96	27988	3015	19	24	16	24	32	268	320	75	10	408	12	26610
Asker	28	5671	10990	4	11	8	3	5	101	161	25	1	261	4	9668
Aurskog-Høland	36	71	20	3786	257	297	38	14	379	818	54	14	179	63	1435
Sørumsund	28	165	38	155	2322	169	62	21	543	1327	126	40	620	171	3059
Fet	22	140	28	113	135	1372	82	5	467	1089	62	12	169	28	2062
Rælingen	44	251	49	21	87	92	1487	63	1151	1738	118	20	272	12	3513
Enebakk	351	95	23	5	14	16	138	1566	283	405	53	4	62	6	1980
Lørenskog	86	534	98	28	107	61	232	37	6067	1939	242	15	460	33	9021
Skedsmo	116	680	163	71	331	217	393	54	2393	9348	507	95	1090	67	10615
Nittedal	30	304	51	16	46	18	37	7	480	905	3537	14	214	15	6070
Gjerdrum	10	65	13	3	36	26	24	8	188	533	73	804	414	23	1089
Ullensaker	56	299	48	34	242	46	50	20	587	1397	173	113	9200	291	4545
Nes	29	122	49	83	410	56	31	7	323	808	87	37	1658	4101	2310
Oslo	2062	19351	3757	204	366	234	279	285	5306	4768	1560	97	3601	198	

Tabell 48: Pendlingsmatrise med utvalgte kommuner til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Det er om lag 20 000 som pendler mellom Oslo og Lillestrøm. Det tilsier at Lillestrøm inngår i Stor-Oslos bo- og arbeidsmarked. 15 000 pendler fra Lillestrøm til Oslo; 5 000 fra Oslo til Lillestrøm. Det gir en netto utpendling til Oslo på om lag 10 000,

6.3.1 Pendling og kompetansearbeidsplasser

Vi har ønsket å se på om kompetansearbeidsplasser blir besatt av egne innbyggere eller av pendlere.

For å undersøke dette nærmere har vi sammenlignet pendlingstilbøyeligheten i et område med mange kunnskapsarbeidsplasser med den generelle pendlingstilbøyeligheten i Lillestrøm kommune.

Tabellen under viser at på et område ved Kunnskapsbyen på Kjeller er det ca. 65% innpendling. Generelt i Lillestrøm kommune er det 57% innpendling. Det kan tyde på at høyt kvalifiserte arbeidstakere i større grad pendler og at det er et stort geografisk rekrutteringsområde for kompetansearbeidsplasser.

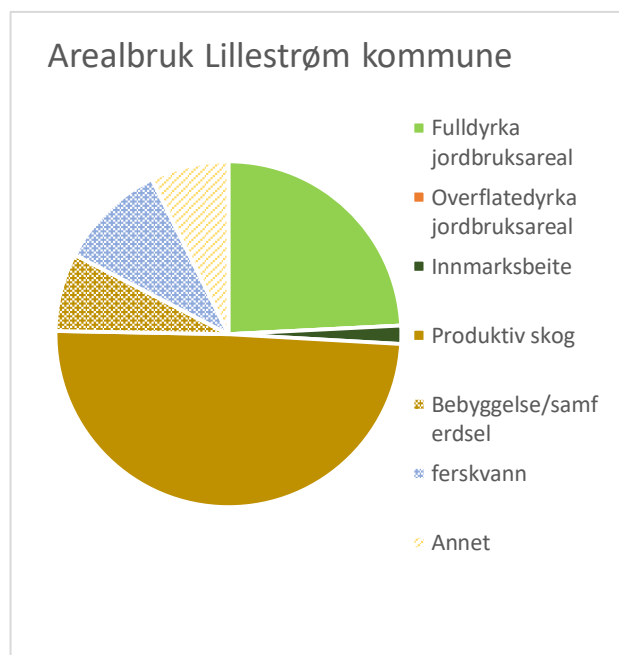
Antatte kompetansearbeidsplasser Kjeller	1292
Herav medarb fra Lillestrøm	447
Prosent "egne"	35 %
Prosent innpendlere	65 %
Arbeidsplasser generelt i Lillestrøm	37440
Herav medarb fra Lillestrøm	16232
Prosent "egne"	43 %
Prosent innpendlere	57 %

Tabell 49: Pendling til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

6.4 Landbruket

Lillestrøm kommune har en aktiv landbruksnæring med kunnskapsrike og innovative næringsutøvere. Det er en stor kornkommune som er viktig for matproduksjon og -beredskap. I kommunen er det ca. 950 landbrukseiendommer med jord og/eller skog.

En oversikt over areal typer i kommunen viser hvor stor andel av kommunens arealer som brukes i landbruksnæringa.

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal	118 368	25,9
Fulldyrka	110 606	24,2
Overflatedyrka	47	0
Innmarksbeite	7 715	1,7
Produktiv skog	225 577	49,4
Bebyggelse/samferdsel	33 400	7,3
Annet markslag	79 260	17,4
Uproduktiv skog	7 685	1,7
Åpen fastmark	17 148	3,8
Myr	8 150	1,8
Ferskvann	46 277	10,1
Sum	456 605	100

Illustrasjon 50: Arealbruk i Lillestrøm kommune, kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2019, NIBIO

Figuren viser at nær ¾ av kommunens areal er landbruksareal, mens mindre enn 1/13 er bebyggt areal.

6.4.1 Jordbruksforetak⁸

Bortleie av jord er vanlig og antall aktive jordbruksforetak i Lillestrøm kommune per 2019 er 295.

Antallet foretak reduseres med ca. 3-5 hvert år når stadig flere velger å ikke drive selv. Dårlig lønnsomhet og et godt alternativt arbeidsmarked kan være årsaker til at det er en utfordring å holde på- og rekruttere inn i næringa.

De fleste i næringa er deltidsgårdbrukere, dvs. de har annet arbeid i tillegg til gårdsdrift. Men det er også mange som er heltidsgårdbrukere og satser for fullt innen tradisjonelt landbruk og/ eller kombinerer det med ulike typer tilleggsnæringer. Typiske tilleggsnæringer kan være leiekjøring i vekstsesongen, snøbrøyting om vinteren, besøksgård, lokalmat, reiseliv, Inn på tunet - aktivitet for å nevne noe.

6.4.2 Skogbruk⁹

Det er en omfattende skogbruksnæring i Lillestrøm kommune. For 2019 ble det omsatt virke for mer enn 30 000 000. Det er mer enn 220 000 dekar produktiv skog i kommunen. Det var i 2018/2019 stor tømmeravvirking på grunn gode priser.

6.5 Rammer for innovasjon i Lillestrøm

Innovasjon og nyskaping er et uttalt mål for kommunen. Med «innovasjon» menes i denne sammenheng nyskaping som bidrar til økt velferd og/eller verdiskaping. Innovasjon kan blant annet innebære å ta i bruk ny teknologi, nye tjenester/produkter eller nye samarbeidsformer.

I juni 2020 kom Stortingsmeldingen «En innovativ offentlig sektor» (Meld. St. 30, 2019-2020). Her vises det til at samspillet mellom næringsliv og offentlig sektor kan bidra til innovasjon, blant annet gjennom at offentlig sektor samarbeider med etablerte selskaper og nyttiggjør seg innovasjonskraften i oppstartsbedrifter og hos sosiale entreprenører.

Innovasjon er komplekst, det foregår på mange arenaer og kan være vanskelig å måle. Derfor kan det være hensiktsmessig å peke på kjennetegn ved samfunnet som bidrar til innovasjon og vurdere i hvilken grad Lillestrøm kommune har disse kjennetegnene.

Den industrielle revolusjon i England (1750 – 1850) representerer en markert intensivering av produksjonslivet, og må kunne beskrives som en periode med mye innovasjon og nyskaping. Historikere mener at årsaken til dette kan være knyttet til forhold i samfunnet:

- Gode kommunikasjonsmuligheter/ -forhold
- Større markedsmuligheter, herunder etterspørsel
- Teknologisk utvikling
- Tilgjengelig kapital/ressurser
- Kulturelt mangfold og høy toleranse for mangfold

Dette er kjennetegn som synes å være generelle og universelle for samfunn der næringslivet blomstrer.¹⁰

⁸ Data er hentet fra nibio.no, se også kap. 7.1

⁹ Data er hentet fra nibio.no, se også kap. 7.1

¹⁰ Boberg og G Malmqvist: Bind 12 Cappelens verdenshistorie, Opplysningstiden. s 58-70

Acemoglu og Robinson¹¹ har analysert hva som kjennetegner samfunn som har utviklet fattigdom versus samfunn med velstand og velferd. De viser at i samfunn med stor grad av velstand og velferd er store deler av befolkningen inkludert i både det økonomiske og politiske liv. Videre kjennetegnes disse samfunnene av sikkerhet for privat eiendomsrett, en velfungerende rettsstat og gode offentlige tjenester

Etter vår vurdering ligger Lillestrøm kommune godt an på de variablene som generelt synes å bidra til innovasjon og nyskaping.

- Lillestrøm er et sentralt jernbaneknutepunkt midt mellom Oslo by og Oslo lufthavn.
- I store deler av kommunen er det stor etterspørsel etter boliger. Lillestrøm by er som regionby et sentrum for handel og kultur på Romerike.
- Kunnskapsbyen Lillestrøm og teknologivirksomhetene på Kjeller bidrar til at kommunen på mange måter ligger i front på den teknologiske utviklingen.

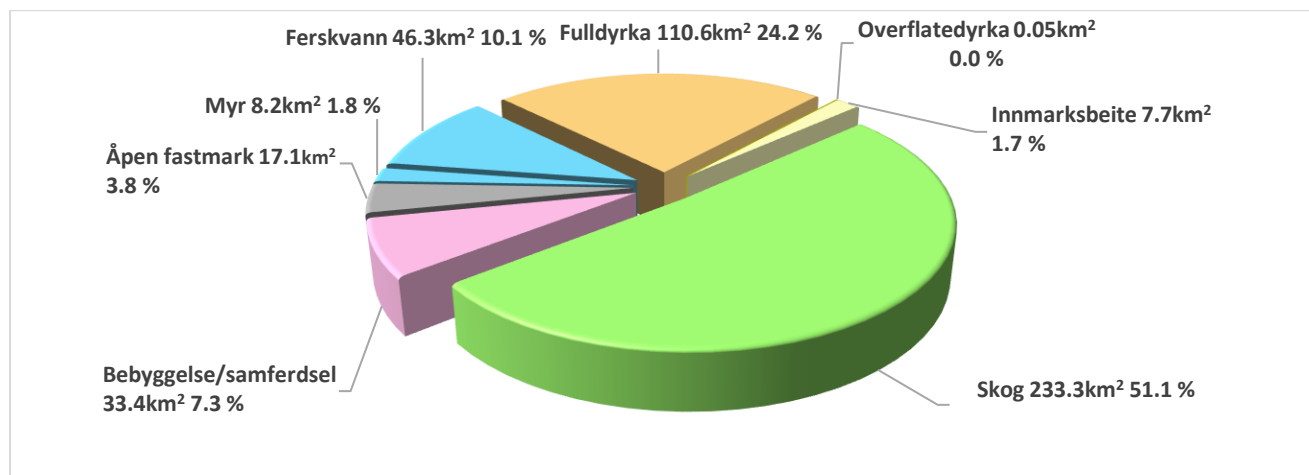
Lillestrøm kommune har en relativt stor andel av innflyttere, både fra andre deler av Norge og fra andre deler av verden. Dette bidrar til et sosialt og kulturelt mangfold som kan være en styrke for innovativ kultur.

¹¹ (Acemoglu, D. og J. Robinson Why Nations fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty». <https://rampages.us/wpnecon491/inclusive-and-extractive-institutions/>)

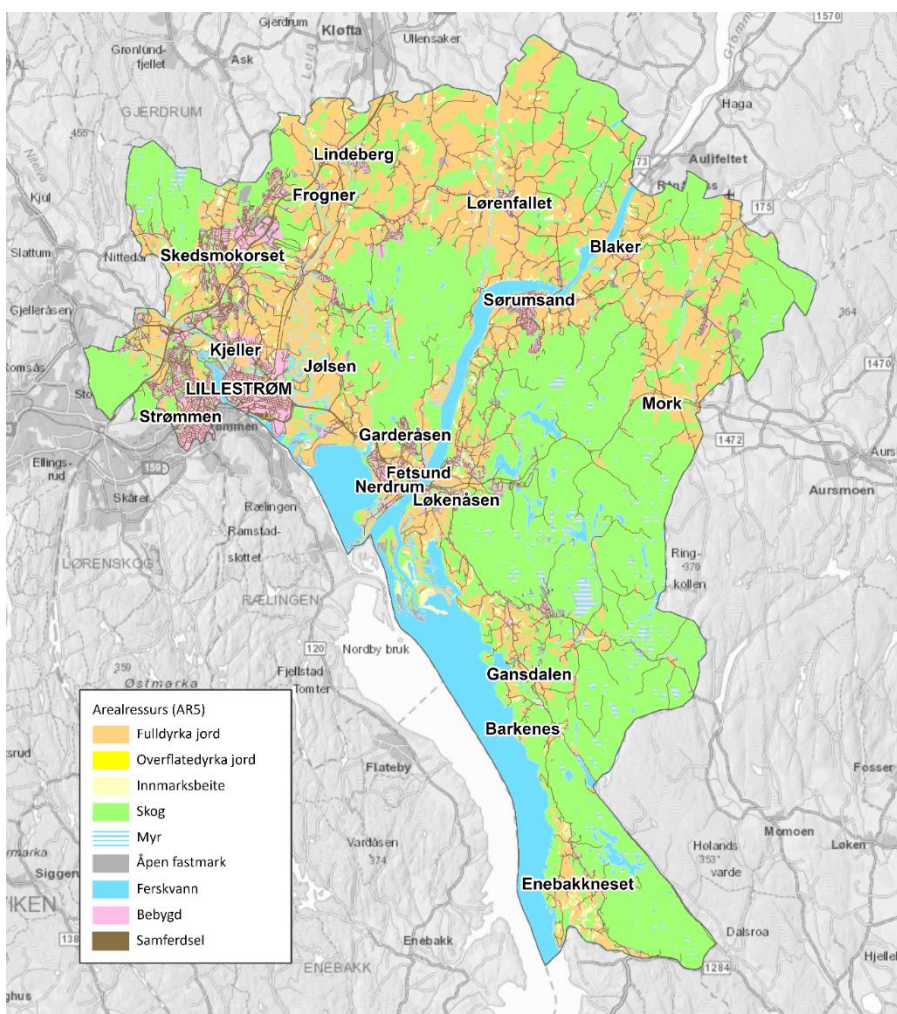
7 Natur og arealforvaltning

Lillestrøm er en del av hovedstadsområdet og det er med på å gi vekst og med det press på arealer. Figuren under og kartet viser at Lillestrøm er en kommune med store naturressurser, og forholdsvis konsentrert bebyggelse.

Lillestrøm kommune består av et areal på 456,6 km². Av dette er 409,9 km² landareal og 46,3 km² ferskvann. Arealet fordeler seg slik:

Figur 51: Arealer i Lillestrøm kommune, kilde: NIBIO

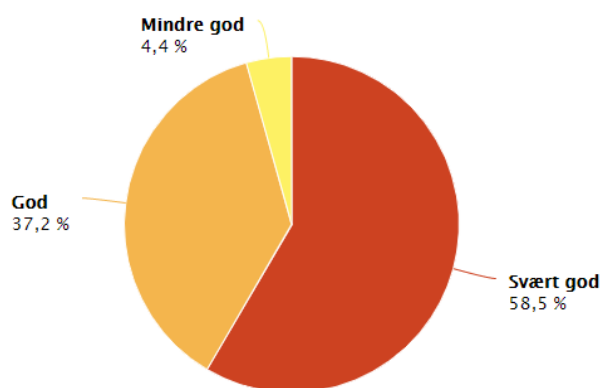
Illustrasjon 52: Arealressurser i Lillestrøm kommune, kilde: NIBIO

7.1 Landbruket i Lillestrøm

Lillestrøm er en viktig landbrukskommune og mer enn 75 % av arealene i kommunen er jord og skogbruksarealer, som benyttes til produksjon av mat og trevirke.

7.1.1 Jordbruk

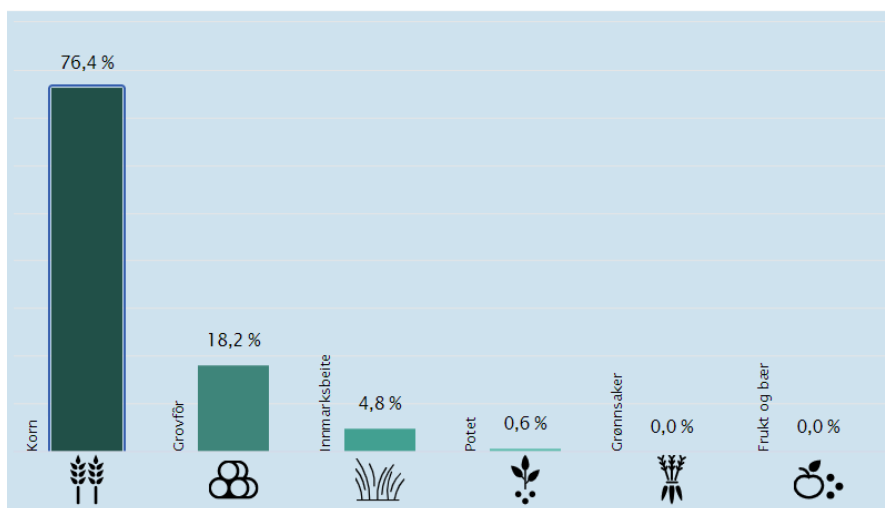
I Lillestrøm har 95,7 % av den kartlagte jorda svært god eller god jordkvalitet. Tabellen under viser fordelingen på jordkvalitet. Med det menes at arealet er lettdrevet og at det normalt sett gir gode avlinger eller har egenskaper som kan begrense vekstvalg og krever noe mer innsats for å oppnå gode avlinger.

Jordkvalitet	Dekar	%
Svært god	62 440	58,5
God	39 715	37,2
Mindre god	4 664	4,4
Total sum	106 819	100

Illustrasjon 53: Jordkvalitet, kilde: Nibio

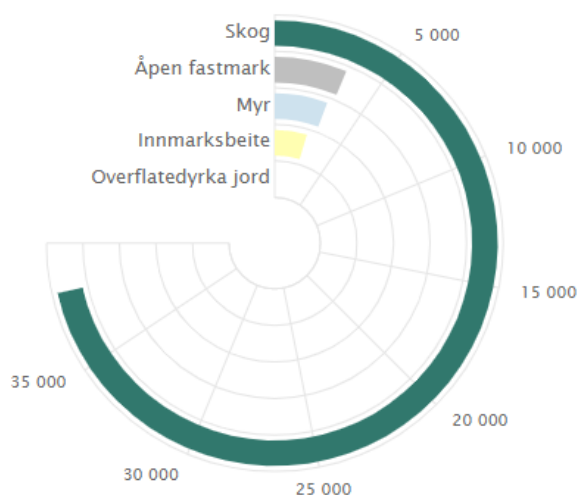
Tabellen under viser at over 75 % av jordbruksarealene benyttes til kornproduksjon, mens ca. 20 % er engarealer. Andelen som benyttes potet, grønnsaker frukt og bær er liten.

Veksttype	Dekar	%
Innmarksbeite	5 264	4,8
Grovfôr	20 101	18,2
Korn	84 342	76,4
Potet	655	0,6
Grønnsaker	24	0
Frukt og bær	11	0
Sum	110 397	100

Illustrasjon 54: Bruk av jordbruksarealer, kilde: Nibio

I Lillestrøm er 46 952 dekar kartlagt som dyrkbar jord, det vil si arealer som kan dyrkes opp til å bli fulldyrka jord og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking. 81,1 prosent av arealene som kan dyrkes opp i Lillestrøm er i dag registrert som skog.

Arealtype	Dekar	%
Skog	38084	81,1
Åpen fastmark	3357	7,2
Myr	3047	6,5
Innmarksbeite	2454	5,2
Overflatedyrka jord	9	0
	46951	100

Illustrasjon 55: Arealtyper i Lillestrøm, kilde: Nibio

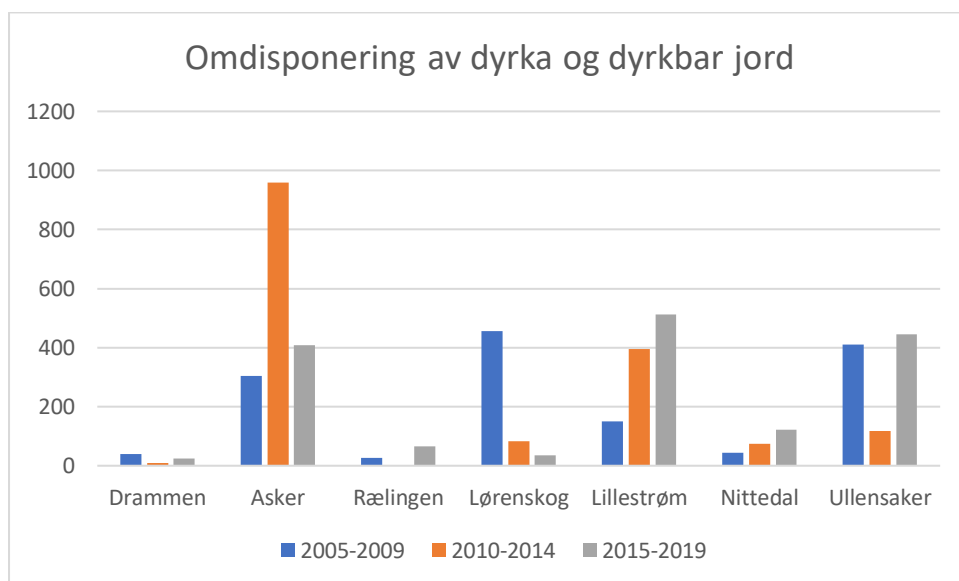
7.1.2 Skogbruk

Skogen leverer primært tømmer til industriformål og noe til ved som brensel. I 2019 ble det avvirket til sammen 69 315 m³ gran, furu og lauvtrevirke til industriformål. Skogen leverer også andre verdier, som viktige områder for friluftsliv og rekreasjon, og skogen er en svært viktig bidragsyter i klimaregnskapet.

7.1.3 Nedbygging av landbruksjord

Den aller beste matjorda finnes i tilknytning til storbyene på Østlandet, Jæren og rundt Trondheimsfjorden. Dette er vekstområder og derfor er også presset stort på å omdisponere matjorda til andre formål, som veier og annen infrastruktur, næringsbygg og boliger. Landbruksjord regnes som en ikke fornybar ressurs.

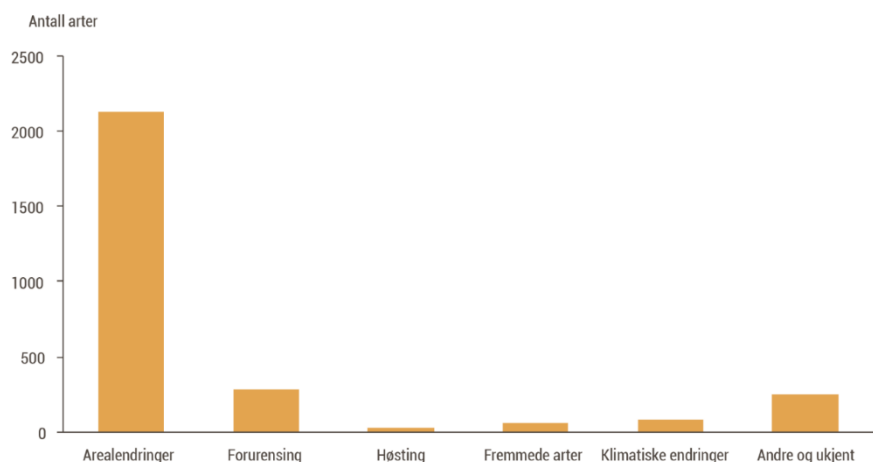
Figuren under viser omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord.

Figur 56: omdisponering av jord, kilde: SSB

7.2 Naturverdier i Lillestrøm kommune

Tap av artsmangfold regnes som en av de alvorligste miljøtruslene i vår tid. Vi har ingen tall på dette lokalt. Arealendringer er den klart viktigste faktoren for tap av arter.

Figur 57: Påvirkningsfaktorene for arter i Norge, kilde: artsdatabanken.no

7.2.1 Verneområder

Lillestrøm kommune har tretten områder som er vernet etter Naturmangfoldloven. Fylkesmannen er forvaltningsmyndighet for alle verneområdene og hvert verneområde har sin egen forskrift. Som tabellen under viser er alle verneområdene i Lillestrøm vernet som naturreservat. I tillegg er det foreslått et verneområde (Mjøsjødalen naturreservat). Dette er vurdert som et verneverdig område med regional verdi på grunn av gammel gran- og furudominert lavlandskog.

Navn	Verneår	Areal (daa)
Flaen naturreservat	2019	54
Holmen naturreservat	1982	82
Høgmåsan naturreservat	1981	707
Kongsrudtjern naturreservat	2002	1322
Stilla og Brauterstilla naturreservat	2016	596
Sørumsneset naturreservat	1992	1117
Breimosen naturreservat	1981	731
Jølsen	1982	43
Kongsrudtjern	1975	1322
Nordre Øyren	1975	62568
Råsok	2008	99
Stilla og Brauterstilla	2016	596
Sørumsneset	1992	1117

Tabell 58: Områder i Lillestrøm kommune som er vernet etter naturmangfoldloven

7.2.2 Naturtyper

Tabellen under viser Lillestrøm kommunes naturtypelokaliteter. En naturtypelokalitet defineres som en ensartet type natur, f.eks. en slåtteeng, eller en spesiell naturforekomst f.eks. et ferskvannsdelta. Noen av naturtypelokaliteter kan være spesielt verdifulle fordi de f.eks. er truet eller levested for truede arter. A-verdi står for svært viktig, b-verdi står for viktig og c-verdi står for lokalt viktig. U-verdi er områder som ikke har oppfylt kriteriene for å få a, b, eller c verdi.

Det er definert i overkant av 100 naturtyper. Lillestrøm har per 20.12.19 registrert 37 naturtyper og 541 naturtypelokaliteter.

Hovednaturtyper	Naturtyper	Antall A- verdi	Antall B- verdi	Antall C- verdi	Antall u-verdi
Myr	Intakt lavlandsmyr i innlandet	2	5	3	
	Høgmyr i innlandet		1		
Berg og rasmark	Sørvendte berg og rasmarker		1	1	
Geotop	Ravinedal	26	39	27	26
Kulturlandskap	Slåttemark		3	2	
	Artsrik veikant			1	
	Naturbeitemark	5	21	16	
	Hagemark		5	1	
	Fuktenger		1		
	Store gamle trær	2	10	16	
	Parklandskap		2	2	
	Erstatningsbiotoper		2		
	Skrotemark	1			
	Småbiotoper	1		2	
Ferskvann/ våtmark	Mudderbank	4	2	1	
	Kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti	5	8	6	
	Viktig bekke drag	2	7	3	
	Dam	8	26	23	
	Naturlige fisketomme innsjøer og tjern	5	3		
	Evjer, bukter og viker	6	3	4	
	Vannkantsamfunn		1	2	
	Rik kulturlandskapssjø	1	1		
	Stor elveør	1	2		
Skog	Rik edellauvskog	1	10	1	
	Gråor- heggeskog	6	26	15	
	Rik sump- og kilde skog	4	13	6	
	Gammel boreal lauvskog	2	11	10	
	Gammel barskog	2	15	23	
	Bekkekløft og bergvegg		3	2	
	Rik blandingsskog i lavlandet		2	3	
	Gammel sumpskog		2		
	Rik barskog		1	3	
	Gammel granskog	1	9	4	
	Gammel lavlandsblandingsskog	1	5	4	
	Flommarkskog	1	3	1	
	Kalkskog		1	1	
	Beiteskog			1	
Totalt		87	244	184	26

Tabell 59: Registrert naturtypelokaliteter med tilhørende verdivurdering, kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Rødlistede naturtyper

Lillestrøm kommune har registrert 12 rødlista naturtyper. I Norge er det en rødliste for naturtyper og en for arter, som viser hvilke som har risiko for å dø ut. Artene og naturtypene blir rangerte i ulike kategorier etter hvor høy risiko artene har for å dø ut. Kategoriene er utdødd (EX), regional utdødd (RE), kritisk trua (CR), sterkt trua (EN), sårbar (VU), nær trua (NT) og datamangel (DD). Tabellen til høyre viser de registrerte rødlistede naturtypene i Lillestrøm kommune med rødlistekategori.

Områder med stort biologisk mangfold utover de vernede områdene

Naturtypelokaliteter knyttet til skog og kulturmark er særlig viktige for biologisk mangfold. Ravinedalene er viktige viltkorridorer og har et stort mangfold av arter, særlig de med gammel skog og beitemark som er holdt i hevd. Vassdragene Leira- Nitelva og Sagelva, Glomma, Åa og innsjøer/tjern i kommunen er også svært viktige områder for biologisk mangfold og fungerer som viltkorridorer og rasteplass for trekkfugl.

Naturtype	Rødlistekategori
Delta	VU
Elveslette	NT
Slåttemark	CR
Elvevannmasser	NT
Flommarkskog	VU
Hagemark	VU
Kroksjø	NT
Meander	VU
Naturbeitemark	VU
Nedbørsmyr	NT
Ravinedal	VU
Slåttemark	CR

Tabell 60: Naturtyper og rødlistekategori, kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Utvalgte naturtyper

Lillestrøm kommune har registrert 12 utvalgte naturtyper. Utvalgte naturtyper er truede naturtyper eller naturtyper som er viktige for naturmangfoldet, som har fått særskilt sikring etter naturmangfoldloven. Hver naturtype er omfattet av egen forskrift. De utvalgte naturtypene ligger utenfor verneområdene. De seks utvalgte naturtypene i Norge er: hule eiker, slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalklindeskog og kystlynghei.

Tabellen under viser registrerte utvalgte naturtyper i Lillestrøm kommune.

Utvalgte naturtype	Svært viktig (A)	Viktig (B)	Lokalt viktig (C)	Antall
Slåttemark		2		2
Hul eik	2	7	1	10

Tabell 61: Utvalgte naturtyper i Lillestrøm kommune kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Prioriterte naturtyper

Arter som er særlig trua av utryddelse kan få status som prioritert art i henhold til Naturmangfoldloven, for å gi dem ekstra beskyttelse. Én prioritert art er registrert i Lillestrøm: den nordlige underarten av svarthalespove, islandsspove (*Limosa limosa islandica*). Registreringen er gjort ved Tuen, Svelle i 2013 og 2018. Islandssporve er sterkt truet (EN) og lever i myrområder og lyngheier.

Ansvarsarter

Lillestrøm kommune har registrert 26 ansvarsarter. Ansvarsart er en art som en viss region eller nasjon har et spesielt ansvar for å verne i henhold til Bonn- og Bern-konvensjonene. Ansvarsarter er arter hvor 25 prosent eller mer av den europeiske utbredelsen er i Norge. Tabellen under viser en oversikt over ansvarsartene i Lillestrøm kommune med rødlistekategori.

Norsk Navn	Artsnavn	Rødlistekategori	Gruppe
Kløverhumle	<i>Bombus distinguendus</i>	EN	Veps
	<i>Bembidion nigricorne</i>	VU	Bille
Rankstarr	<i>Carex acutiformis</i>	VU	Karplante
Barkløs småkrans	<i>Chara braunii</i>	VU	Kransalge
Snau myrflatebelg	<i>Lathyrus palustris</i>	EN	Karplante
Gul råtehullflue	<i>Mallota megilliformis</i>	EN	Tovinge
Traktøstersopp	<i>Pleurotus cornucopiae</i>	VU	Sopp
Loddenblomsterflue	<i>Pocota personata</i>	EN	Tovinge
Horndøgflue	<i>Brachycercus harrisella</i>	EN	Døgflue
Svartflekstjertspinner	<i>Clostera anachoreta</i>	VU	Sommerfugl
Springfrødråpemåler	<i>Ecliptopera capitata</i>	VU	Sommerfugl
Grønn gul vokssopp	<i>Hygrocybe citrinovirens</i>	EN	Skivesopp
Skjørglattkrans	<i>Nitella gracilis</i>	VU	Kransalge
Leirvveiv	<i>Priocnemis agilis</i>	EN	Veps
Slåttemhumle	<i>Bombus subterraneus</i>	VU	Veps
Barkløs småkrans	<i>Chara braunii</i>	VU	Kransalge
Åkerrikse	<i>Crex</i>	CR	Fugl
Snau myrflatebelg	<i>Lathyrus palustris</i>	EN	Karplante
Broddglattkrans	<i>Nitella mucronata</i>	VU	Kransalge
Reliktgraver	<i>Pemphredon enslini</i>	VU	Veps
Storsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	NT	Amfibier
Bleikfiol	<i>Viola persicifolia</i>	VU	Karplante
Hvitflekkt sandgraver	<i>Crabro scutellatus</i>	VU	Veps
Skogbladskjærerv	<i>Discoelius zonalis</i>	VU	Veps
	<i>Mantura obtusata</i>	CR	Bille
Taigabusblomsterflue	<i>Parasyrphus proximus</i>	VU	Tovinger

Tabell 62: Ansvarsarter i Lillestrøm kommune kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

7.2.3 Kartleggingsstatus over naturverdier i Lillestrøm kommune

Fylkesmannen vurderte kartleggingsstatusen i tidligere Sørums, Fet og Skedsmo i rapporten "Kartleggingsstatus for viktige naturtyper i Oslo og Akershus" i 2014.¹²

Fylkesmannen vurderte kartleggingsstatusen i Skedsmo kommune som god for hele kommunen. Kartleggingene har vært gjort i store deler av kommunene, for forskjellige naturtyper og på artsnivå. Mange av kartleggingen har vært knytta til ravinedalene, og naturtyper og arter der. Det har også vært en egen rapport om fugleregistering i noen utvalgte raviner. Humler er også blitt kartlagt i flere omganger, av La Humla Suse.

I 2002 ble det gjennomført en viltkartlegging av Siste Sjanse og i 2006- 2008 en egen rapport om storfuglleiker i Oslo og Akershus i regi av Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

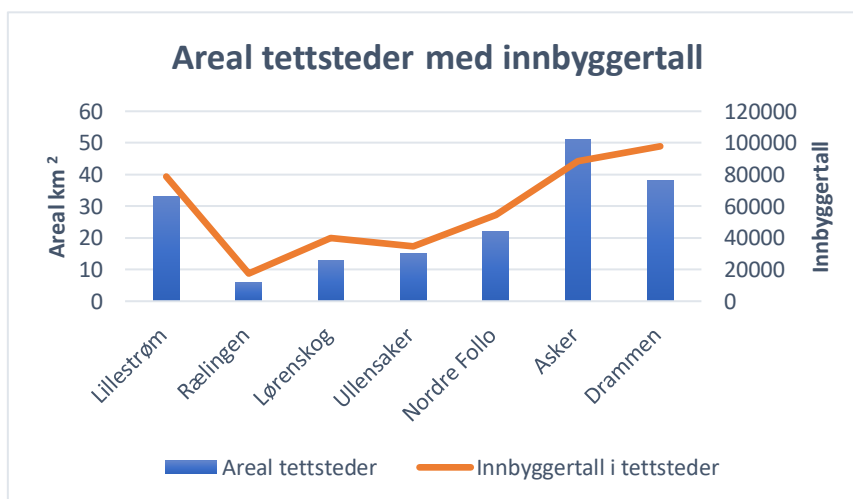
Fylkesmannen vurderte kartleggingsstatusen i tidligere Sørums som ufullstendig og lite kartlagt i store deler av kommunen. Etter dette har to ravinekartlegginger blitt gjennomført, en ifra 2014 til 2016 og en i 2018.

Kartleggingsstatusen for tidligere Fet ble vurdert som tredelt av Blindheim et. al i 2014. Øyeren og Leira er godt kartlagt. Glomma og befolkningsnære areal fikk status som ufullstendig kartlagt, mens skogområdene øst og nord i kommunene vurderes som lite kartlagte. Etter dette er en ravinekartlegging gjennomført i 2017.

I områder som er kartlagt i Lillestrøm kommune, kan det fortsatt finnes rødlistede naturtyper eller arter som ikke er registrerte. Ravinedaler er områder med største potensiale for å finne nye rødlistede arter og naturtyper.

7.3 Tettsteder:

I Lillestrøm er det 33 km² tettstedsareal. Innenfor tettstedsarealet bor det 78 906 innbyggere. Definisjonen av tettstedsareal er vid, og må ikke forveksles med sentrumsnærhet.¹³ Figuren under viser hvor stor andel av innbyggerne i et utvalg kommuner som bor i et tettsted.

Figur 63: Areal tettsteder med innbyggertall, kilde: Viken fylkeskommune

¹² Blindheim, T., Reiso, S og Thylén, A. 2014. Kartleggingsstatus for viktige naturtyper i Oslo og Akershus. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen, rapportnummer 5/2014.

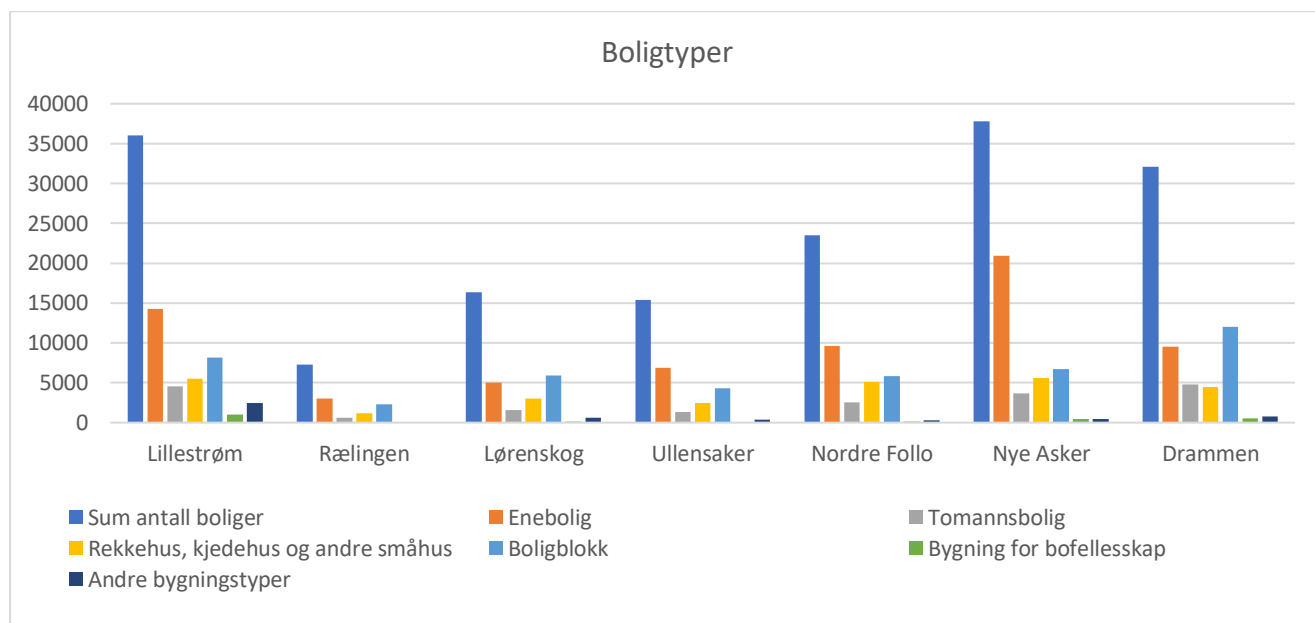
¹³ Se: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/beftett/aar/2016-12-06?fane=om> for definisjon av tettsted.

7.4 Boliger

Det er 36 027 boliger i Lillestrøm kommune. 14 270 av disse er eneboliger, 4 573 er tomannsboliger, 5 547 er rekkehus og 8 131 er blokkleiligheter.¹⁴

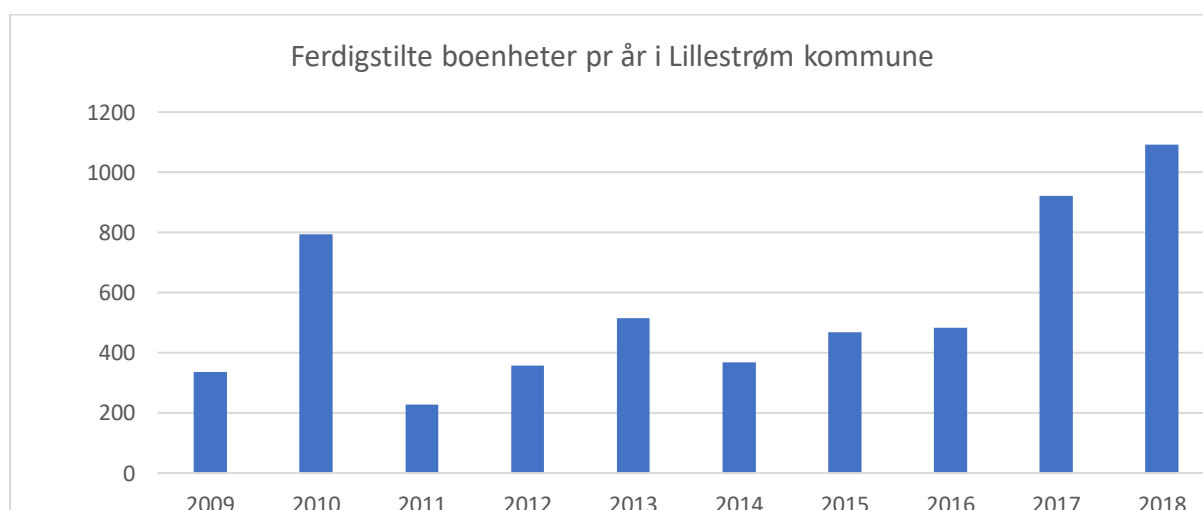
Det bygges nå mange leiligheter i sentrum/sentrumsnærhet. Men i eksisterende boligmasse er det fortsatt overvekt av større enheter (eneboliger, tomannsboliger og rekkehus). Boligfordelingen bør sees i sammenheng med fordeling av antall personer pr. husholdning.

Figuren under viser fordelingen av boligtyper i et utvalg kommuner.

Figur 64: Boligtyper, kilde: Viken fylkeskommune

Tabellen under viser antallet boliger som ferdigstilles hvert år. Det er stor variasjon i antall ferdigstilte enheter fra år til år, men det kan se ut som det er en forholdsvis jevn øking.

Figur 65: Ferdigstilte boliger, kilde: Lillestrøm kommune

¹⁴ Kilde: Viken fylkeskommune

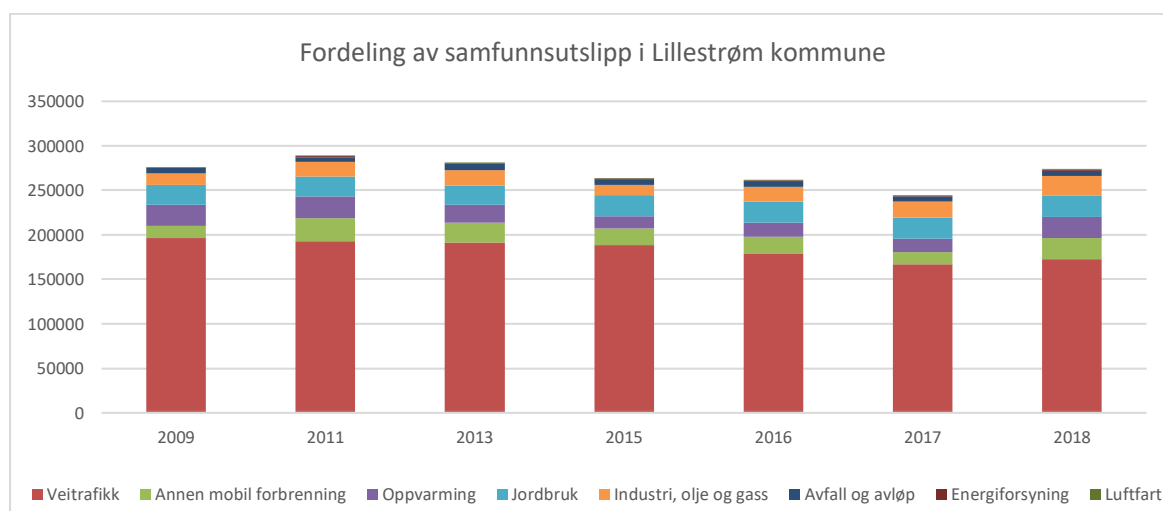
8 Klima

Norge har et lovfestet mål (Klimaloven, 2017) om at utslipp av klimagasser skal reduseres med minst 40 prosent innen 2030, og at Norge skal bli et lavutslippssamfunn innen 2050.

Loven definerer lavutslippssamfunnet som et samfunn hvor klimagassutslippene, ut fra beste vitenskapelige grunnlag, utslippsutviklingen globalt og nasjonale omstendigheter, er redusert for å motvirke skadelige virkninger av global oppvarming. Målet er at klimagassutslippene i 2050 reduseres i størrelsesorden 80 til 95 prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990.

8.1 Klimagassutslipp i Lillestrømsamfunnet

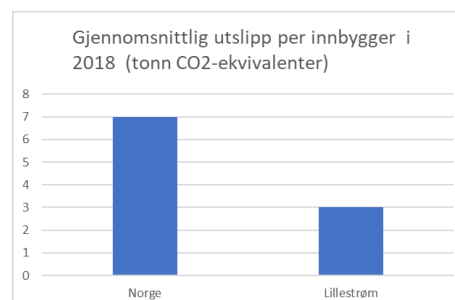
Klimagassutslipp på samfunnsnivå blir årlig rapportert av Miljødirektoratet. Miljødirektoratets statistikk viser hvor mye klimagasser som ble sluppet ut innenfor kommunegrensen (direkte utslipp). Tallene er fordelt på ni sektorer. Som vi ser av figuren under dominerer veitrafikk klimagassutslipp i Lillestrøm kommune.

Figur 66: klimagassutslipp – kilder for direkte utslipp innenfor Lillestrøm kommune (2009 – 2018), kilde: statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

På mange måter må tabellen leses som en indikator på nasjonal klimapolitikk. For eksempel har utslippene fra veitrafikk økt i 2018 på grunn av et økt nasjonalt fokus på bruken av palmeolje i drivstoff. Dette førte til bruken av biodrivstoff gikk betydelig ned, som dermed førte til vesentlig høyere direkte utslipp fra veitrafikk. Dermed kan lokale tiltak for økt bruk av utslippsfri mobilitet, som for eksempel tilrettelegging for elbiler og hydrogenbiler, bli lite synlig i disse tallene.

For å forstå tallene må man vite forutsetningene for målingene. I kategorien "annen mobil forburning" er for eksempel tallene regnet ut fra salg av drivstoff. Utslippstallene blir derfor relativt sett svært høye for Lillestrøm siden aktører i vår kommune driver videresalg av drivstoff som kommer inn under denne kategorien. Mye av dette drivstoffet blir imidlertid ikke brukt i Lillestrøm kommune og tallene viser derfor ikke det reelle utslippet i Lillestrøm kommune.

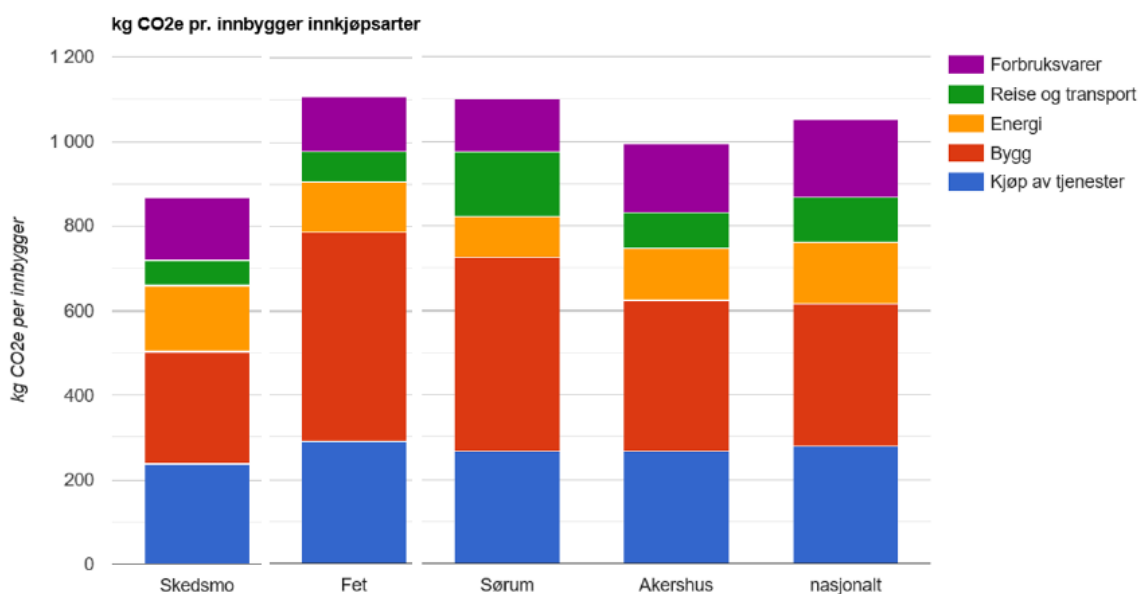
Figur 67: Gjennomsnittlig utslipp per innbygger, kilde: statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

Tabellen over viser at samlet har Lillestrøm kommune relativt lave utslipp per innbygger. En grunn til det er at vi har lite industri.

Generelt kan man si at klimaregnskap av denne typen er lite treffsikre når det gjelder å måle resultater fra kommunal klimapolitikk og at man derfor trenger andre metoder for å måle effekten av lokal klimapolitikk

8.2 Klimagassutslipp egen virksomhet

Ifølge Asplan Viak sin klimakostmodell¹⁵ så var klimagassutslipp for egen virksomhet i 2017 på 78,4 kilotonn CO₂-ekvivalenter, fordelt på de gamle kommunene Skedsmo (46,2), Fet (12,8) og Sørum (19,4). Det er spesielt klimagassutslipp knyttet til bygg som varierer mellom de tidligere kommunene, noe som kan tyde på at det har vært mer investeringer i nye bygg og anlegg i Fet og Sørum i denne perioden.

Figur 68: Klimafotavtrykk egen virksomhet, kilde: Statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

¹⁵ Presentert i Statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

9 Miljørettet helsevern

Miljørettet helsevern omfatter de faktorene i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på innbyggernes helse. Dette dreier seg blant annet om biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer.

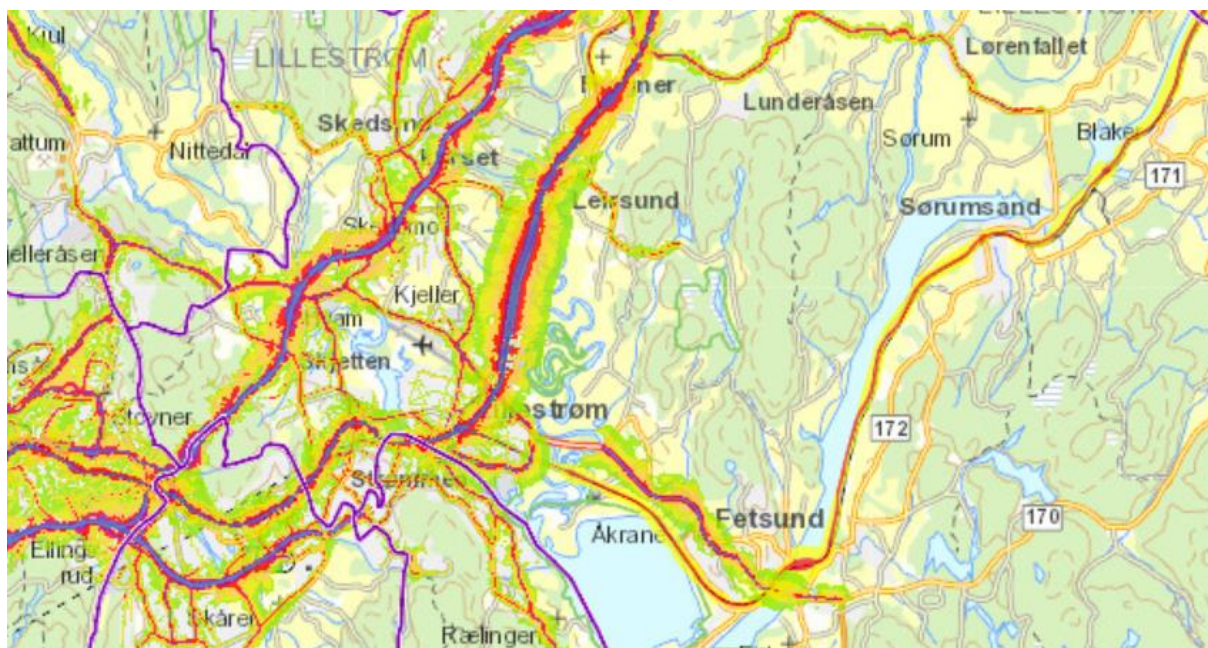
Kommunen er tilsynsmyndighet innenfor miljørettet helsevern.

De fleste temaene i kunnskapsgrunnlaget omfatter forhold i omgivelsene våre som kan påvirke helsen. Dermed omfattes de av begrepet miljørettet helsevern. Data om sosiale forhold, klima og natur, og arealforvaltning er behandlet tidligere. I det følgende behandles temaene støy, radon, drikkevann, luftkvalitet og inneklimate.

9.1 Støy

Støy er uønsket lyd som oppleves som en plage, gir mistrivsel, påvirker hvile og søvn, prestasjonsevne, kommunikasjon og sosial adferd. Støy kan bidra til stressrelaterte sykdommer og støyutfordringene er størst i byer og tettsteder. Dårlige miljøforhold på grunn av støy utgjør i dag et alvorlig folkehelseproblem. Støy ansees i dag som den miljøforurensningen som medfører størst tap av friske leveår i Norge.

Støykartet under viser de viktigste støykildene vei og bane i vårt nærområde. Samtidig har vi mangelfulle data på stasjonære støykilder som støyende industri/næring, skytebaner, motorsportbaner etc.

Illustrasjon 69: Støykart, kilde: Lillestrøm kommune

De viktigste forebyggende strategiene mot støyplager ligger til virkemidlene ved arealplanlegging og arealbruk. Forutsetningene er at støyrealitetene er kjente – både de eksisterende kildene og de stille områdene som er viktige for ro og rekreasjon.

9.2 Radon

Radon er en radioaktiv edelgass som dannes ved henfall av radium som finnes i varierende grad i berggrunn og jordsmonn. Byggegrunnen er derfor vanligste kilde til forhøyende radonkonsentrasjoner i boliger. Områder med mye uranholdige mineraler (alunskifer, uranholdige

granitter og granittiske gneiser) i kombinasjon med grove løsmasser er mer utsatt enn andre. Radon er nest hyppigste årsak til lungekreft etter aktiv røyking.

Grunnforholdene (kvartærgeologien) i Lillestrøm kommune tilsier ingen stor sannsynlighet for forhøyede radonverdier i boligmassen. Resultatene fra siste større kartlegging i regi av strålevernmyndighetene (Radon 2000/2001) lå under landsgjennomsnittet og konkluderte med et begrenset radonproblem. Vi finner visse geografiske variasjoner som tilsier noe høyere radon-risiko vest- og nord-vest i kommunen, men ser også at forhøyede verdier kan forekomme hvor som helst. Dagens regelverk forutsetter obligatorisk radonsikring ved oppføring av bygg for varig opphold. Eier plikter å gjennomføre radonmålinger i skoler-, barnehager- og utleieboliger.

9.3 Drikkevann

Levering av trygt og godt drikkevann i tilstrekkelige mengder er en av våre viktigste samfunnsoppgaver. Norge har klare kvalitetsmål til drikkevannsforsyningen i overensstemmelse med internasjonale forpliktelser. Den største utfordringen med drikkevannleveringen er distribusjonssystemet – vannrørene er gjennomgående gamle, og utskiftingen går sakte. Kommunen har ansvar både som anleggseier og myndighet.

Det aller meste av Lillestrøm kommune forsynes fra Nedre Romerike Vannverk IKS direkte eller gjennom avtaler mellom NRV og produsent i nabokommune (gjelder bl.a. på Enebakkneset i sør i kommunen som forsynes fra Trøgstad). Lillestrøm kommune har to private vannverk, A/L Blaker Vannverk som forsyner ca. 1400 østover i Blaker-regionen og Dalen Vannverk SA som forsyner ca. 700 abonnenter sørover i Gansdalen-regionen fra Holtbakken til Bjørkeflåtten.

Figur 70: Drikkevannsforsyning, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

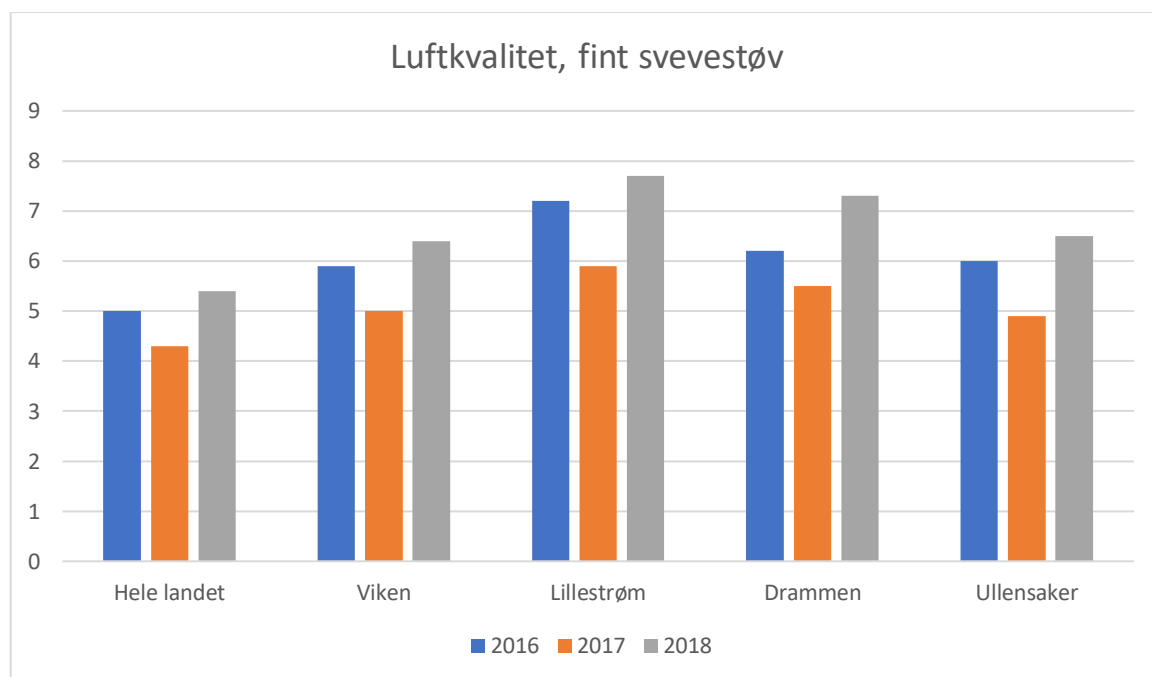
Figuren over viser andel personer tilknyttet vannverk i 2018 med tilfredsstillende kvalitet på drikkevannsforsyningen med hensyn til E. coli og leveringsstabilitet (ikke-planlagte avbrudd i vannforsyningen). Figuren viser at vannkvaliteten er høy, men at det er utfordringer knyttet til leveringsstabilitet. Dette er knyttet til mangler når det gjelder reservevann og endeledninger med begrensede muligheter for alternativ forsyning.

9.4 Luftkvalitet

Luftforurensning kan forårsake negative helseeffekter og være skadelig for økosystemer, vegetasjon, materialer og bygninger. Luftforurensning kan utløse og forverre sykdommer, først og fremst relatert til for luftveissykdom og hjerte- og karsykdom- og diabetes. Norge har fastlagt helsefaglige luftkvalitetskriterier og langsiktige nasjonale mål for luftkvaliteten. Konkrete grenseverdier for luftkvalitet er nedfelt i *forurensningsforskriften*. Her defineres også kommunes plikter til å overvåke, gi helsevernråd og utrede lokale tiltak ved fare for overskridelser av grenseverdier.

En målestasjon langs riksvei 22 ved Vigernes inngår i et nasjonalt målenettverk for luftkvalitetsovervåking. Analyser og erfaringstall fra overvåkingsprogrammet tilsier at luftkvaliteten i Lillestrøm kommune er gjennomgående god, men det lavereliggende og flate arealet i Lillestrøm by kan være utsatt under kalde stille vinterperioder (inversjonsperioder) når «kuldelokk-effekten» og liten luftutskifting kan gi opphoping av lokale bakkenære utslipp. Kommunen har derfor besluttet å styrke overvåkingen ved etablering av en sentralt plassert målestasjon i Lillestrøm by over en periode på 3 år. Erfaringsdata herfra vil gi bedre grunnlag for det videre arbeidet med luftkvalitet.

Figuren under viser luftkvalitet i Lillestrøm.

Figur 71: Luftkvalitet, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

9.5 Inneklima i skoler og barnehager

Innemiljøfaktorer kan bidra til sykdommer og plager. Noen vil være mer følsomme for miljøeksponeringer enn andre ut fra underliggende årsaker, men generelt anses barn- og unge som særlig følsomme kort og godt fordi unge/små kroppene gjennomgående håndterer forurensninger og forgiftninger dårligere enn en voksen kropp (dose-/respons-sammenhenger). Spesielt de minste barna puster inn mer luft i forhold til kroppsvekt og har mye hånd til munn kontakt. Det offentlige helsevernet for innemiljøene til denne utsatte gruppen er derfor ivaretatt gjennom egen forskrift med hjemmel i folkehelseloven. Disse reglene om miljørettet helsevern i barnehager og skoler forplikter kommunen både som virksomhetsdriver og forvaltningsmyndighet. Tilsynsansvaret ligger til kommunes helsetjeneste og dokumentasjonsplikten ligger til eier/driver av virksomhetene. Bestemmelsene forutsetter at virksomhetene har spesifikk helsefaglig godkjenning der inneklimabetingelsene uansett byggeår minst skal tilfredsstille 2008-standarden – nyere virksomheter skal tilfredsstille siste tekniske standard (byggeforskriftene).

Eksisterende skole- og barnehagevirksomheter i Lillestrøm kommune har helsevern godkjenninger fra ulike perioder basert på varierende dokumentasjonsformer (kravene til teknisk dokumentasjon ble skjerpet gjennom veiledning fra 2014). Helsevern godkjenningene skal periodisk trekkes tilbake dersom godkjenningsvilkårene er mangelfullt dokumentert.

Forskrift om miljørettet helsevern er for tiden under revisjon med forventning om større kommunalt ansvar for virksomhetenes tekniske/fysiske tilstand.

10 Helse

Det å sammenligne seg med andre kommuner og landet ellers når det gjelder helse i befolkningen, har begrenset nytte. Når vi sammenligner oss med andre sier det mer om hvilken type befolkning vi har, enn noe annet. Noen kommuner kan ha lignende befolkningssammensetning og kanskje ligne oss på andre måter. Da kan det være interessant å sammenligne seg med disse, og det kan være nyttig å være nyttig å registrere hvor man ligger i forhold til landsgjennomsnittet, men da med forbehold om at vår befolkning ikke nødvendigvis er lik landsgjennomsnittet. Den mest interessante indikatoren for endring i folkehelsen er tidligere målinger på samme befolkning – altså å se på utviklingen i egen kommune.

10.1 Helserelatert atferd

Våre helsevaner legger grunnlaget for helsen vår, og de kan enten påvirke helsen i positiv eller negativ retning. Det er en rekke faktorer som har betydning, og særlig er kosthold, fysisk aktivitet, alkoholbruk og bruk av rusmidler viktig. I dag finnes det ikke nasjonale registre med gode data om levevaner på kommunalt nivå (kosthold og fysisk aktivitet), men ungdataundersøkelsen sier noe om ungdomspopulasjonen og man kan få informasjon om levevaner indirekte ved å se på sykdomsmønsteret i kommunen. Det finnes i tillegg noe data på fylkes- og landsnivå som sier noe om trendene i samfunnet.

10.1.1 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet er kilde til helse og livskvalitet. Det er nødvendig for normal vekst og utvikling hos barn og unge, og viktig for å opprettholde god funksjonsevne gjennom hele livet. Fysisk aktivitet representerer et stort forebyggingspotensial for de dominerende sykdomsgruppene av ikke-smittsomme sykdommer, og må være en naturlig del av sentrale oppvekstarenaer som barnehage og skole.

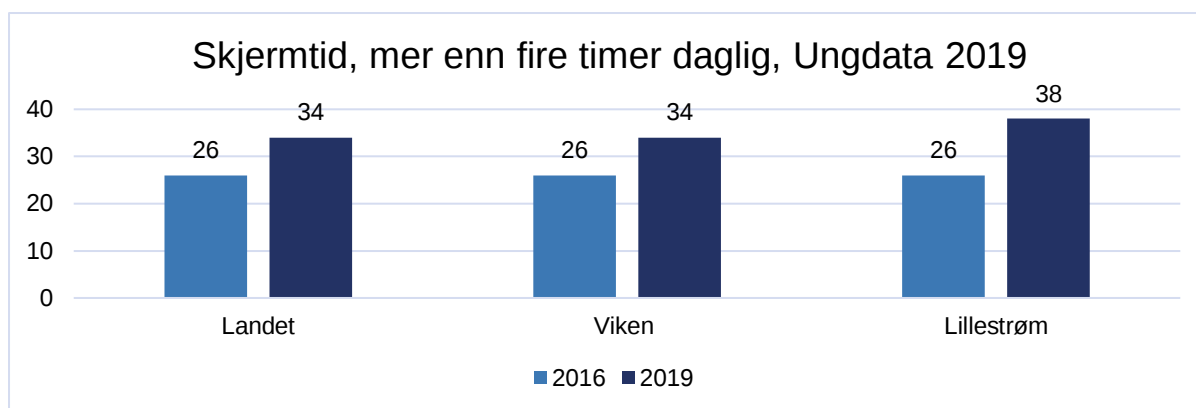
Fritidstilbud og nærmiljøer må gi muligheter for både organisert og uorganisert aktivitet, lek og fysisk utfoldelse. Det ligger også samfunnsgevinster i å bygge opp et samfunn der det er lettere å bevege seg enten til fots eller på sykkel (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014).

Det finnes få tall på fysisk aktivitet i befolkningen på kommunenivå. Man måler overvekt på sesjon og ved første svangerskapskontroll (se under helsetilstand). Overvekt er et indirekte mål på fysisk aktivitet. Nasjonale undersøkelser viser at kun én av tre (32 %) i den voksne befolkningen oppfyller Helsedirektoratets minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet om minst 150 minutter moderat fysisk aktivitet per uke eller 75 minutter med høy intensitet. Generelt er fysisk inaktivitet en økende utfordring, og inaktivitet øker i alle aldersgrupper.

Når det gjelder fysisk aktivitet blant ungdom i Lillestrøm er det noen flere ungdommer som er lite fysisk aktive, 16 %, sammenlignet med landssnittet på 14 %. I en kartlegging gjort av Helsedirektoratet av fysisk aktivitet registrert med aktivitetsmåler, vises det at gutter har et høyere aktivitetsnivå enn jenter. Dette gjelder både blant 6-, 9- og 15-åringer (Helsedirektoratet, 2012).

Idrettslag både nasjonalt og lokalt, forteller at det er vanskelig å holde på ungdom når de kommer i tenårene, og dette gjelder særlig jenter.

Det ses også en klar økning i andelen ungdom som har skjermtid på mer enn fire timer daglig, utenom skolen i Lillestrøm (fra 26 % i 2016 til 38 % i 2019). Landsgjennomsnittet var i 2019 på 34 %, det samme for fylket. Det er grunn til å tro at skjermtiden også øker for barn og voksne, selv om det ikke finnes tall for å bekrefte dette.

Figur 72: Andel ungdomsskoleelever med mer enn 4 timer skjermtid daglig, utenom skolen, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

I et livsløpsperspektiv er det beregnet at en fysisk inaktiv person kan vinne drøyt åtte leveår med god helse ved å øke aktivitetsnivået fra inaktiv til aktiv (Helsedirektoratet, 2010). Det er et betydelig potensial for helsegevinst, både i form av økt livslengde og økt livskvalitet, også for de eldste aldersgruppene ved økt fysisk aktivitet.

Samhandlingsreformen, Morgendagens omsorg og eldrereformen «Leve hele livet» beskriver at dagens helsetjenester satser i for liten grad på forebyggende helsetjenester, og at fysisk aktivitet er et lite brukt virkemiddel.

Lillestrøm kommune har en frisklivssentral som gir et lavterskeltilbud til innbyggere med behov for endring av livsstil for å få økt livsglede og helse. Oppfølgingen er hovedsakelig i form av gruppebaserte tilbud – treningsgrupper, kurs om nikotinavvenning, bra mat – bedre helse m.m., samt noe individuell veiledning.

10.1.2 Ernæring og kosthold

Kostholdet i Norge er generelt godt, men en stor andel av befolkningen følger ikke de nasjonale kostrådene fra Helsedirektoratet. For eksempel er det bare om lag 14 prosent voksne som spiser anbefalt mengde grønnsaker. Mange spiser også for lite av matvarer som grove kornprodukter, frukt og fisk. I tillegg er inntaket av mettet fett, sukker og salt for høyt. Inntaket av enkelte næringsstoffer (særlig vitamin D, jod, jern og folat) er lavt i noen grupper av befolkningen. Tall fra 2015 viste at 45 prosent menn og 63 prosent kvinner kjente til de nasjonale kostrådene.

Det globale sykdomsbyrdeprosjektet (Global Burden of Disease 2013) har publisert tall for dødelighet, sykелighet og risikofaktorer. Tallene for Norge viser at usunt kosthold, sammen med høyt blodtrykk og tobakk, tar flest liv (Folkehelseinstituttet 2016a). Beregninger viser at de mulige gevinstene av at den norske befolkningen følger kostrådene, kan være hele 154 milliarder kroner per år (Helsedirektoratet, 2016).

Det er betydelig sosial ulikhet i kosthold i Norge. Dette skyldes et komplekst samspill av levekår og miljø, begrensninger og muligheter. Eksempelvis spiser ungdom fra hjem med lav sosioøkonomisk status sjeldnere frokost, frukt og grønnsaker og drikker oftere brus enn ungdom fra hjem med høy sosioøkonomisk status (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017).

En stor andel av spedbarna i Norge ammes, men mange i kortere periode enn anbefalt. Fra 2006/07 til 2013 har det på landsbasis vært en nedgang i andel barn som ammes i andre levehalvår, og færre som ammes ved 12 måneders alder.

For barn er ernæring sammen med fysisk aktivitet nødvendig for normal vekst og utvikling, men også for å ha overskudd til lek og læring. Sunn og variert mat sammen med godt tilrettelagte måltider i

barnehagen vil bidra til å tidlig legge grunnlag for gode kostvaner som barna tar med seg videre i livet. Matvanene til mange barn i dag øker risikoen for overvekt, men også risikoen for å utvikle diabetes og hjerte- og karsykdom senere i livet.

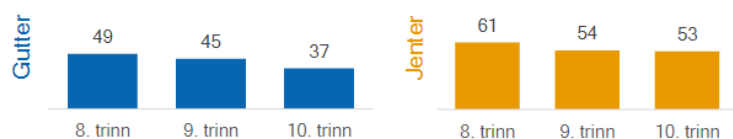
Barnehagene i Lillestrøm skal følge statens retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. Barnehagene i kommunen har ulike praksis for hva som blir servert av mat i barnehagen, samt hvilke retningslinjer som er i barnehagene knyttet til ulike feiringer som for eksempel bursdagsfeiringer. Kommunen ønsker å sikre et felles utgangspunkt for matservering i barnehagen, og det er nå vedtektsfestet at de kommunale barnehagene skal ha et kosthold i tråd med Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen.

Ungdomstiden er preget av at kroppen utvikler seg raskt og behovet for næringsstoffer øker. Mer uavhengighet og bedre tilgang til penger, gjør at ungdom har mer kontroll over eget kosthold enn da de var barn. Samtidig er det mange fristelser, og det er lett å velge usunne drikke- og matvarer.

Ungdataundersøkelsen viser at det er stor variasjon i ungdoms kosthold. Figurene under viser at en av tre ungdommer spiser frukt og grønt hver dag, samtidig som en god del sjelden får i seg slike matvarer. De fleste spiser godteri eller snacks hver uke, men de færreste gjør dette mange ganger i uken. Det er en noe større andel jenter enn gutter som jevnlig spiser godteri. Det er også en del som drikker sukkerholdig drikke som brus, saft, iste, eller iskafe med sukker nesten hver dag.

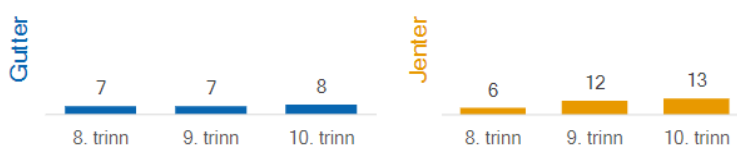
Andel som spiser frukt og bær minst fire ganger i uka

Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Andel som spiser godteri minst fire ganger i uka

Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Figur 73: Andel ungdom som spiser frukt og bær og godteri minst fire ganger i uka, kilde: Ungdata

Undersøkelser viser at eldre i gjennomsnitt har et godt kosthold. De har et høyere inntak av fisk og grønnsaker og lavere inntak av sukker enn yngre aldersgrupper.

Mat og måltider blant eldre har i de senere årene blitt satt på dagsorden både nasjonalt og lokalt. Likevel ser det ut til å være et gap mellom anbefalt praksis og utøvet praksis i tjenestene. Mange eldre er feil- eller underernært og får ikke ivaretatt sine grunnleggende behov for mat, ernæring og gode måltidsopplevelser.

Helsedirektoratet anslår at rundt en tredjedel av eldre pasienter i sykehus og i helse- og omsorgstjenesten i kommunene er underernært eller i risiko for underernæring. Underernæring og feilernæring kan føre til helseplager og sykdom (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017).

Gjennom arbeidet med «Leve hele livet» – Meld. St.15 (2017-2018) er det kartlagt status og arbeid som gjøres i kommunen i forhold til mat og måltider hos eldre. Kartleggingen viser at kommunen har prosedyrer for å avdekke, forebygge og behandle underernæring som gjelder for sykehjem og hjemmetjeneste i kommunen. Kommunen har også en klinisk ernæringsfysiolog som bidrar i kommunens ernæringsarbeid rette mot eldre. Samtidig viser kartleggingen også en klar utfordring i manglende systematisk oppfølging for å avdekke, forebygge og behandle underernæring hos pasienter på sykehjem og mottakere av hjemmetjenester. Det sees også at ernæringsstatus ikke blir kartlagt før tjeneste er tildelt hvis det ikke konkret blir stilt spørsmål ved det.

10.1.3 Tobakk og rus

Røyk og snus

Røyking påvirker folkehelsen negativt, og er den livsstilsfaktoren som bidrar til mest tapte leveår i befolkningen (FHI, 2014). Røyking øker risikoen for de store folkesykdommene; hjerteinfarkt og andre karsykdommer, kreft og KOLS. I tillegg er røyking forbundet med økt risiko for en rekke andre sykdommer. Det er en markert sosial gradient for dagligrøyking. Jo kortere utdanning, desto høyere andel dagligrøykere. Av og til-røyking er derimot mest utbredt blant dem med lengre utdanning. Personer med kort utdanning starter tidligere å røyke, bruker mer skadelige tobakksprodukter, er utsatt for mer passiv røyking og slutter i mindre grad enn de med lengst utdanning gjør.

Det er stadig en nedadgående trend på hvor mange som røyker, både i Lillestrøm og i landet ellers. Andel fødende som oppga at de røykte ved første svangerskapskontroll i Lillestrøm er på 4,4 %. Dette er lavere enn landssnittet på 5,0 % og fylket med 5,3 %.

Den lokale ungdataundersøkelsen viste imidlertid i 2019 for Fet, Skedsmo og Sørumsund at 93 % av jentene og 88 % av guttene aldri har røykt. Kun 1 % oppgir at de røyker daglig (begge kjønn) (Ungdata nøkkeltallsrapport; Fet, Skedsmo og Sørumsund, 2019).

I den samme undersøkelsen oppgir 91 % av jentene og 90 % av guttene at de aldri har snust. Snusbruk har hatt en økning de siste tiårene både nasjonalt og for fylket, særlig blant yngre aldersgrupper. Mange av de som bruker snus er tidligere røykere, men man ser også en økning i bruken for de som ikke har røykt tidligere. Befolkningen i aldersgruppen 16-74 år i tidligere Akershus fylke har et høyere forbruk av snus enn landsgjennomsnittet både for kvinner og menn (Akershusstatistikk). Snusing er knyttet til nikotinavhengighet, og forskning viser at det er sannsynlig at snusbruk øker risiko for bl.a. enkelte typer kreft, skader på tenner og tannkjøtt, økt risiko for tidlig fødsel i svangerskap, fosterskader og dødfødsel (FHI, 2019).

Alkoholbruk

Alkohol som rusmiddel har lange tradisjoner i Norge, og om lag åtte av ti i den voksne befolkningen nasjonalt har drukket alkohol siste år og halvparten har drukket 6 eller flere alkoholenheter ved samme anledning. Undersøkelser viser at menn drikker mer, oftere og mer risikofylt enn kvinner. Det viser seg også at eldre drikker oftere enn yngre, men de har et mindre risikofylt drikkemønster. Høyt utdanningsnivå og inntekt er ofte forbundet med høyere drikkefrekvens, men lavere omfang av risikofylt drikking. Alkoholrus gir økt risiko for akutte skader, og overforbruk over tid gir økt risiko for sykdom. Jo høyere alkoholforbruket er i befolkningen, jo flere vil det være som har et risikofylt alkoholbruk (FHI, 2019).

På landsbasis har alkoholkonsumet blant ungdom hatt en nedgang, og ungdataundersøkelsen (2019) viser at de fleste elevene på ungdomsskoletrinnet oppgir å ikke drikke alkohol, eller bare en sjelden gang. Undersøkelsen viser noe variasjon på ungdomsskolene innenfor de tre tidligere kommunene. Av ungdomsskoleelever i tidligere Skedsmo er det kun 8 % som oppgir at de har vært beruset på

alkohol, og 9 % i tidligere Fet oppga det samme. I tidligere Sørumsund oppgir derimot 16 % at de har vært beruset. Dette er høyere enn gjennomsnittet i landet og fylket som ligger på 13 %.

Ungdataundersøkelsen viser også at ungdommene drikker mer på videregående, samtidig er det mange som ikke vet hva foreldrene mener om alkohol. Dette kan tyde på at foreldre må bli enda tydeligere i hvilke forventninger de har til ungdommens alkoholadferd, og her kan skolen være en god arena for å støtte foreldre.

Ifølge lokalt politi sees det ofte ansamlinger av ungdom på offentlig sted som samlingsplasser for barnehager, skole, badeplasser etc. i forbindelse med inntak av alkohol. De tegner også et bilde av hjemme alene fester som fort går over styr.

Det finnes generelt lite kunnskap om bruk av alkohol blant eldre, men nasjonalt drikker eldre mer i dag enn de gjorde noen tiår tilbake. Det er færre avholdne i denne aldersgruppen, og godt voksne og eldre drikker oftere alkohol sammenlignet med før. Ifølge tall fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag, doblet både menn og kvinner sitt alkoholinntak fra 1995-97 til 2006-08. Andelen eldre i befolkningen vil øke i årene fremover, og en aldrende befolkning kan føre til at vi i fremtiden kan få flere eldre med alkoholproblemer.

Vinmonopolets butikker i Fet, Sørumsund og Skedsmo: omsatt mengde alkohol 2018 og 2019				
Butikk	Hele året		Endring	
	2018	2019	Liter	Prosent
Fetsund	89 758	93 163	3 405	3,8 %
Sørumsund	112 006	110 517	-1 488	-1,3 %
Lillestrøm	328 947	327 437	-1 510	-0,5 %
Skedsmokorset	249 612	274 021	24 408	9,8 %
Strømmen	505 143	489 978	-15 165	-3,0 %

Tabell 74: Viser omsatt mengde alkohol i Vinmonopolets butikker i 2018 og 2019, kilde: alkoholpolitisk handlingsplan

I tabellen vises omsatt mengde alkohol i 2018 og 2019 fra utsalgsstedene til Vinmonopolet. Lillestrøm kommune har 5 vinmonopol. Omsetning i Vinmonopolet viser at det har vært en økning i omsetning samlet ved de 5 utsalgsstedene.

Illegale rusmidler

Ungdataundersøkelsen viser at tilgjengeligheten til hasj og marihuana har økt for elever i ungdomsskole og videregående skole. Undersøkelsen viser også at andel som brukt cannabis holder seg nokså stabil for ungdomstrinnet i Lillestrøm. Dette er det samme som gjennomsnittet i landet og fylket. Det sees derimot lokale variasjoner i de tre tidligere kommunene når det gjelder bruk av cannabis, og bruken øker gradvis for elever i videregående skole. Elever i videregående skole både i tidligere Sørumsund (20 %) og Skedsmo (19 %) oppgir å ha prøvd hasj/marihuana en eller flere ganger i større grad enn landet ellers (12 %).

Generelt inntrykk fra politiet lokalt er at flere ungdommer eksperimenterer med cannabis (de siste årene). Ufarliggjøring, det at de googler seg frem til positive artikler på nett, og avkriminaliserings – og legaliseringsdebatten har en negativ effekt. Politiet har inntrykk av at flere unge prøver sterke stoffer som kokain og MDMA. "Hasjtørke" på grunn av stengte grenseoverganger i forbindelse med Covid-19 har nok trolig hatt en innvirkning både for konflikter innad i miljøene, og økning i pris på hasj har trolig ført til at noen har prøvd andre sterkere narkotiske stoffer.

Salg av narkotika har stor betydning for økonomien til kriminelle gjenger og nettverk i distriktet. Dette gjelder også enkelte kriminelle ungdomsnettverk. Konflikter knyttet til narkotikasalg og gjeld, samt ran av narkotikakunder og andre narkotikanettverk, er en kilde til flere voldelige konflikter og enkelthendelser.

10.2 Skader og ulykker

Skader og ulykker som rammer befolkningen kan ha materielle og immaterielle kostnad for den enkelte, så vel som samfunnet. I det følgende presenterer vi data om trafikkulykker, skader registrert i spesialisthelsetjenesten, fall og hoftebrudd blant eldre, og vold og mishandling.

Når det gjelder selvmord og ulykker ligger Lillestrøm noe lavere enn fylket eller landet ellers. Dette rammer generelt flere menn enn kvinner.

10.2.1 Skader registrert i spesialisthelsetjenesten

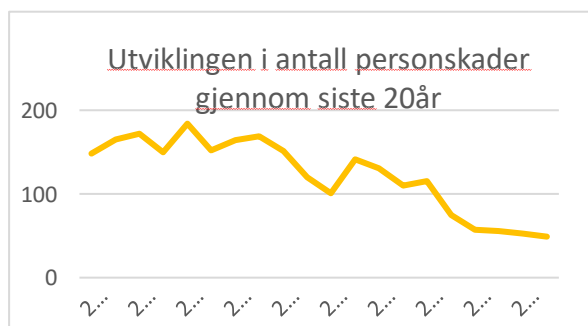
I perioden 2015-2017 var det 13,9 personer per 1000 innbyggere i Lillestrøm (tall sammenslått og justert fra tidligere kommuner før kommunesammenslåing) som ble behandlet for personskader på sykehus. Dette er tilnærmet likt som nærliggende kommuner, fylket og landet ellers.

Selv om Lillestrøm ikke skiller seg nevneverdig ut fra gjennomsnittet, så er det mange mennesker som blir berørt, og det er om lag 1100 innbyggere som hvert år får behandling for skader og ulykker i spesialisthelsetjenesten. Dette tallet har holdt seg forholdsvis stabilt over flere år.

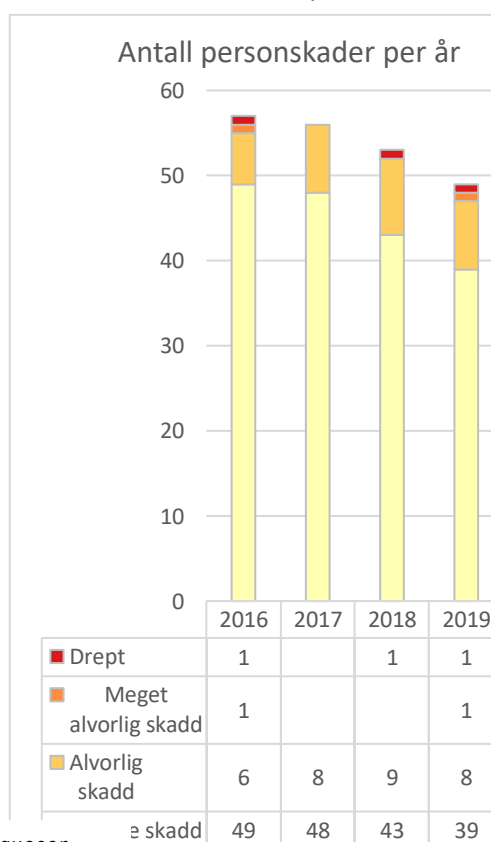
Det er påfallende sosioøkonomiske forskjeller i forekomst av skader. Skader varierer blant annet med utdanningsnivå og personer med grunnskoleutdanning er mer utsatt for skader enn personer med utdanning fra videregående skole, mens det er lavest forekomst blant personer med universitets- og høyskoleutdanning. En gjennomgang av eksisterende kunnskap gjort av Transportøkonomisk institutt sier at personer med innvandrerbakgrunn har høyere risiko for ulykker og skader enn befolkningen ellers (TØI, 2013).

10.2.2 Trafikkulykker

Som figurene viser er det en tendens til at antallet personskader i trafikken går ned. Det er verdt å merke at nedgangen skyldes en reduksjon i antall lettere skader og at antallet alvorlig skadde, meget alvorlig skadde og drepte har holdt seg på samme nivå.

Figur 75: Antall personskader i trafikken, kilde: Statens vegvesen

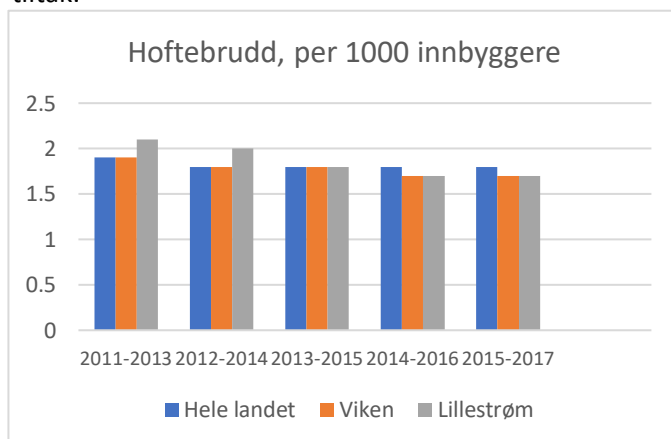
10.2.3 Fall og hoftebrudd blant eldre

Rundt 80 % av alle skader og ulykker blant eldre skyldes fall. Fallrisikoen hos hjemmeboende eldre øker med økende hjelpebehov. Årlig faller omtrent en tredjedel av befolkningen over 65 år én eller flere ganger. Skader etter fall kan variere fra blåmerker til brudd og i ytterste konsekvens kan fallhistorikk predikere dødelighet. Fall kan føre til immobilitet og økt behov for helse- og omsorgstjenester, engstelse for å falle igjen, smerter, funksjonssvikt og et økt behov for bidrag og støtte fra familie og venner.

De viktigste risikofaktorene for fall er høy alder, tidligere fallhendelser, nedsatt sansning og persepsjon, fysisk funksjonsnedsettelse og det å være avhengig av hjelp til aktiviteter i dagliglivet (ADL) (inklusive bruk av hjelpemidler).

Hoftebrudd er en av de mest alvorlige konsekvensene etter ett fall, og mange klarer ikke komme tilbake til tidligere funksjonsnivå etter et hoftebrudd. Høyrisikogruppen for hoftebrudd er aldersgruppen 70 år og eldre. Har du falt en gang, er det stor risiko for at du faller igjen.

Det er et potensiale i å forebygge hoftebrudd, både for å redusere den enkeltes lidelse og av samfunnsøkonomiske hensyn. I det første året utgjør gjennomsnittskostnaden som følge av et hoftebrudd vel 500 000 kroner. Styrke- og balansetrening er det viktigste enkelttiltaket for å forebygge fall. Vintervedlikehold og strøing av gangveier og gårdsplasser vil være et annet viktig tiltak.

1000 innbyggere,
kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Tabellen viser forekomsten av hoftebrudd. Forekomsten i Lillestrøm er 1,7 brudd per 1000 innbyggere, og her er det store aldersforskjeller. Forekomsten i Lillestrøm er tilnærmet lik landsgjennomsnittet (1,8 per 1000 innbyggere), og antallet har de siste årene gått svakt ned. Med økende alder øker også forekomsten av hoftebrudd, og kvinner er langt mer utsatt enn menn.

Figur 76: Antall hoftebrudd i Lillestrøm, per

10.2.4 Vold og mishandling

Vold og mishandling er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Nesten en tredjedel av befolkningen (44% menn og 22% kvinner) har blitt utsatt for alvorlig vold en eller annen gang i løpet av livet. Om lag fem prosent har blitt utsatt for alvorlig vold i løpet av oppveksten. Det finnes ulike former for vold og voldsbegrepet omfatter både fysisk vold, seksuelle og psykiske overgrep og omsorgssvikt. Vold i nære relasjoner omfatter vold og overgrep som er rettet mot familiemedlemmer, og dette omfatter alle aldersgrupper (FHI, 2019).

Nasjonale retningslinjer gir føringer for kommunens ansvar i det forebyggende arbeidet og for å avdekke vold, seksuelle krenkelser og overgrep mot barn og unge, eldre og andre utsatte grupper i befolkningen.

I Ungdataundersøkelsen (2019) oppgir opptil 18 prosent av unge at de har blitt utsatt for trusler om vold. Dette er høyere enn landet ellers. Det er variasjoner innad i de tre tidligere kommunene, men jevnt over så rapporterer ungdom i Lillestrøm at de har blitt utsatt for trusler om vold i større grad

enn i landet som helhet. Flest er utsatt for trusler, men det er også noen som blir skadet på grunn av vold. Det er flere gutter enn jenter som har blitt utsatt for trusler om vold og som faktisk har blitt utsatt for vold.

Flere oppgir at de har vært i slåsskamp det siste året. Dette gjelder særlig elever i videregående skole, og spesielt elever fra tidligere Sørums kommuner, hvor 10 % oppgir å ha vært i slåsskamp 2-5 ganger det siste året, mot landsgjennomsnittet på 5 %. 2 % oppgir å ha vært i slåsskamp 6 ganger eller mer. Dette er det samme som landet ellers.

Ifølge lokalt politi sees det en utfordring med avtalte slåsskamper, også omtalt som "beefing", som ofte blir filmet og lagt ut på sosiale medier. Slike saker blir i liten grad anmeldt, og blir gjerne avdekket av politiet i forbindelse med gjennomgang av beslaglagte mobiltelefoner. Det har vært flere eksempler på dette i Lillestrøm kommune den siste tiden. En annen observert trend er "fornedringsvold". Dette er vold hvor den fornærmede gjennom vold eller trusler tvinges til å f.eks. kysse skoen til gjerningsmannen eller gjøre andre fornædrende handlinger. Det blir ofte filmet og lagt ut på sosiale medier.

Politiet rapporterer om en økning i omfanget av vold, ran og narkotikabruk blant ungdom i distriktet siden 2015. I Øst politidistrikt er det anmeldt flere grove voldssaker utført av personer som går på ungdomsskolen eller videregående. Det kommer frem at ungdom i større grad truer med kniv eller bærer kniv for å beskytte seg selv. Det vurderes som sannsynlig at det er, og fortsatt vil være, en økning i omfanget av vold, ran og narkotikabruk blant ungdom i distriktet. Det er sannsynlig at omfanget av voldshendelser utført av ungdomsnettverk fortsatt vil være stort i tiden fremover, og det er mulig at det vil være en økning i trusler med kniv. Det er meget sannsynlig at nettmobbing og deling av voldsvideoer vil fortsette i like stor grad.

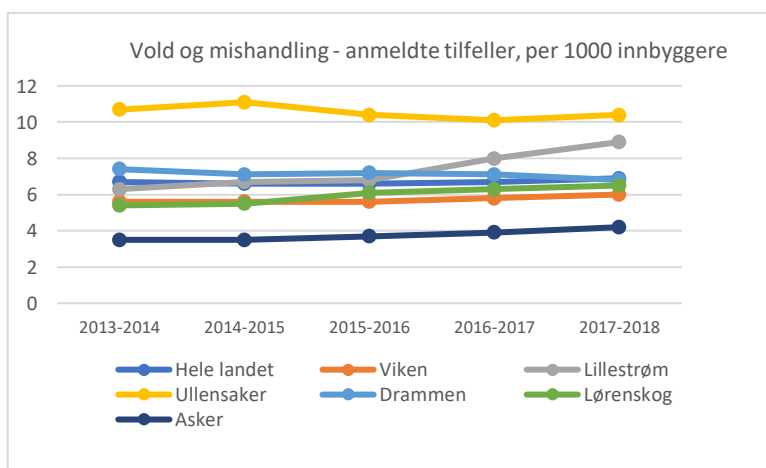
Figuren til høyre viser anmeldte lovbrudd i kategorien vold og mishandling (med unntak av seksuallovbrudd).

Her ser vi at Lillestrøm ligger noe høyere enn landsgjennomsnittet og fylket ellers. For Lillestrøm ser vi også at det har vært en relativt stor økning i antall lovbrudd i denne kategorien fra 2016. Vi vet ikke hva denne økningen skyldes, og om det er resultat av en faktisk økning i antall hendelser eller en økt tendens til å anmelde.

Tabellen til høyre viser at om lag 1 av 3 meldinger til barnevernet omhandler vold, seksuelle krenkelser og overgrep.

Det kan synes som at det er en lavere andel meldinger som omhandler vold i 2020. Dette kan skyldes covid-19 pandemien og nedstengning i store deler av samfunnet. Det var færre meldinger generelt enn forventet helt fram til mai/juni i 2020.

Vold og overgrep mot eldre er også et underkommunisert samfunnsproblem. Ofte er det også et usynlig problem.

Figur 77: Anmeldte tilfeller av vold og mishandling (antall per 1 000 innbyggere), kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

Meldinger til barnevernet		
år	totalt	om vold
2017	980	343
2018	1033	384
2019	886	275
2020	683	138

Tallene fra 2017-2019 gjelder Skedsmo kommune. Tallene fra 2020 gjelder Lillestrøm kommune, første halvår

Tabell 78: Meldinger til barnevernet om vold, kilde: Lillestrøm kommune

Verdens helseorganisasjon, WHO, slår fast at 4–6 % eldre over 65 år daglig utsettes for vold og overgrep. Tall fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress viser at mellom sju og ni prosent av eldre som bor hjemme, blir utsatt for vold og overgrep. Vold og overgrep mot eldre skjer ofte i den eldres eget hjem, hos slektninger, på sykehus og institusjoner. Det kan være ektefelle, barn, barnebarn eller andre som står den eldre nær, som utøver volden

Det å bli utsatt for vold kan i tillegg direkte fysiske skader, gi andre omfattende fysiske og psykiske helseplager. Psykiske plager som angst, depresjon eller posttraumatisk stresslidelse er vanlig. Vold øker også risikoen for dårligere skoleprestasjon, og frafall fra utdanning og arbeidsliv. Grov, gjentakende og/eller kontrollerende vold som utøves i nære relasjoner kan få særlige alvorlige konsekvenser. Fordi mange ikke melder ifra ligger det store utfordringer i det å kunne gjenkjenne tegn på vold, spørre om vold og å iverksette nødvendige tiltak når man har mistanke om at noen utsettes for vold (FHI, 2019).

10.3 Helsetilstand

Helsetilstanden er en beskrivelse av status for helse og sykdom, og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen. På befolkningsnivå kalles helsetilstanden for folkehelsen. Mange faktorer påvirker et individs helsetilstand, og de fleste ligger utenfor helsetjenestens sitt virkeområde. Både individuelt og befolkningsmessig er helsetilstanden et resultat av arv, levevaner og fysiske, kjemiske og biologiske påvirkningsfaktorer over tid. Dette må ses i sammenheng med levekår, utdanningsnivå og sosial status.

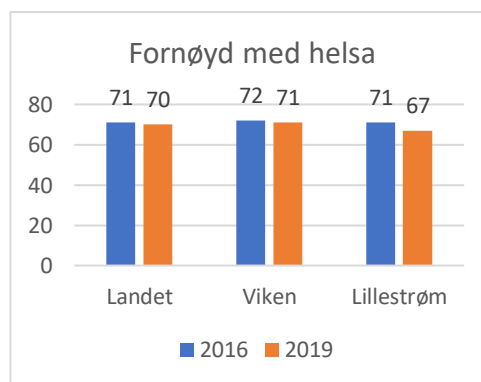
De største folkehelseutfordringene på landsbasis er hjerte- og karsykdommer, KOLS, kreft og demenssykdom, i tillegg til psykiske helseutfordringer.

Lillestrøm kommune kommer godt ut på de fleste parameterne på somatisk og psykisk helse sammenlignet med resten av landet.

Statistisk sentralbyrås nasjonale levekårsundersøkelser viser at de aller fleste i Norge har en positiv innstilling til egen helse, og at litt flere unge enn eldre vurderer sin egen helse som god eller meget god (SSB, 2020).

Figuren til høyre viser andel ungdomsskoleelever i Lillestrøm som svarte at de er «svært fornøyd» eller «litt fornøyd» på spørsmålet: «Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med helsa di?» er noe lavere (67 %) enn både lands- (70 %) og fylkesgjennomsnittet (71 %) i 2019. Andelen har også vært noe synkende de siste år. I de siste undersøkelsene var det også forskjeller lokalt mellom de tidligere kommunene med henholdsvis 63 % i Sørumsdal, 69 % i Skedsmo (2019) og 70 % i Fet (2018) som rapporterte at de var fornøyd med egen helse (Ungdata.no).

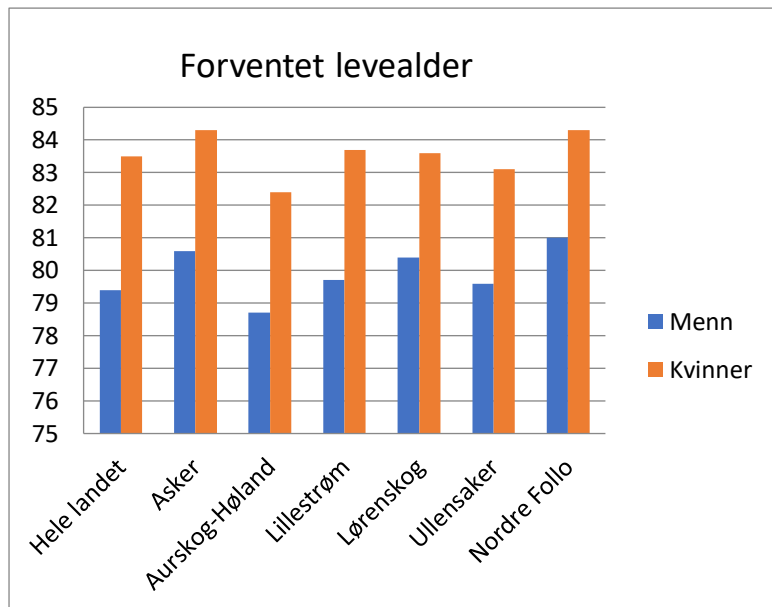
Det er generelt større fokus på helse i dag enn tidligere, og i en del ungdomsmiljøer er det «in» å være sunn. Økt kunnskap om risikofaktorer har gjort at man er mer opptatt av å forebygge dårlig helse, samtidig som man sannsynligvis har blitt flinkere til å kjenne etter hvordan en har det (Ungdata.no)

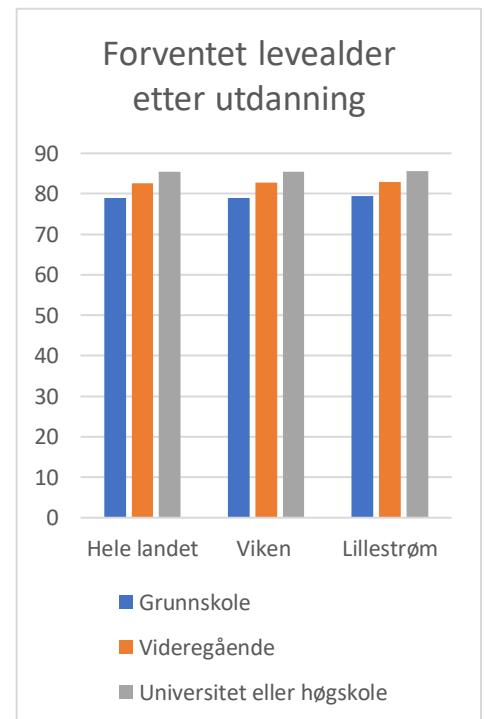
Figur 79: Ungdomsskoleelever som er fornøyd med egen helse, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

10.3.1 Forventet levealder

Forventet levealder for menn og kvinner i kommunen er litt høyere enn landsgjennomsnittet, og kvinnene (83,7 %) har høyere forventet levealder enn menn (79,7 %).

Figur 80: Forventet levealder, kilde: KommuneHelsa statistikkbank (FHI)

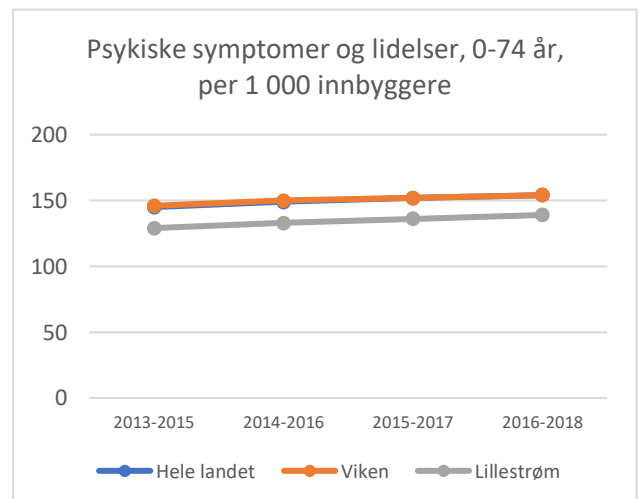
Dersom man ser på forventet levealder etter høyeste fullførte utdanningsnivå i Lillestrøm, er den 79,4 år for de med grunnskoleutdanning, 82,9 år for de med fullført videregående utdanning og 85,6 år for de med høyere utdanning (2003-2017).

10.3.2 Psykiske symptomer og lidelser

Psykiske symptomer og lidelser er blant de største folkehelseutfordringene. I Norge vil mellom én av seks og én av fire ha en psykisk lidelse i løpet av et år (FHI, 2018). Psykiske lidelser koster samfunnet mye penger og dette er lidelser som i stor grad kan forebygges. Man vet lite om enkeltårsakene, men både genetiske og miljømessige faktorer kan øke risikoen for å utvikle psykiske lidelser.

Bruk av primærhelsetjenesten kan gi informasjon om helsetilstand og utbredelse av sykdom. Dette kan igjen si noe om bakenforliggende faktorer som miljø og levevaner i befolkningen (FHI, 2014).

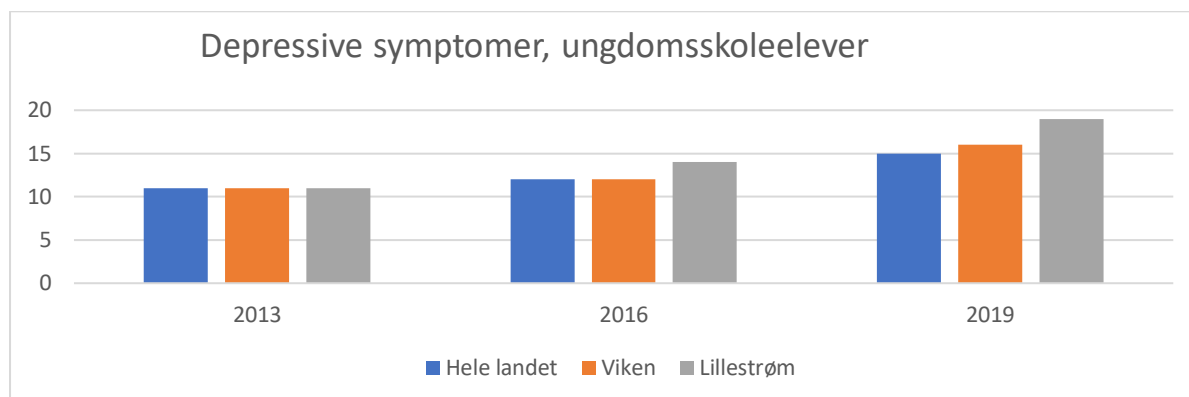
Antall brukere i primærhelsetjenesten grunnet psykiske symptomer og lidelser i alderen 0-74 år har økt noe fra 2013 til 2018 i Lillestrøm, det samme gjelder for yngre brukere 15-29 år. Som figuren viser, ligger antall brukere i Lillestrøm under antall brukere for hele landet og for fylket.

Figur 81: Psykiske lidelse i aldersgruppen 0- 74 år, registrert i primærhelsetjenesten, antall per 1 000 innbyggere kilde: KommuneHelsa statistikkbank (FHI)

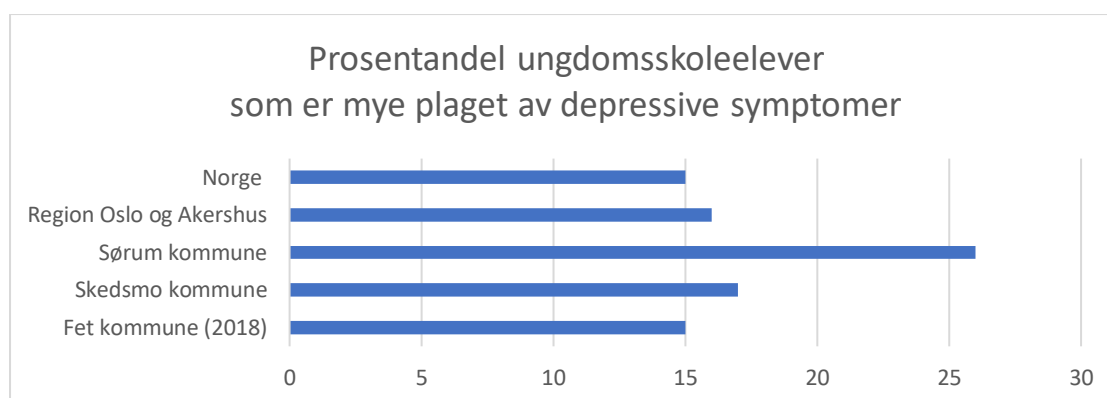
Psykiske symptomer og lidelser hos barn og unge

I Lillestrøm oppgir 19 % av elevene i ungdomsskolen at de har hatt depressive symptomer. Andelen er høyere enn både fylket og landet ellers.

Figur 82: Depressive symptomer, ungdomsskoleelever, kilde: Ungdata

Som figuren under viser er det forskjeller mellom de tre tidligere kommunene. Ungdomsskoleelever i tidligere Sørums kommuner rapporterer om depressive symptomer i mye større grad enn i resten av kommunen. Indikatoren er målt gjennom et spørsmål om man siste uka har vært plaget av noe av det følgende: «Følt at alt er et slit», «Hatt søvnproblemer», «Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert», «Følt håpløshet med tanke på framtida», «Følt deg stiv eller anspent» og «Bekymret deg for mye om ting».

Figur 83: Depressive symptomer, ungdomsskoleelever, fordelt på tidligere kommuner, kilde: Ungdata

Den samme trenden sees også for videregående skole, at elever i tidligere Sørums kommuner rapporterer om mer depressive symptomer enn i like stor grad som i ungdomsskolen.

Psykiske plager hos ungdom har vært et økende problem de senere årene, og økningen sees også på landsbasis. Det er uvisst hvorvidt det er på grunn av økt fokus, eller et reelt problem. Mange peker på at det stilles mange krav til dagens unge på flere arenaer, og at det er mindre aksept for å ikke passe inn. Økt individualisering i samfunnet og et sterkere prestasjonspress i for eksempel skolen, kan ha bidratt til denne utviklingen. Andre mener at økningen kan skyldes større åpenhet og oppmerksomhet om denne typen plager. Her gir ikke forskningen noen klare svar.

Generelt er depresjon og angst de vanligste plagene blant ungdom. Jenter er mer plaget og oppsøker oftere hjelp enn gutter. Konfliktfylte forhold i hjemmet og liten grad av sosial støtte, øker risikoen for slike lidelser. Flere undersøkelser viser også en klar sammenheng mellom mobbing og dårlig psykisk helse (FHI, 2018).

10.3.3 Fødselsvekt hos barn i Lillestrøm

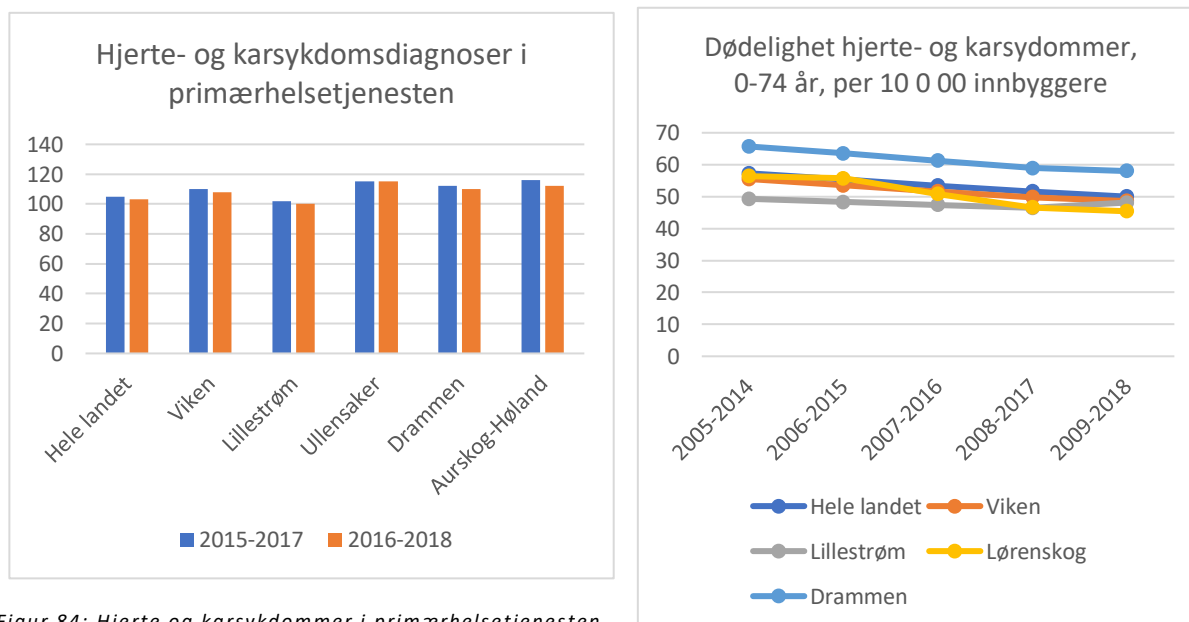
Høy fødselsvekt er forbundet med økt risiko til selve fødselen. Lav fødselsvekt er risikofaktor for barns helse og utvikling. Faktorer som har betydning for barnets fødselsvekt er blant annet svangerskapets lengde, mors røykevaner, helsetilstand og levestandard, arv og etnisitet.

I Lillestrøm har vi en omtrentlig lik andel barn med høy fødselsvekt (3,4 %), sammenlignet med landsgjennomsnittet (3,1 %), og trenden viser at andelen har vært noe oppadgående de siste årene.

Når det gjelder barn født med lav fødselsvekt, ligger Lillestrøm på gjennomsnittet med landet og fylket (3,5 %) og at den har holdt seg stabil de siste årene.

10.3.4 Hjerte- og karsykdommer

I Lillestrøm er det færre som har en hjerte- og karsykdomsdiagnose hos fastlege og legevakt enn ellers i landet og i fylket. Vi har også færre med slik diagnose enn andre nærliggende eller sammenlignbare kommuner. Dette er både et direkte mål på denne sykdomsgruppen, men det kan også være et de beste indirekte målene på livsstil og levevaner, da man vet at kosthold, røyking og fysisk aktivitet er sterkt knyttet opp til hjerte- og karsykdommer.

Figur 84: Hjerte og karsykdommer i primærhelsetjenesten og dødelighet, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Lillestrøm har en lavere dødelighet av hjerte- og karsykdommer sammenliknet med landet og fylket. Dødeligheten har holdt seg lav over tid, men det sees en liten økning siste 10 års gjennomsnitt.

10.3.5 Overvekt

Fysisk aktivitet, særlig hverdagsaktiviteten, har sunket, og vi har nå et energiiinntak (kaloriinntak) som ikke er tilpasset dette. I en situasjon med redusert aktivitetsnivå og stor tilgang på energitette matvarer, er det lett å utvikle overvekt. Hos den enkelte personen vil også arvelige og psykiske faktorer spille en rolle.

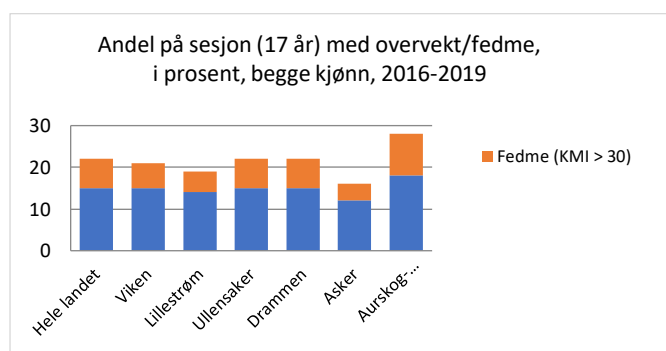
Personer med kraftig overvekt og fedme har økt risiko for type 2 diabetes, sykdommer i galleveiene, pustestopp om natten (søvnapné), hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i knær og hofter og enkelte kreftsykdommer som tykktarmskreft hos menn. Derimot er risikoen for benskjørhet lavere hos eldre overvektige enn hos tynne eldre. Det er ifølge folkehelseinstituttet ingen klare KMI-terskler (KMI = Kroppsmasseindeks = vekt/høyde²) for når sykdomsrisikoen øker eller faller, overgangene er glidende.

Erfaring viser at det for de fleste er vanskelig å oppnå varig vektreduksjon når man først har blitt overvektig. Forebygging av overvekt er derfor viktig. Tiltak som kan påvirke mat- og aktivitetsvaner vil være av særlig betydning. Tiltak på samfunnsnivå kan nå flere og være mer effektive enn kun å appellere til enkeltpersoner om å holde vekten under kontroll.

Ifølge Folkehelseinstituttet (2017) har til sammen mellom 15 og 20 prosent av barn på landsbasis overvekt eller fedme. Dette tyder på at utviklingen hos barn har flatet ut. Derimot har cirka 25 prosent av ungdommer overvekt eller fedme. Det tyder på at denne andelen øker. Om lag 1 av 4 menn og 1 av 5 kvinner i aldersgruppa 40-45 år har fedme. I tillegg kommer andelen med overvekt.

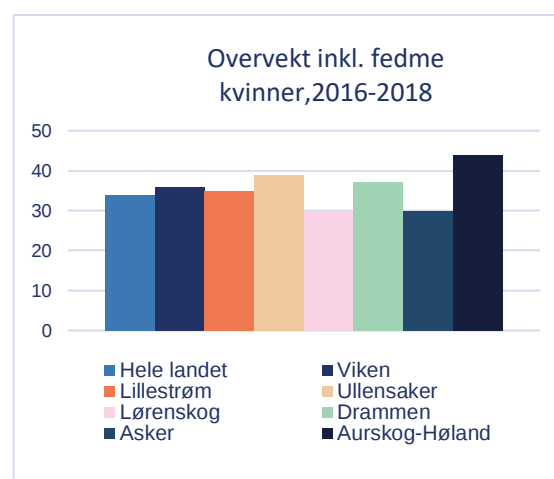
Lillestrøm har en andel på 14 % på første sesjon som var overvektige (KMI > 25) i perioden 2016-2019. Av figuren under ser vi at andelen som led av fedme var 5 % (KMI >30). Lillestrøm ligger rett under landsgjennomsnittet når det gjelder overvekt på sesjon, men godt under landsgjennomsnittet på andelen med fedme. Tallene har holdt seg relativt stabile over tid.

Overvekt betyr kroppsmasseindeks (KMI) mellom 25 og 30 kg/m². Fedme betyr KMI på 30 kg/m² eller over. Det er først og fremst fedme som er forbundet med økt helserisiko.

Figur 85: Andel overvektige på sesjon, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

I Lillestrøm har 35 % av kvinnene på første svangerskapskontroll overvekt eller fedme med en KMI over eller lik 25. Dette er omtrent som både lands- og fylkesgjennomsnittet. Det at såpass mange er overvektige, kan gi en indikasjon på livsstilen blant denne gruppen. Overvekt og fedme blant gravide kvinner ved første svangerskapskontroll kan være en indikator på overvekt i befolkningen.

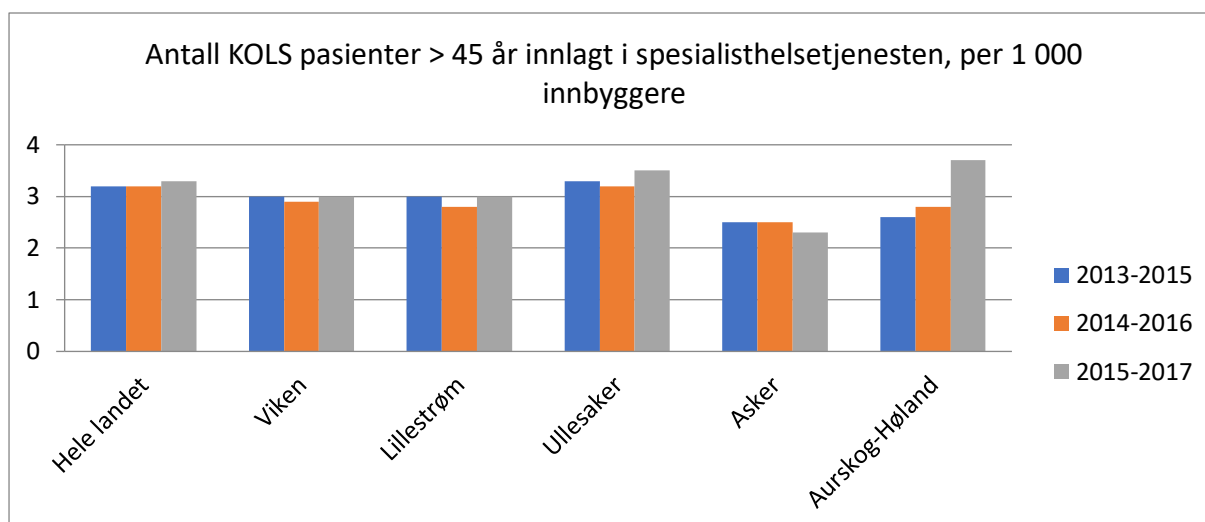

Figur 86: Kvinner med overvekt inkludert fedme, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

10.3.6 KOLS

Ifølge Folkehelseinstituttet har om lag 6 prosent av den norske befolkningen over 40 år kronisk obstruktiv lungesykdom (KOLS). Dette tilsvarer 150 000 personer i landet som helhet. De fleste som har KOLS, har milde symptomer og mange vet ikke at de har sykdommen.

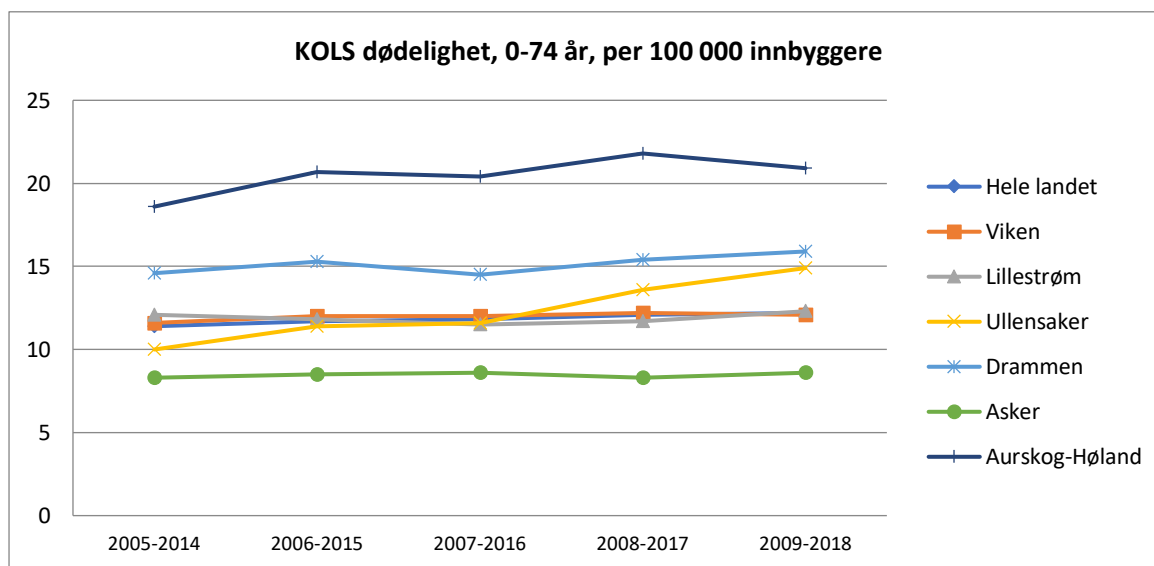
Fordi antallet eldre øker, vil antall personer som lever med KOLS holde seg høyt i årene framover. Hovedårsaken til KOLS er røyking og forklarer to av tre tilfeller, men arbeidsmiljø og arvelige egenskaper spiller også en rolle. Sigarettøyk, gasser eller svevestøv som over flere år irriterer luftveiene og utløser kronisk hoste og bronkitt, kan utvikle seg til KOLS.

Figur 87: Antall pasienter med KOLS, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Når vi ser på oversikt over antall personer innlagt i sykehus på grunn av KOLS, ser vi at Lillestrøm har noen færre innleggelser i landet, og omtrentlig likt med fylket. Dersom en person legges inn flere ganger i løpet av kalenderåret med KOLS, telles vedkommende kun én gang.

Sykehusinnleggelser sier noe om den alvorlig syke andelen av KOLS populasjonen. For å vite mer om andelen personer med KOLS som ikke er i behov av sykehusinnleggelser, kan man se på antallet legemiddelbrukere av midler mot KOLS og astma. I Lillestrøm bruker vi endel legemidler mot KOLS og astma. Forbruket har gått noe opp de siste årene, men det gjelder også i landet for øvrig.

Figur 88: KOLS, dødelighet, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

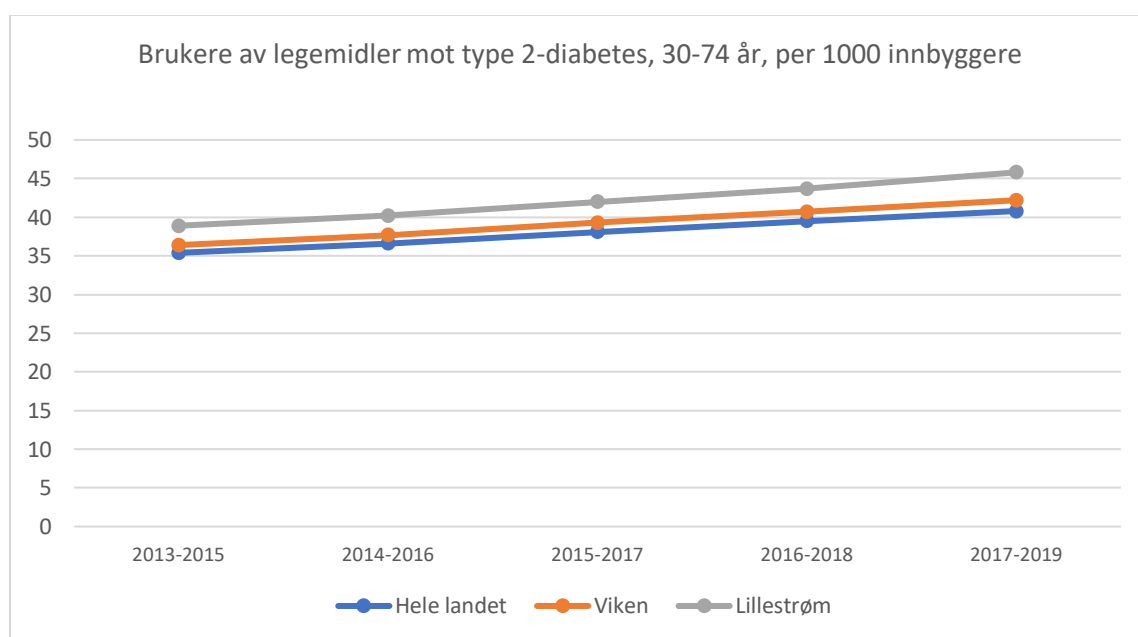
Vi ser av figuren over at dødeligheten av KOLS har gått noe opp de siste årene i Lillestrøm, på tross av mer legemiddelbruk. Dødeligheten av KOLS på landsbasis er høy. Tall fra Dødsårsaksregisteret viser at KOLS er en nesten like hyppig dødsårsak som lungekreft. Kroniske sykdommer i nedre luftveier (som inkluderer KOLS) var den tredje hyppigst registrerte dødsårsaken i 2016.

10.3.7 Type 2 – diabetes

Diabetes er en av de hyppigste folkesykdommene, og antall personer som lever med denne sykdommen har økt parallelt med utviklingen av overvekt og fedme de siste tiårene. Overvekt og fedme er knyttet til kosthold og fysisk aktivitet.

Nasjonalt har om lag 245 000 personer type 2-diabetes, og trolig er det i tillegg mange som ikke vet at de har diabetes. Type 2-diabetes kan i stor grad forebygges med økt fysisk aktivitet og vektreduksjon. Diabetes er forbundet med alvorlige komplikasjoner og bidra vesentlig til sykdomsbyrden i Norge og resten av verden. Personer fra Sør-Asia og Afrika har av genetiske grunner høyere risiko for type 2- diabetes enn andre etniske grupper i befolkningen (FHI, 2014).

Bruk av legemidler til behandling av type 2- diabetes kan brukes som en indikator på forekomst av type 2- diabetes i befolkningen. Forekomsten av type 2-diabetes er allikevel usikker, og behandlingen av sykdommen varierer. Det er ikke alle med type 2-diabetes som bruker medisiner.

Figur 89: Brukere av legemidler mot type 2-diabetes, 30-74 år, per 1000 innbyggere, kilde: Kommunehelsetatistikkbank (FHI)

Lillestrøm ligger noe over landsgjennomsnittet på brukere av legemidler mot type 2-diabetes. Det har vært en økning i antall brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes både på landsbasis, i fylket og i Lillestrøm, både hos kvinner og menn. Økningen kan være en indikator på at flere får diagnosen type 2-diabetes og trenger behandling. Et økt antall brukere av diabetesmidler kan imidlertid også være et uttrykk for at levealderen øker og/eller at flere av dem som har type 2 diabetes får legemiddelbehandling, og at de får en mer intensiv legemiddelbehandling enn tidligere (flere medikamenter per bruker). Det er også betydelige flere menn enn kvinner som bruker medisiner for å behandle type 2-diabetes.

10.3.8 Muskel- og skjelettplager

Muskel- og skjelettsykdom er den diagnosegruppen som plager flest og koster mest, og er en av de vanligste årsakene til sykefravær og uførhet. Muskel- og skjelettplager og -sykdommer omfatter en rekke ulike tilstander som alle har til felles at de er forbundet med smerte og eventuell nedsatt funksjon knyttet til muskel- og skjelettsystemet.

Når det gjelder antall brukere i primærhelsetjenesten med disse plagene, så ligger Lillestrøm omtrentlig på samme nivå som fylket og landet for øvrig, også når det gjelder yngre brukere 15-29 år.

Det har vært en økning i antall brukere med disse plagene fra 2010 til 2017. Det er flere kvinner enn menn i Lillestrøm som kontakter primærhelsetjenesten for sykdommer eller plager knyttet til muskel- og skjelettsystemet. Dette gjelder også for yngre brukere.

Risikofaktorer, og muligheter for forebygging, avhenger av diagnose. Mange typer muskel- og skjelettsykdommer og -plager sammenheng med økende alder, stillesittende livsstil og til dels også overvekt. Muskel- og skjelettsykdommer er vanligere hos personer med lav sosioøkonomisk status.

10.3.9 Demens

Vi kjenner ikke det eksakte antallet personer med demens i Lillestrøm, men nasjonalt er det mellom 80 000 og 100 000 personer med demens. Dette øker med om lag 10 000 nye personer hvert år. Demens er en fellesbetegnelse på flere hjernesykdommer som medfører kognitiv svikt og andre funksjonstap. Forekomsten av demens stiger med økende alder, og man antar at antallet personer med demens vil øke betraktelig i årene fremover i takt med at andelen eldre øker (FHI, 2014).

Det ser ut til at beskyttende faktorer for en stor del er de samme som for hjerte- og karsykdommer: sunt kosthold, fysisk aktivitet, ikke-røyking og god kontroll av høyt blodtrykk og kolesterol. Et stimulerende miljø kan også ha betydning. Diabetes er en risikofaktor for utvikling av demens. Tiltak som rettes mot forebygging av hjerte- og karsykdommer og diabetes kan trolig også redusere antall tilfeller av demens.

Lillestrøm kommune har nylig inngått en avtale med Nasjonalforeningen for folkehelsen om å være en demensvennlig kommune hvor det tas sikte på å tilrettelegge lokalmiljøet slik at også personer med demens lettere kan delta i vanlige hverdagsaktiviteter.

10.3.10 Kreft

Kunnskap om nye krefttilfeller og om årsaker til tidlig død gir oss viktig informasjon om hvor vi bør sette inn forebyggende tiltak. Samtidig er det viktig å huske at dagens dødsårsaksmønster gjenspeiler ikke nødvendigvis befolkningens levevaner de siste årene.

Tabellen under viser at når det gjelder nye krefttilfeller i Lillestrøm sees det en økning av nye tilfeller av tykk- og endetarmskreft hos både menn og kvinner. Det har også vært en økning i nye tilfeller av hudkreft hos begge kjønn, men størst økning hos menn.

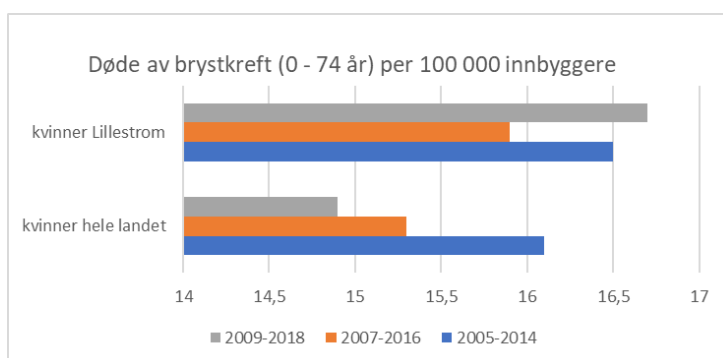
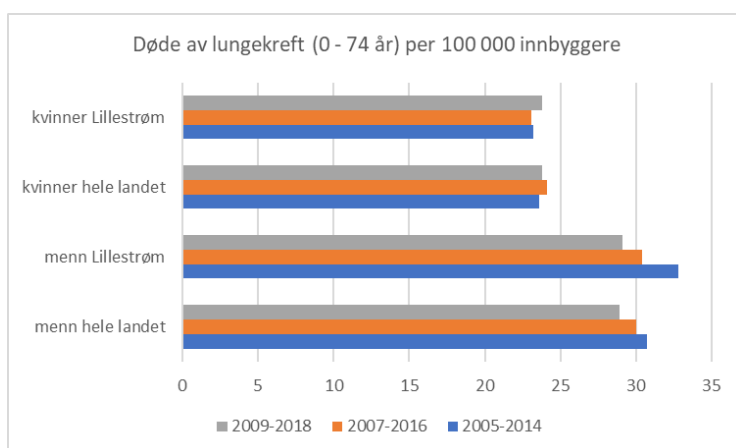
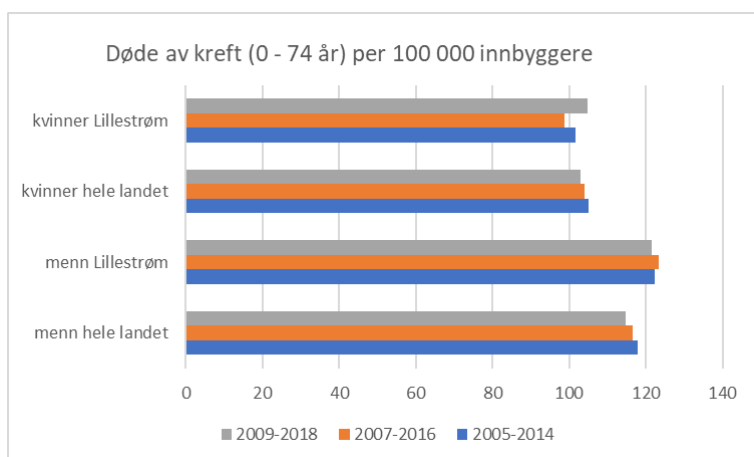
År			2004-2013	2005-2014	2006-2015	2007-2016	2008-2017	2009-2018
Geografi	Kjønn	Krefttyper						
Lillestrøm	kjønn samlet	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	74	72	73	75	79	82
		Lungekreft (C33-34)	58	58	58	60	59	58
		Hudkreft (C43-44)	69	70	72	73	76	82
		Brystkreft (C50)	57	57	56	59	62	65
		Prostatakreft (C61)	:	:	:	:	:	:
	menn	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	75	75	76	77	81	84
		Lungekreft (C33-34)	67	63	63	65	62	59
		Hudkreft (C43-44)	72	72	73	75	76	82
		Brystkreft (C50)	:	:	:	:	:	:
		Prostatakreft (C61)	172	171	183	190	197	193
	kvinner	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	72	70	71	73	78	81
		Lungekreft (C33-34)	49	52	53	55	56	57
		Hudkreft (C43-44)	66	67	70	71	77	81
		Brystkreft (C50)	112	111	111	117	122	129
		Prostatakreft (C61)	:	:	:	:	:	:

Tabell 90: Antall nye krefttilfeller, per 100 000 innbyggere, kilde: Kommune helsa statistikkbank (FHI)

For lungekreft har det vært en nedgang i antall nye tilfeller for menn, men en liten økning for kvinner. Det sees også en økning i brystkreft hos kvinner. Sammenliknet med statistikk for landet er det flere nye tilfeller av tykk- og endetarms kreft, hudkreft og brystkreft, mens det sees færre nye tilfeller av lungekreft.

Lillestrøm har noe høyere kreftdødelighet generelt enn fylket og landet ellers, og den ser ut til å øke noe blant kvinner.

Figurene under viser utviklingen av dødelighet av kreft generelt og lungekreft og brystkreft spesielt.

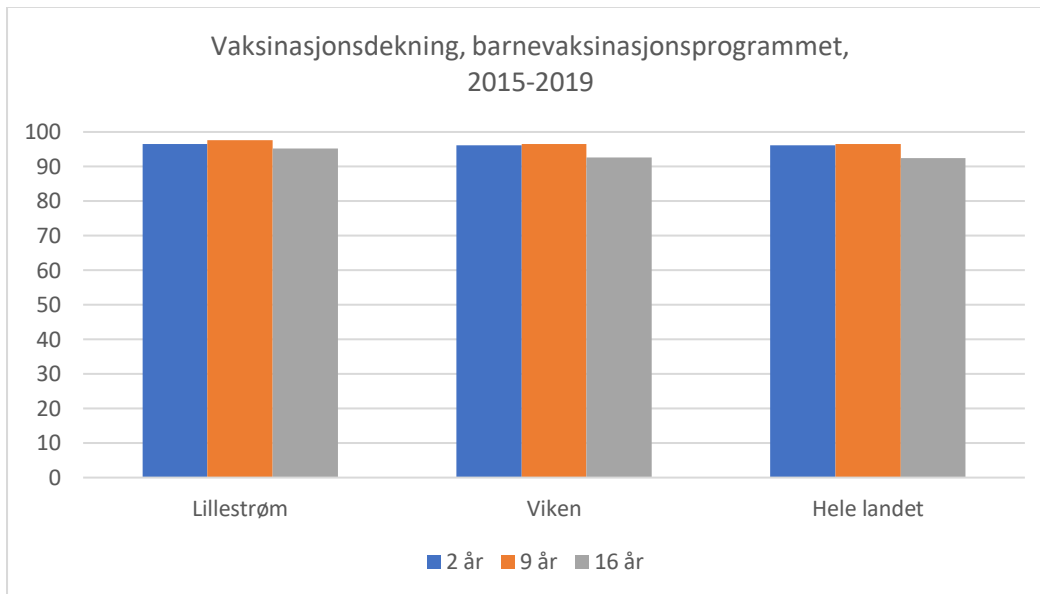

Figur 91: Kreft, dødelighet, alle, lungekreft og brystkreft, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

10.3.11 Vaksinasjon

For mange mulig farlige sykdommer er vaksinasjon det mest effektive forebyggende tiltaket. Tall på vaksinasjonsdekning kan bidra i vurdering av smittevernet i befolkningen, samt vaksinasjonsprogrammets effektivitet. Ved et effektivt vaksinasjonsprogram med høy vaksinasjonsdekning vil det være lite smitte i omløp i befolkningen, og det vil føre til at uvaksinerte indirekte blir beskyttet. Dette kalles flokkimmunitet (FHI, 2020).

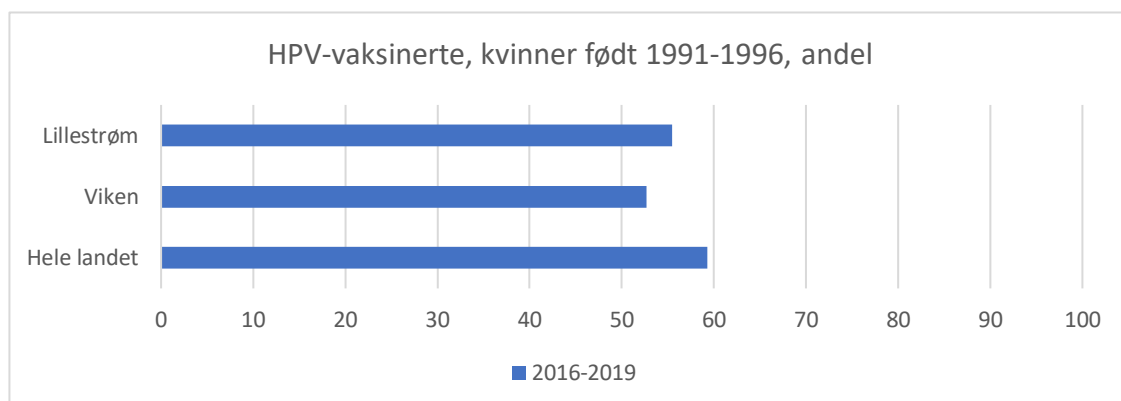
Figuren under viser at Lillestrøm har en høy vaksinasjonsdekning i barnevaksinasjonsprogrammet, og en noe høyere andel enn gjennomsnittet i landet og fylket.

Figur 92: Vaksinasjonsdekning, barnevaksinasjonsprogrammet, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

I en norsk undersøkelse hadde omtrent 45 prosent av kvinner i 21-årsalderen en pågående HPV-infeksjon. HPV er svært vanlig, og 70 prosent av seksuelt aktive personer blir smittet med HPV i løpet av livet, de fleste i ung alder. De fleste HPV-infeksjoner gir ingen symptomer og går over av seg selv, men ca. 10 prosent vil få en langvarig infeksjon. Langvarig infeksjon med noen HPV-typer kan føre til utvikling av livmorhalskreft og annen HPV-relatert kreft etter mange år (10-30 år).

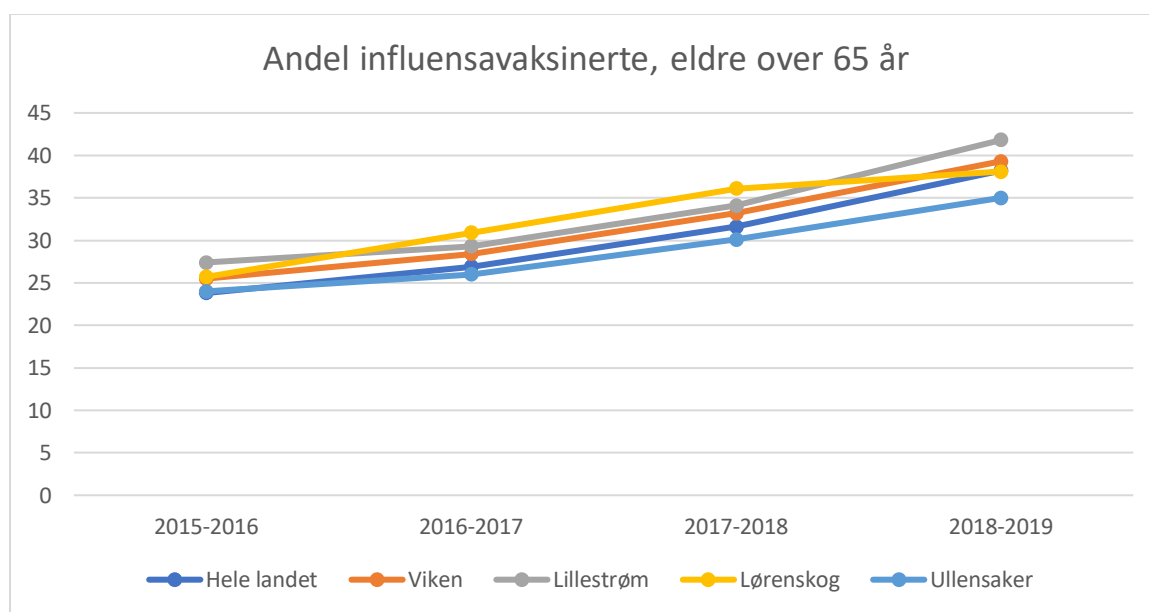
HPV-vaksine har vært et tilbud til jenter i 7. klassetrinn i barnevaksinasjonsprogrammet siden 2009. Det første årskullet som fikk tilbudet, er født i 1997. Etter anbefaling fra Folkehelseinstituttet besluttet Stortinget å gi tilbud om gratis HPV-vaksine også til unge kvinner født 1991 eller senere.

Figur 93: Vaksinasjonsdekning HPV, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Influenza kan gi alvorlig sykdom og i verste fall forårsake dødsfall hos personer i risikogruppene. Personer over 65 år er den største risikogruppen. Å vaksinere mot influensa forebygger både selve influensasykdommen og mulige følgesykdommer, som kan være ofte bakterielle infeksjoner, i hovedsak lungebetennelse som krever antibiotikabehandling.

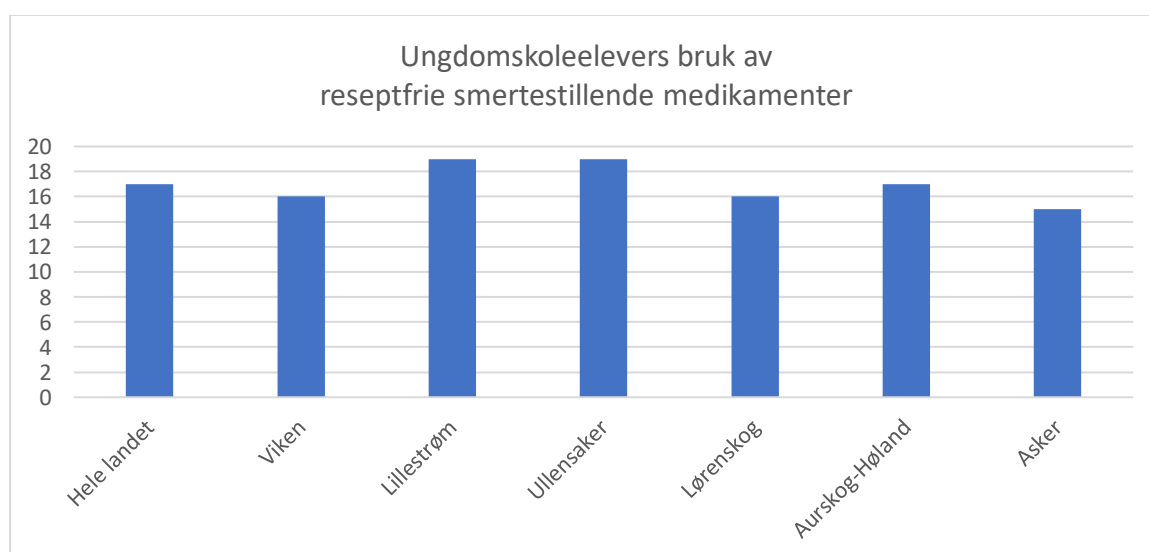
Kommunen har ansvar for å tilby influensavaksine til eldre over 65 år og andre risikogrupper. WHO og Norge har et mål om at 75 prosent i risikogruppene blir vaksinert. Som figuren under viser er dekningen langt lavere enn dette. Det har imidlertid vært en positiv trend over flere år og dekningen er doblet i de fleste målgrupper fra 2015 til 2019 ifølge tall fra SSB.

Figur 94: Vaksinasjonsdekning influensa, 65 +, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

10.3.12 Bruk av legemidler

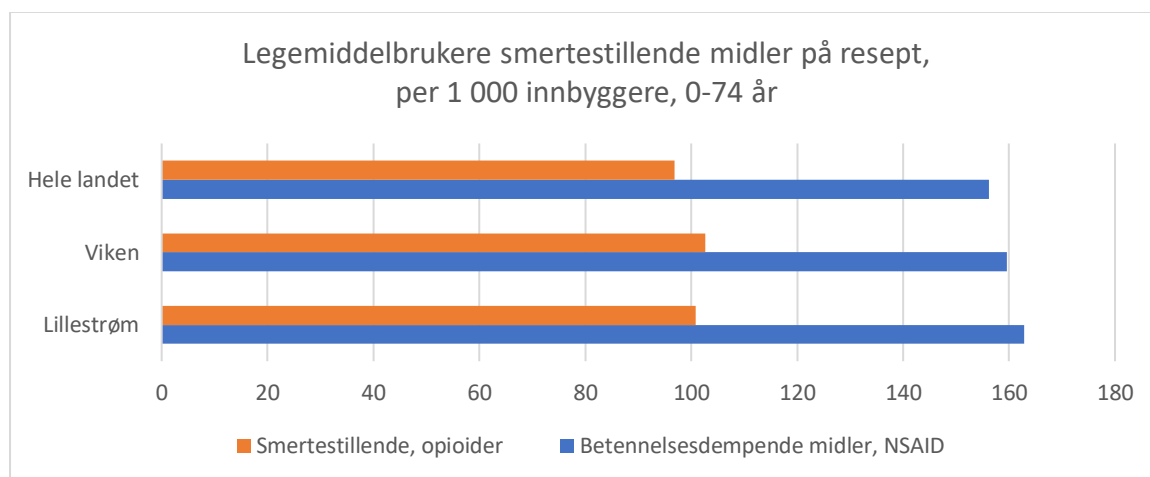
Når det gjelder bruk av legemidler kan vi se av figuren under at ungdomsundersøkelsen viser at ungdomsskoleelever i Lillestrøm bruker noe mer reseptfrie smertestillende legemidler enn gjennomsnittet i landet, fylket og nærliggende kommuner.

Figur 95: Ungdomsskoleelevers bruk av reseptfrie smertestillende medikamenter, kilde: Ungdata

Ungdom generelt har god fysisk helse, men det er allikevel mange som sliter med ulike plager i hverdagen. Forbruket av smertestillende medisiner blant norske 15- til 16-åringer er høyt, og har steget de siste årene. En nasjonal studie av norske ungdommer i 12- til 15-årsalderen viste at 17 % var regelmessig plaget av hodepine, magesmerter, ryggsmarter eller smerter i arm/bein. Hodepine er en av de vanligste fysiske plagene blant barn og unge, og man antar at en stressende livsstil med mye krav og press kan være en av forklaringene (FHI, 2020).

Det brukes også noe mer smertestillende medikamenter generelt i befolkningen i Lillestrøm enn ellers i landet og fylket, og det er mer utbredt blant kvinner enn menn.

Figur 96: Legemiddelbrukere smertestillende midler på resept, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

10.3.13 Lege- og fysioterapitjenester

Lillestrøm kommune har 7,7 fastleger per 10.000 innbygger. Dette er det samme snittet som i Oslo. På legevakten er det 11,6 årsverk kommunalt ansatte leger. Det er 11,9 årsverk leger ansatt i kommunens institusjoner.

Fysioterapitjenesten i Lillestrøm kommune består av 18,6 årsverk med kommunalt ansatte fysioterapeuter og 49 fysioterapeuter med helt eller delvis driftstilskudd.

Det er 11,8 årsverk for ergoterapeuter i kommunen.

I fysio- og ergoterapitjenesten for barn og unge er det 7,5 årsverk. Dersom normtallene fra Helsedirektoratet skal følges, må det være 14 årsverk fysioterapeuter som jobber med barn i Lillestrøm kommune.

Kilder og referanser, kapittel 10

- Akershus fylkeskommune, Akershus statistikk fra flere år, <http://statistikk.akershus-fk.no/webview/>
- Folkehelseinstituttet (2014). Vaksinar i førebygging av infeksjonar. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 26.02.2018; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/smitte/vaksinar-i-forebygging-av-infeksjon/>
- Folkehelseinstituttet (2014). Kronisk obstruktiv lungesykdom (kols) i Norge. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 24.01.2020; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/kols/>
- Folkehelseinstituttet (2014). Demens. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 10.12.2019; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/demens/>
- Folkehelseinstituttet (2014). Diabetes i Norge. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 02.06.2020; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/diabetes/>
- Folkehelseinstituttet (2014). Røyking og snusbruk i Norge. Publisert 30.06.2014, oppdatert 14.05.2018. Hentet 09.06.2019 fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/levevaner/royking-og-snusbruk-i-noreg/>
- Folkehelseinstituttet (2017). Overvekt og fedme i Noreg. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 04.10.2017; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/overvekt-og-fedme/?term=&h=1>
- Folkehelseinstituttet (2018). Helse i svangerskap og fødsel. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet [oppdatert 26.10.2018; lest 09.06.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/svangerskap/>
- Folkehelseinstituttet (2018). Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet [oppdatert 14.05.2018; lest 04.08.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/>
- Folkehelseinstituttet (2019). Bruken av alkohol og andre rusmiddel i Noreg. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet [oppdatert 12.03.2019; lest 24.08.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/levevaner/alkohol-og-andre-rusmiddel--folkehe/>
- Folkehelseinstituttet (2019). Vold og seksuelle overgrep. I: Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet. [oppdatert 02.01.2020; lest 31.07.2020]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>
- Folkehelseinstituttet (2019). Rapport - Helserisiko ved snusbruk. Hentet 09.06.2019 fra: <https://www.fhi.no/globalassets/bilder/rapporter-og-trykksaker/2019/helserisiko-ved-snusbruk-rapport-2019-v2.pdf>
- Helsedirektoratet (2010). Vunne kvalitetsjusterte leveår (QALYs) ved fysisk aktivitet. Rapport IS-1794. Hentet 23.7.20 fra: <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/vunne-kvalitetsjusterte->

[levear-galys-ved-fysisk-aktivitet/Vunne%20kvalitetsjusterte%20leve%C3%A5r%20QALYS%20ved%20fysisk%20aktivitet.pdf/_attachment/inline/1e36cb1f-eeab-40e5-a57a-4ad89173760d:9127e23cfe32fc9d00aa0f74416c59a793b48b2b/Vunne%20kvalitetsjusterte%20leve%C3%A5r%20QALYS%20ved%20fysisk%20aktivitet.pdf](#)

- Helsedirektoratet (2012). Fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer i Norge. Resultater fra en kartlegging i 2011. Rapport IS-2002. Oslo: Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet (2016). Kostholdshåndboken – veileder i ernæringsarbeid i helse- og omsorgstjenesten. Oslo: Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet (2016). Samfunnsgevinster av å følge Helsedirektoratets kostråd. Rapport IS-2451. Oslo: Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet (2017) <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/fysisk-aktivitet-kartleggingsrapporter>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2008). St.meld. nr. 47 (2008–2009) Samhandlingsreformen. Rett behandling – på rett sted – til rett tid. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2012). Meld. St. 29 (2012–2013). Morgendagens omsorg. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2014). Meld. St. 19 (2014–2015). Folkehelsemeldingen. Mestring og muligheter. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2015). Omsorg 2020. Regjeringens plan for omsorgsfeltet 2015-2020. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2017). Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021). Sunt kosthold, måltids glede og god helse for alle! In: Helse- og omsorgsdepartementet, editor. 2017.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2017). Meld. St. 15 (2017-2018) “Leve hele livet. En kvalitetsreform for eldre”. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- KommuneHelse statistikkbank, FHI (2020). <http://khs.fhi.no/webview/>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress: <https://dinutvei.no/>
- Politiet, Øst politidistrikt
- SSB (2020). <https://www.ssb.no/>
- TØI rapport 1255/2013 Innvandrere og ulykker
- Ungdataundersøkelsen 2019: <http://www.ungdata.no/>

Andre kilder og referanser

Lover og forskrifter:

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Lov om klimamål (klimaloven)

Forskrift om oversikt over folkehelsen

Forskrift om begrensnig av forurensning (forurensningsforskriften)

Forskrift om miljørettet helsevern

Rapporter:

Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune, utarbeidet av Asplan Viak på oppdrag fra Lillestrøm kommune.

Statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune, utarbeidet av Asplan Viak på oppdrag fra Lillestrøm kommune.

Øvrige kilder og referanser er gitt i tabeller, figurer og illustrasjoner, eller som fotnoter.

Figurer, tabeller og illustrasjoner

Figur 1: Befolkningsutvikling og -vekst, kilde: Lillestrøm kommunen (KOMPAS)

Figur/tabell 2: Befolkningsutvikling sammenlignet med andre kommuner og Viken, kilde Lillestrøm kommune (KOMPAS) og SSB

Figur 3: Forventet befolkningsvekst i Lillestrøm kommune, kilde: Lillestrøm kommune (KOMPAS) og SSB (Forklaring: befolkningsprognose er fra desember 2019 men revidert med faktisk folketall 1.1. 2020)

Figur 4: Fremskrevet årlig befolkningsvekst, kilde: SSB og Lillestrøm kommune (Forklaring: befolkningsframskrivingen ble publisert juni 2018, men er revidert med faktisk folketall 1.1.2020.)

Tabell 5: Årlig befolkningsvekst sammenligningskommuner, Kilde: SSB og Lillestrøm kommune (Forklaring: basert på SSBs befolkningsprognose (Hovedalternativet) fra juni 2018.)

Figur 6: Befolkningsutvikling etter alder, Kilde SSB og Lillestrøm kommune

Figur 7: Befolkningsutvikling etter alder 70 +, Kilde SSB og Lillestrøm kommune

Illustrasjon 8: Plansoner med befolkningstetthet, Kilde Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Figur 9: Befolkningsvekst i plansoner, Kilde Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Figur 10: Befolkningsutvikling 0-19 år fordelt på områder, kilde Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Figur 11: Relativ befolkningsutvikling 0-19 år fordelt på områder, kilde Asplan Viak og Lillestrøm kommune

Tabell 12: internflyttinger, Kilde: SSB og Lillestrøm kommune

Tabell 13: andel innvandrere, kilde: SSB

Figur 14: Innvandrere og øvrig befolkning – utvikling av befolkningssammensetning, kilde SSB

Figur 15: Innvandererbefolkningens landbakgrunn etter verdensdel, kilde: SSB

Illustrasjon 16: Andel innvandrere fordelt på levekårssoner, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 17: Andel personer i alderen 21-29 år som ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 18: Andel personer i alderen 30-med kun grunnskoleopplæring, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 19: Andel registrerte arbeidssøkere i alderen 15-74 og 15-29, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 20: Andel av befolkningen i lavinntektshusholdninger, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 21: Andel av befolkningen som mottar sosialhjelp, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 22: Andel av husholdninger som leier bolig, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Illustrasjon 23: Sammenstilling av levekårsdata, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Figur 24: Andel barnehagelærere blant de ansatte, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Tabell 25: Andel barn i barnehager som oppfyller bemanningsnorm, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Tabell 26: Andel barn som får spesialpedagogisk hjelp, kilde: SSB

Figur 27: prognose for antall barn i barneskolen per skolekrets (2019), kilde: Lillestrøm kommune, skolebehovsplanen

Illustrasjon 28: Mestringsnivå nasjonale prøver, kilde SSB

Figur 29: Resultater elevundersøkelsen, kilde: elevundersøkelsen

Figur 30: Trivsel på skolen, kilde: Ungdata

Figur 31: Bemanning og norm helsestasjon og skolehelsetjeneste, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

Illustrasjon 32: Andel barn med barnevernstiltak, kilde: Levekårsundersøkelse Lillestrøm kommune

Figur 33: Valgdeltakelse, kilde: SSB og kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 34: Driftsutgifter til kultur per innbygger, kilde: SSB og Kostra

Figur 35: Driftsutgifter til aktivitetstilbud til barn og unge per innbygger, kilde: SSB

Figur 36: Driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger, kilde: SSB

Figur 37: Andel av befolkningen bosatt med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, kilde: SSB (Forklaring: for begrepsdefinisjoner: <https://www.ssb.no/arealrek#om-statistikken-definisjoner>)

Illustrasjon 38: Arealer innenfor anbefalt avstand til grøntområder i Lillestrøm sentrum, kilde: Lillestrøm kommune (Forklaring: se <https://storymaps.arcgis.com/stories/108bd0bc6b634b8e90ed75f408f74700> for flere målinger av kvalitet i by)

Figur 39: Andel ungdomsskoleelever som er fornøyd med lokalmiljøet sitt, kilde: Ungdata

Figur 40: Andel ungdomsskoleelever som er fornøyd tilbudet av fritidslokaler, kilde: Ungdata

Figur 41: Antall besøk i folkebibliotek per innbygger, kilde: SSB

Tabell 42: Utlån per innbygger, kilde: SSB

Figur 43: Andel ungdomsskoleelever og elever i videregående skole som er plaget av ensomhet, kilde: Ungdata

Figur 44: Verdiskaping fordelt på næring i 2017 (i milliarder NOK) og ansatte fordelt på næring i 2017, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune (Forklaring: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune er utarbeidet av Menon Economics og Bisnode D&B)

Figur 45: Absolutt og prosentvis vekst i verdiskaping perioden 2012-2017 fordelt på næring, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune.

Figur 46: Utvikling i sysselsetting og verdiskaping i Lillestrøm sammenlignet med et utvalgt bykommuner på Østlandet i perioden 2012-2017, kilde: Næringsanalyse for Lillestrøm kommune.

Figur 47: Pendling til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Tabell 48: Pendlingsmatrise med utvalgte kommuner til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Figur 47: Pendling til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Tabell 48: Pendlingsmatrise med utvalgte kommuner til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Tabell 49: Pendling til/fra Lillestrøm kommune, kilde: statistisk grunnlag Lillestrøm kommune

Illustrasjon 50: Arealbruk i Lillestrøm kommune, kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2019, NIBIO

Figur 51: Arealer i Lillestrøm kommune, kilde: NIBIO

Illustrasjon 52: Arealressurser i Lillestrøm kommune, kilde: NIBIO

Illustrasjon 53: Jordkvalitet, kilde: Nibio

Illustrasjon 54: Bruk av jordbruksarealer, kilde: Nibio

Illustrasjon 55: Arealtyper i Lillestrøm, kilde: Nibio

Figur 56: omdisponering av jord, kilde: SSB

Figur 57: Påvirkningsfaktorene for arter i Norge, kilde: artsdatabanken.no

Tabell 58: Områder i Lillestrøm kommune som er vernet etter naturmangfoldloven

Tabell 59: Registrert naturtypelokaliteter med tilhørende verdivurdering, kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Tabell 60: Naturtyper og rødlistekategori, kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Tabell 61: Utvalgte naturtyper i Lillestrøm kommune kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Tabell 62: Ansvarsarter i Lillestrøm kommune kilde: Naturbase, Miljødirektoratet

Figur 63: Areal tettsteder med innbyggertall, kilde: Viken fylkeskommune

Figur 64: Boligtyper, kilde: Viken fylkeskommune

Figur 65: Ferdigstilte boliger, kilde: Lillestrøm kommune

Figur 66: klimagassutslipp – kilder for direkte utslipp innenfor Lillestrøm kommune (2009 – 2018), kilde: statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

Figur 67: Gjennomsnittlig utslipp per innbygger, kilde: statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

Figur 68: Klimafotavtrykk egen virksomhet, kilde: Statistisk grunnlag for Lillestrøm kommune

Illustrasjon 69: Støykart, kilde: Lillestrøm kommune

Figur 70: Drikkevannsforsyning, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 71: Luftkvalitet, kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI) (Forklaring: figuren viser befolkningsvektet konsentrasjon av finfraksjonen av svevestøv (PM_{2,5}) med enhet mikrogram per kubikkmeter luft (µg/m³) midlet over ett år. Denne størrelsesfraksjonen av svevestøv består hovedsakelig av forbrenningspartikler, og størrelsen (<2,5 µm) er så liten at de kan trenge helt ned i lungeblærene.)

Figur 72: Andel ungdomsskoleelever med mer enn 4 timer skjermtid daglig, utenom skolen, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 73: Andel ungdom som spiser frukt og bær og godteri minst fire ganger i uka, kilde: Ungdata

Tabell 74: Viser omsatt mengde alkohol i Vinmonopolets butikker i 2018 og 2019, kilde: alkoholpolitisk handlingsplan

Figur 75: Antall personskader i trafikken, kilde: Statens vegvesen

Figur 76: Antall hoftebrudd i Lillestrøm, per 1000 innbyggere, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 77: Anmeldte tilfeller av vold og mishandling (antall per 1 000 innbyggere), kilde: kommunehelse statistikkbank (FHI)

Tabell 78: Meldinger til barnevernet om vold, kilde: Lillestrøm kommune

Figur 79: Ungdomsskoleelever som er fornøyd med egen helse, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI) (Forklaring: figuren viser andel ungdomsskoleelever som svarte et av alternativene «svært fornøyd» eller «litt fornøyd» på spørsmålet: "Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med helsen din?", i prosent av alle som svarte på dette spørsmålet.)

Figur 80: Forventet levealder, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 81: Psykiske lidelse i aldersgruppen 0- 74 år, registrert i primærhelsetjenesten, antall per 1 000 innbyggere kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 82: Depressive symptomer, ungdomsskoleelever, kilde: Ungdata

Figur 83: Depressive symptomer, ungdomsskoleelever, fordelt på tidligere kommuner, kilde: Ungdata

Figur 84: Hjerter og karsykdommer i primærhelsetjenesten og dødelighet, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 85: Andel overvektige på sesjon, kilde: Kommunehelse statistikkbank, FHI. (Forklaring: figuren viser andel gutter og jenter (17 år) med overvekt (dvs. KMI tilsvarende 25-29,9 kg/m²) og fedme (dvs. KMI tilsvarende over eller lik 30 kg/m²) i nettbaserte sesjon 1 i perioden 2016-2019.)

Figur 86: Kvinner med overvekt inkludert fedme, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI) (Forklaring: figuren viser andel kvinner med overvekt inkludert fedme i prosent av alle fødende kvinner med høyde- og vekt opplysninger fra første svangerskapskontroll. Overvekt inkl. fedme regnes som KMI over eller lik 25 kg/m².)

Figur 87: Antall pasienter med KOLS, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 88: KOLS, dødelighet, kilde: Kommunehelse statistikkbank (FHI)

Figur 89: Brukere av legemidler mot type 2-diabetes, 30-74 år, per 1000 innbyggere, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Tabell 90: Antall nye krefttilfeller, per 100 000 innbyggere, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Figur 91: Kreft, dødelighet, alle, lungekreft og brystkreft, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Figur 92: Vaksinasjonsdekning, barnevaksinasjonsprogrammet, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Figur 93: Vaksinasjonsdekning HPV, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Figur 94: Vaksinasjonsdekning influensa, 65 +, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)

Figur 95: Ungdomsskoleelevers bruk av reseptfrie smertestillende medikamenter, kilde: Ungdata

Figur 96: Legemiddelbrukere smertestillende midler på resept, kilde: KommuneHelse statistikkbank (FHI)